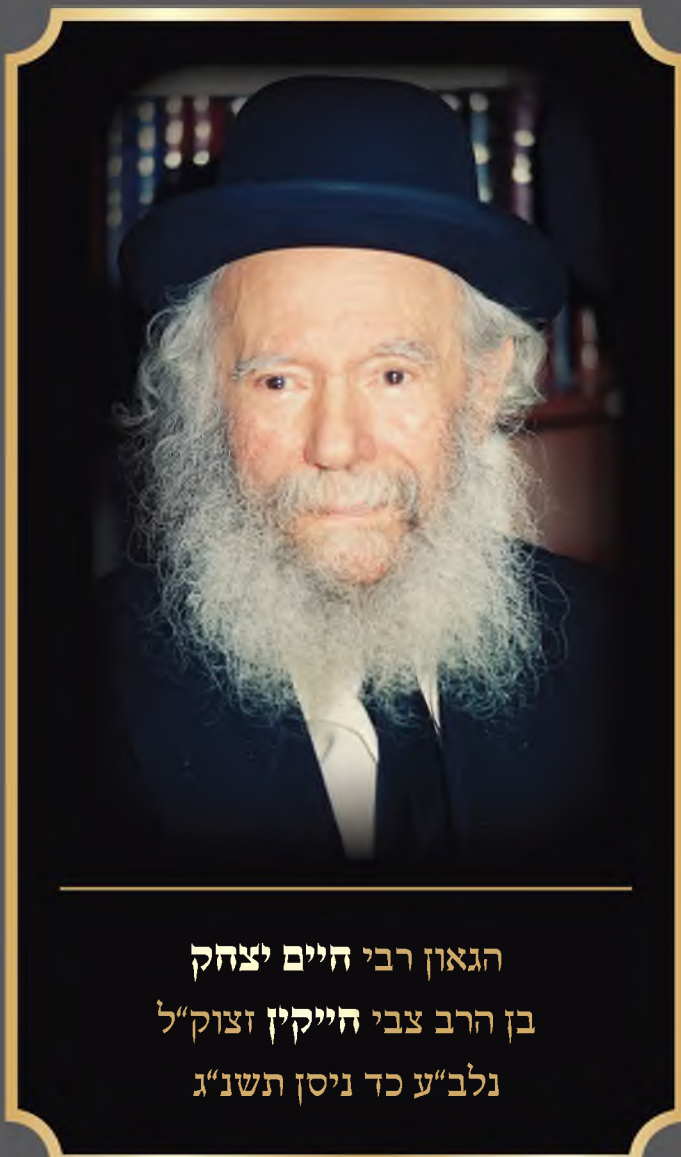

קובץ גליונות

פרשת אמר

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ח
- דרכי החיזוק
- פניני השוקי חמד
- מציון מכלל יופי
- תורת רבותינו
- שיעור חומש
- הארה מוסרית
- רביד הזהב
- דברי השירה
- מים חיים
- אזמרה לשמך
- מסביב לשולחן
- פרקי עיון
- דובב שפתים
- גאון יעקב
- דברי אמת
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יהי ראובן
- פתח העירוב

הגאון רבי חיים יצחק
בן הרב צבי הייזק זצוק"ל
נלב"ע כד ניסן תשנ"ג

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

שהשמחה במעונם

ברכת מזל טוב לידידינו חיקרים
המסייעים רבות בחוצאת ובהפצת קובץ גליונות
לאלפי הלומדים ברחבי הארץ

חר"ר בנימין שטין – אלעד – להולדת חבן
חר"ר יוסף רוזנגרטן – בני ברק – להולדת חבן
חר"ר יוסף שטראוס – בני ברק – להולדת חבת
חר"ר מיכאל ארוב – תל אביב – בר מצוה לבנו משה נ"י
חר"ר הלל קופרמן – ירושלים – לארוסי חבן
חר"ר יצחק רייך – רכסים – לארוסי חבן

יהי רצון שהשמחה תשרה בביתכם תמיד
ותזכו לרוות מכולם רב נחת ושמחה עד בלי די

בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'

לידינו החשוב

חר"ר ישראל קרביץ שליט"א
עם הסלתקותו לשמי מרום
של אביו ז"ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר
אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו
לדאבה עוד

המבכים מרה
מערכת "קובץ גליונות"

ברכת קיץ בריא וזמן מועלח

לכל עמלי התורה השבים למקום לימודם לשקוד באוהלה של תורה
יהי רצון שנוזכה גם בזמן הזה להביא בפני הלומדים את דברי תורתם של
רבותינו

בברכת התורה
מערכת "קובץ גליונות"

מסעי	ב' אב	בהר	י"ג אייר
דברים	ט' אב	בחוקותי	כ' אייר
ואתחנן	ט"ז אב	במדבר	כ"ז אייר
עקב	כ"ג אב	נשא - חג השבועות	ה' סיון
ראה	ל' אב	בהעלותך	י"ב סיון
שופטים	ז' אלול	שלח	י"ט סיון
כי תצא	י"ד אלול	קרח	כ"ו סיון
כי תבוא	כ"א אלול	חוקת	ג' תמוז
נצבים - ראש השנה	כ"ח אלול	בלק	י' תמוז
וילך - שבת שובה - יו"כ	ו' תשרי	פינחס	י"ז תמוז
האזינו - חג הסוכות	י"ג תשרי	מטות	כ"ד תמוז

לכל הלומדים החשובים שליט"א
הקדישו ע"ג הקבצים את יקיריכם
באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים
בזיכוי חרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם
ובכל עניני הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו

להחדרת ערכי

היהדות ע.ר.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי
הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן
'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
או בטלפון:
נדרים פלוס:
03-7630585 - שלוחה 486
קהילות:
073-2757000 - שלוחה 4311
או בהעברה לבנק: מרכנתיל-
17
סניף: 745
מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

הסגולה המיוחדת
שגילה מרן שר התורה שליט"א
ניתן להשיגה שוב
הפרטים אי"ה בגיליון הבא

דברי שי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

הגה"צ רבי יצחק שלמה קרליבך זצ"ל מגדולי תלמידי וחביבי להבחי"ח רבינו שליט"א

בערב חג הפסח, בימים שאין אומרים בהם תחנון נלב"ע אחד מגדולי ומקורבי רבינו שליט"א, שזכה להיות דבוק בו כחמישים שנה, הגאון הצדיק רבי יצחק שלמה קרליבך זצ"ל.

עוד משחר טל נעוריו נפשו היתה קשורה בנפשו של רבינו, והיה מסתופף סביבו בבית הכנסת 'לדרמן' ולאחר מכן בשנות בחרותו ואחרי נישואיו, לא זה ידו מתוך ידו.

בשנים שלאחר מכן עבר להתגורר במושב 'תפרח' ובכל פעם כשהזדמן למרן ברית בישוב תפרח או הסמוך, היה נכנס לביתו לבקרו. היתה לו קביעות שבועית ללמוד עם מרן שליט"א מעבר למה שהיה מדבר עימו בלימוד בכל עת מצוא, ובפרט ביום שישי שנצטרף בהורמנא מיוחדת ללימוד של מרן שה"ת עם הגר"י זילברשטיין שליט"א גם בתקופות האחרונות שהיה מסובל ביסורים היה קשור בכל ליבו ונפשו, ומרן שליט"א אף הגיע לבקרו כמה פעמים במיטת חוליו.

היות ולא זכה להותיר אחריו זש"ק זכה לקיים לפני כעשור מצוות כתיבת ס"ת והכניסה לבית מרן שליט"א ושימשה אותו זמן רב בקריאת התורה, בסעודת הכנסת סה"ת שהתקיימה באולם שע"י לדרמן נכח מרן שליט"א שעה ארוכה לצד עשרות בע"ת שנתקברו ע"י הר"ש ז"ל לעבודת הבורא. כשנפטר, היה זה בדיוק ביום בו חזר מרן ממסע חיזוק בדרום ארץ ישראל, והתאמץ לשהות זמן רב בלוייה כדי לכבדו.

זכינו, מערכת 'דברי שי"ח' להיות חביבים אצלו, והיה מפעם לפעם מתקשר להוסיף הוספות ולהעיר כדרכה של תורה, באחד הפעמים אף טרח לכתוב מכתב ארוך להעמיד דברים על דיוקנם בדברים שפורסמו בשם רבינו שליט"א.

תנחומינו לרעייתו הרבנית תחי', לשאר המשפחה החשובה ולכלל תלמידיו שהעמיד, ונזכה לראותו בקרוב בתחית המתים בב"א.

דמעה של נכד - נכתב ע"י הרב י. א. נכד מרן שליט"א

תקופות ארוכות סבל רבי שלמה זצ"ל על הכליות, והיה מסובל ביסורים נוראים, ואף זכה לא פעם לביקור אישי של הרב שליט"א במיטת חוליו.

הוא היה מספר תדיר כי הוא יודע כבר עוד לפני כולם מה שיהיה... בכל שלב היה בא לפני הרב ומספר כי הרופאים אמרו כך וכך, ולפי תגובת הרב הוא ידע מה שנקבע בשמים.

כשהרב אמר לו, אל תדאג לא תצטרך שום טיפול, הוא לא דאג! ואכן לא היה צריך שום טיפול. וכאשר תשובת הרב היתה 'ה' ירחם רפואה שלמה' הוא הבין כי עליו לקרוע בתפילות את השמים שירחמו עליו.

כשהיה מקבל 'פתק שחרור' מבית החולים, לא עלה בדעתו רגע אחד לוותר על הקביעות שלו אצל מרן שליט"א, והגיע שם בלי כוחות. אך יצא משם טעון כוחות אדירים.

והתלמיד הנאמן - ורק בורא עולם יוכל להעיד כמה היה נאמן למרן שליט"א, והלך בדרכו ואחרי כל הוראותיו גם כשהיה קשה, וגם כשהיה בלתי אפשרי, היה מדהים לראות כי גם אחרי ארבעים שנה בהם הוא כרוך אחרי, הוא מדבר איתו באימה, כדבר תלמיד על רבו ביראת הכבוד הראויה.

'אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה' (עירובין "ג ב'). אכן רבי שלמה זצ"ל היה מחודד בהרבה מחבריו, כי זכה לראות את רבינו מקרוב.

להיזכר בימי שישי שהיה נוסע מביתו שבתפרח ועד לרחוב רשב"ם, כדי לזכות להשתתף בצוותא חדא עם חבורת תלמידי חכמים יחיד סגולה בעת הלימוד של רבינו שליט"א עם גיסו הגדול הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. ורבי שלמה זצ"ל היה מקשיב, ורושם. והכל חרוט על לוח ליבו.

והחי יתן אל ליבו: ניקח לעצמנו מוסר השכל, לנצל כל רגע בחיי חיותנו לתורה ומצוות ה' בשמחה, ולזכור 'כי על כל אלה יביאך האלקים במשפט' (קהלת "א) ובפרט בימי ספירת העומר, בהם אנו נתבעים להיות מושלמים יותר במדות בין אדם לחבירו, **נעשה לעלוי נשמתו של רבי יצחק שלמה בן שמואל ז"ל שלא הניח זש"ק.**

ת.נ.צ.ב.ה

נרו של התלמיד האהוב, שזכה להיות קשור בכל ליבו ונפשו לרבינו שליט"א - כבה !

איפה רבי שלמה?

אנן רבי שלמה עם שלוות הנפש הנדירה שלך. עם עוצמת השמחה הפנימית שכלום לא יוכל לה, בשילוב דקדוק ההלכה עד קוצו של יו"ד, בהקפדה על כל נימי בין אדם לחבירו, שלא ייפגע אף אחד ולהיטיב עם חבירו עד קצה הגבול.

בודאי טוב לו עכשיו! התבטא רבינו שליט"א אחר הסתלקותו.

רבי שלמה זצ"ל היה חביב עד לאחת אצל הרב שליט"א, ולא היה צועד כמלא הנימה מבלי לקבל את הוראותיו וברכותיו. 'בעלי הרב מאוד אוהב אותו' הייתה אומרת עליו הסבתא הרבנית הצדקנית ע"ה. 'הוא מזכיר אותו כל יום בכל התפילות, ובכל פעם שהוא מזדמן לתפרח לברית הוא נכנס אליו לנוח קצת'.

ואכן לא הגזימה. במשך שנים הוא היה נכנס ויוצא אצל הרב שליט"א, ובעשור שנים האחרון, במשך תקופה ארוכה היה נראה יומים בשבוע בשעות הערב המראה הבא: רבינו שליט"א יושב בחדרו בעליית הגג, אחרי תפילת ערבית, כשלפניו ערימה של שבעים מכתבים, ובמהירות - אלוקית הוא משיב תשובה אחרי תשובה בכל חדרי תורה.

ואז, בשעה 8 בערב, פעמיים בשבוע, בימים שני ורביעי היה נכנס רבי יצחק שלמה, ומרן שומע את קולו ואומר בחביבות, טוב שבאת לעזור לי... בוא תשב לידי ותעזור לי להשיב על המכתבים...

והוא היה יושב על ידו, בשתיקה שיש בה הכל. הוא מבט ומביט, וגומא את מראות הקודש אל תוך תוכו. בד' אמות אלו לומדים את הקורס מהמקצוען ביותר. הוא למד בדיוק כיצד צריך להראות יהודי מושלם. להשקיע את כולו למען האחר, אך בלי לבזוז זמן יקר, לענות מה שצריך ולהמשיך למכתב הבא. להתייחס בתמצית הנושא ולא להתעכב.

וכך בדרכו נהג רבי שלמה. זכה במשך שנים ארוכות להרביץ תורה בתלמידים, להתמסר עליהם עד קצה הגבול, ובנה עולמות בדרכו שלו, אבל הספיק גם הרבה מעבר. ויעידו על כמה מספרי החידושי תורה שהספיק להדפיס. גם זה כמובן, בהוראת הרב שליט"א.

פנינים על הפרשה

"אמור אל הכהנים בני אהרן" (כא, א)

איצטריך למכתב הכהנים ובני אהרן דאי כתיב הכהנים לחוד הו"א דגם מ"ר בכלל שה' כהן קמ"ל בני אהרן וכמ"ש בזבחים ק"ב ב' דהיכא דכתיב בני אהרן אין מ"ר בכלל, ואי כתיב רק בני אהרן הו"א דאף פנחס בכלל קמ"ל הכהנים ופנחס עדיין לא נתקן אז כמ"ש שם ק"א ב'. והנה כאן כתיב אמור אל הכהנים בני אהרן ובפ' אחרי כתיב דבר אל אהרן אחיך ובפ' טומאות לקמן כתיב דבר אל אהרן ואל בניו והטעם פשוט דכאן הפרשה נאמרה דוקא לכהן הדין דבכה"ג יש דינים אחרים כדכתיב להלן והכהן הגדול מאחיו וגו' ובפ' אחרי נאמרה הפרשה רק לכה"ג ולא ה' כה"ג אז רק אהרן לכן כתיב דבר אל אהרן אחיך ובפ' טומאות שנאמר לכל הכהנים כתיב דבר אל אהרן ואל בניו אך יל"ע למה בפ' מומין לקמן נאמר דבר אל אהרן הרי הדין נוהג בכל הכהנים. ויל"ע משום דבעי למכתב שם איש מזרעך וגו' כל איש אשר בו מום מזרעך אהרן למדרש מינה איש ששוער בזרעו של אהרן (בכורות מ"ג ב') לכו כתיב דבר אל אהרן. (משנא דכרא)

בדידי הוי עובדא

א. תודה רבה על הגיליון הנפלא שמחיה את נפשנו כל שבוע מחדש ב. ברצוני לשתף אתכם במעשה נפלא שקרה לי. אני סובל מבעיות ורידים ברגלים כבר שנים ובשנה האחרונה זה מלווה בכאבים עזים שכל עמידה קצרה מלווה בכאב בלתי נסבל אפילו הליכה קצרה היתה מלווה בכאבים עזים עד שהגיע פרשת בשלח. שאז פורסם בגיליון "דברי שי"ח" קונטרס רגל ברגל ושם כתוב על אחד שכאבו לו הרגלים והרב אמר שלימד הלכות חול המועד חשבתי לעצמי אולי גם אני ינסה את זה. ואכן לאחר זמן התחלתי ללמוד משנה ברורה הלכות חול המועד לפי עמוד ליום. זה אמור לקחת 44 ימים. לאחר 44 ימים אני מפסיק להרגיש את הכאבים ברגל קשה לי להאמין אבל זה המציאות המצב חזר למה שהיה קודם כשאני עומד זמן רב על הרגלים הם עדין כואבים כמו שהיה תמיד זה נסבל אבל הכאב החזק שהיה מנת חלקי בשנה האחרונה נעלם.

עלי שי"ח רבי אלימלך מליזענסק

יום כ"א אדר ב' התשע"ט.

בבוקר זה, כמו בכל בוקר מתקיימים כמה בריתות בבית מדרשו של רבינו שליט"א, כשהוא משמש כסנדק. באחד הבריתות. קרא אבי הבן ליניק 'אלימלך' על שמו של הרבי הנודע הגה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, שביום זה חל יומא דהילולא שלו. לאחר הברית, כשעברו לקבל את הברכה, לחש אבי הבן לרבינו ואמר, כי קרא לבנו על שמו של רבי אלימלך זי"ע וכי הוא רוצה ברכה שיגדל כמוהו, רבינו חיך והשיב את ברכתו.

אבי הבן הוסיף ואמר, שמעתי אומרים כי מאז אלימלך בעלה של נעמי ועד לתקופה שזרח שמושו של הגה"ק רבי אלימלך מליזענסק לא היה שום גדול בישראל הנקרא בשם זה, האם זה נכון? רבינו חשב לרגע, הביט בו ואמר: אכן, בש"ס לא נזכר שם של איש חשוב בשם זה! וכעבור שני שניות הוסיף, וכמדומה שגם במדרשים אינו נמצא! ויתכן ששמועה זו נכונה (יש"כ ר"ב י"ש. שנכח במקום).

מעניין לציין שאחד הרבנים רצה לטעון שלא כדאי לקרוא על שם אלימלך המוזכר במגילת רות, בעלה של נעמי, היות ונהג שלא כדין ואף נענש על זה וכו' (כמבואר ברש"י ומדרשים ריש מגילת רות) אבל רבינו שלל את הדבר מכל וכל. הוא סובר שכיון שכבר מת, נתכפר על ידי מיתתו ואין שום חסרון לקרוא בשם זה!

בברכת שבת 580
יצחק 81607816

חביבות מצות ספירת העומר

נחלקו הפוסקים אם נשים יכולות לספור ספירת העומר בברכה, די"א דאיכא למיחש שישכחו ולא יספרו כל הימים, ולאותם דיעות שכל ימי הספירה היא מצוה אחת ארוכה, אם לא יספרו חלק מהימים יוצא שהם יבטלו את המצוה. ולמעשה הרבה נוהגות לספור בלי ברכה (ועי' מ"ב ס' תפ"ט סק"ג). אמנם דעת רבינו שליט"א, כי אף נשים ראוי שיחייבו את עצמם במצוה יקרה זו של ספירת העומר, ויכינו לעצמם תזכורת במקום בולט, כדי לזכור בכל יום לברך, ואז יוכלו לספור בברכה. וכך נהגה הרבנית ע"ה, והבנות בבית רבינו. וסיפר עוד: כי בבית אביו מרן הסטייפלר זצוק"ל, היו הבנות - אחיותיו של רבינו סופרות עם ברכה, ומרן זצוק"ל היה שם תזכורת במקום בולט, שלא ישכחו כל ערב לספור. איזה מקום בולט אפשר לשים כדי שהבנות בודאי יראו? מרן זצ"ל שם פתק על... המראה שבה היו מביטות הנשים... כך בודאי יראו את זה.

לפני כעשר שנים הבחין אבי מורי הגאון רבי דניאל שליט"א, כי מרן מאמץ את עיניו לקרוא בכל יום את שורות הסידור הקטנות ולמצוא את השורה המתאימה ליום בספירה, וקנה לוח יומי מיוחד, אותו הוא נוהג לתלות ליד מושבו של מרן, כדי להקל עליו בספירה. הלוח מאוד היקל על הרב שליט"א, ובמשך תקופה ארוכה מרן היה פונה אליו יום יום אחרי תפילת ערבית, ואומר לו בחיך יישר כוח.

יפה מראה

בתמונה:

רבינו מברך מתוך לוח ספירת העומר המיוחד, שזוכה אבי מורי שליט"א להניח ליד מקום מושבו, בכל שנה בימי הספירה.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

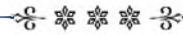
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 2757000-073 שלוחה-4310

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

"כי ה' יריב ריבם" (הובא במשנ"ב סימן קנו ד). ויתכן שהוא הדין בכהן, אף על פי שמצוה לחנכו ולביישו "כדי שייטיב דרכו, אך בכל זאת לא ינהוג בהם מנהג כל אדם, ואם יש משגיח כהן, עדיף שהוא יחנך את התלמיד, משום שנאמר בבאור הלכה (קכח סעיף מה ד"ה אסור להשתמש בכהן), "וכהן בכהן אפשר שמותר, משום שמצות וקדשותו נאמר על הישראלים" דו"ל החינוך (במצוה רס"ט): "שוו המצוה אנחנו נצטוו בה. ואין זה בבחירת הכהן". (שור"ת ע"ס ספר המצות הקצר).

האם הבר מצוה הישראלי

חייב לוותר על המפטיר לטובת הכהן

וקדשתו פי את לחם אלקיך הוא מקריב ... (כא-ח).

שאלה: באחד מבתי הכנסיות השכונתיים, התקינו הגבאים תקנה, שכל אב הרוצה שבנו הבר מצוה יעלה לתורה למפטיר, חייב להודיע על כך שנה לפני הבר המצוה. כדי שהגבאים יוכלו להסדיר את השמחות של כל המתפללים בסדר נכון ובהגינות.

והנה הגיע לפתע ראובן (אחר המתפללים שבבית הכנסת ואחד הדיירים בשכונה) ומודיע לגבאים שמאחר ובנו נכנס למצוות בעוד שבועיים, לכן הוא מבקש שבנו יעלה למפטיר בעוד שבועיים.

הגבאים הגיבו בתמיהה רבה, ואמרו לו הרי מפורסם בכל שכונתנו ובבית הכנסת שבר מצוה המבקש לעלות למפטיר חייב להודיע על לפני שנה, והיכן אתה היית עד כה?

תשובה: כשבאה אלינו השאלה, היה ברור לי שהגבאים צודקים ובנו של שמעון זכה במפטיר, אך בכל זאת פנית עם השאלה למרן למו"ח הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והשיב לי שאין הדבר פשוט כלל ששמעון צודק. והוא משום שאמנם ראובן פשע, ואיבד זכותו לקבל מפטיר זה, אולם מאחר ובנו הבר מצוה הוא זה שצריך לעלות לתורה, והוא היה קטן ולא ידע מהתקנות של הגבאים וגם לא חייב לדעתם, והוא הרי גם גר בשכונה, וגם הוא מתפלל בבית כנסת, לכן אי אפשר לקפחו, ולא הפסיד זכותו בתור מתפלל ובתור דייר, ולכן חייבים להגדיל בגורל לדעת מי יזכה במפטיר, האם בנו של ראובן או בנו של שמעון.

כשמע בר-המצוה בנו של שמעון, שיש לערוך גורל לדעת מי יזכה במפטיר, בא ושאל כדלהלן: מאחר וראובן כהן ובנו גם הוא כהן ואני ישראל, אם כן אולי מוטלת עלי מצוה לוותר לטובתו מדין "וקדשתו". שהכהן בוצע ראשון פותח ראשון. ולכל דבר שבקדושה הוא ראשון.

שאלתי גם שאלה זו את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והשיב לי: מצות וקדשתו פירש הר"ן בנדרים "שאם בא הכהן לחלוק עם הישראל, עושה הישראל ממנו ב' חלקים שווים. וכהן בירר לו איזו מהן שירצה". וכך כתוב גם ברש"י בגיטין (דף נ"ט ע"ב) ואם כן אילו היה אפשר כאן לעשות ב' עליות שוות, אז חייב הישראל לתת לכהן לבחור את מה שירצה. אבל מאחר ואין

האם מותר למחנך לבזות תלמיד כהן?

וקדשתו פי את לחם אלקיך הוא מקריב קדש יהיה לך פי קדוש אני ה' מקדשכם (כא-ח).

שאלה: באחת הישיבות הנהיג המשיגח שכל תלמיד המאחר לבא בבוקר לתפילה, יעלה לבימה ושם יתפלל. והנה אירע מקרה שתלמיד כהן אחר, ונסתפק המשיגח האם להעלותו לבימה שיתפלל שם כדרך המאחרים, או שמא יש לחוש לכבוד הכהונה, וכמו שכתוב "וקדשתו" (ויקרא כא ח) ופרש"י נהוג בו קדושה, לפתוח ראשון בכל דבר, ולברך ראשון בסעודה. וכתוב בשו"ע (אורח קב"ח סעיף מה) אסור להשתמש בכהן גם בזמן הזה. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק קעה) שכבוד הכהונה ניתנת למחילה אבל כל עוד לא מוחל יש לשמור על כבוד הכהונה ואסור לבזותו. דו"ל הרמב"ם (במצוה לב) "שצונו לכבד זרע אהרן ולנשאים, ולרוממם".

תשובה: נאמר במסכת מדות (פ"א מ"ב) איש הר הבית היה מחזור על כל משמר ומשמר, וכל משמר שאינו עומד, אומר לו איש הר הבית שלום עליך, ניכר שהוא ישן חובטו במקלו, ורשות היה לו לשרוף את כסותו, והם אומרים מה קול בעזרה? קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפים שישן לו על משמרתו.

וכתב התפארת ישראל (יבין כ"א) אבל כהן שישן על משרתו, קנסתו באופן אחר, ולא במלקות ושריפת כסותו, דכתיב וקדשתו צריך שינהג בו כבוד. ואע"ג דמינו שגם הכהן שרצה להטעות הממונה על הפיס היה לוקה בפקיע (רצועות) התם בצנעא. וגם בלא זה התם פשע טובא. משא"כ הכא איכא אונס שינה. וכן לא משכנו את הכהן משום כבודו על השקלים, כמבואר בירושלמי (פ"א דשקלים מ"ג) עכ"ל. הרי דיש לחוש על כבוד כהן.

ויש לחלק דשאני הכר שהתלמידים באו ללמוד בישיבה לצורך חנוך, ואם הנהלת הישיבה מצאה לנכון לחנך את התלמידים בדרך זו, אין זה ביוש, כי על דעת כן נכנסו שיתחנכו בישיבה. והרי הכהן יכול למחול על כבודו. וכמבואר במשנה ברורה הנ"ל, ובזה שנכנס לישיבה מחל על כבודו. וגם עיקר דברי רבנו התפארת ישראל מחודשים דיעוין בפירוש המשניות לרמב"ם (שקלים פ"ה א) שכתב הכהנים והלויים, היו שומרים סביבות המקדש ומקיפים אותו... ומי שנמצא ישן היו מלקין אותו ושוורפין בגדיו. יעו"ש מפשטות הלשון משמע שגם לכהנים עשו כך. והרע"ב כתב שם במפורש, שהיו מלקים את הכהנים והלויים.

ויעוין ברמב"ם הלכות דעות (פ"ד ה"י) שכתב "חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות, ... וכל המקניטן או מכעיסן... הרי זה עובר בלא תעשה... שכל זמן שהם צועקים מחמס, הם נענים שאמר כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו, במה דברים אמורים בזמן שענינה אותן לצורך עצמו, אבל עינה אותם הרב כדי ללמדן תורה, או אומנות, או להוליכן בדרך ישרה, הרי זה מותר ואף על פי כן לא ינהוג בהן מנהג כל אדם, אלא יעשה להם הפרש וינהלם בנחת וברחמים גדולים וכבוד, שנאמר

לפנינו אפשרות לחלוק ב' חלקים שונים. כי המפטיר לבר מצוה היא עליה עדיפה. שהנער זוכה לברך ז' ברכות וגם בקריאת ההפטרה ברבים שהוא קידוש שם שמים ברבים. ולכן היא עדיפה לו, וכך מנהג העולם לכבד את הבר מצוה במפטיר, נמצא שהישראל יתחייב לוותר על זכותו לטובת הכהן, זאת הוא לא חייב. לכן יטילו גורל והזוכה בגורל יעלה למפטיר והשני יעלה לתורה בעליה רגילה. (שורית ע"ס ספר המצות הקצר).

***

מי יברך תחילה על המאכל, בעל הבית או האורח ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שורך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם... (כג-כב).
שאלה: בעל הבית שמזמין את חבריו לאכול ולשתות עמו, האם קיימת עדיפות שאחד מהם [האורח או בעל-הבית] יברך תחילה על המאכל והמשקה, ואחר כך יברך השני?

תשובה: כתב הבאר היטב (א"ח סימן ריג סק"א): "בשרוצה לשתות ולתת לחבירו, יברך [בעל הבית] בתחילה, שקודם ברכה הוא של הקב"ה ואחר כך שלו". וביאור כוונתו, שהנה בגמרא (ברכות דף לה ע"א) מובא שישינה סתירה בין שני פסוקים: בפסוק אחד נאמר (תהילים כד) נאמר "לה" הארץ ומלואה", ומשמע שהארץ וכל אשר בה שייכים לקב"ה. ואילו בפסוק אחר נאמר (שם קט) "השמים שמים לה", והארץ נתן לבני אדם", ומשמע שכל דבר בארץ ניתן לבני האדם.

ומיישבת הגמרא: קודם ברכה המאכל והמשקה עדיין של הקב"ה, והפסוק "והארץ נתן לבני אדם" נאמר לאחר שברך אדם על המאכל. ומוסיפה הגמרא: אמר רבי חנינא בר פפא, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גחל להקב"ה, וביאר המהרש"א: הנהנה בלא ברכה גחל את גוף המאכל מהקב"ה, שהרי עד שמברך המאכל הוא של ה', כמבואר בגמרא לעיל. וממילא, אומר הבאר היטב, צריך בעל הבית להקדים ולברך על המאכל, כדי שיהיה שלו, ורק אז יוכל האורח ליהנות ממנו, כי קודם ברכת בעל הבית, המאכל אינו שלו, אלא של הקב"ה.

אולם עדיין צריך ביאור בדברי קודשו, שכן בנוגע לבעלות הממונית, בוודאי שהמאכל שייך לבעל הבית, והוא יכול לקדש בו אשה, למוכרו או ליתנו במתנה לכל אדם, ורק ביחס להנאת האכילה מהמאכל, נאמר שיש ליטול רשות ולברך עליו תחילה, והלוא האורח מברך על המאכל לפני אכילתו?

ונראה לבאר, שכל דברי הבאר היטב לא נאמר בדרך הוראה ופסק, אלא רק כ'הנהגה נכונה', שמן הראוי שיברך בעל המאכל תחילה, כדי לקבל רשות מהקב"ה ליהנות מהמאכל, ורק לאחר מכן יברך האורח. ויש לשאול: אדם שנוהג כהבאר היטב, והגיע אליו רבו ועומד לכבדו במשקה, האם גם כאן יקדים לברך קודם לרבו?

ויש להשיב: ברור הדבר שאדם שחפץ להקדיש יין על מנת לנסכו על גבי המזבח, לא נאמר לו שלפני שמקדישו לנסכים, יברך וישתה ממנו תחילה כדי שיהא שלו, כי גם הנסכים הם של ה' יתברך, והרי לימדנו חז"ל (יומא דף ע"א ע"א) "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח [בזמן הזה] ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין", ואם כן, גם בשתיית היין יקדים את רבו [או תלמיד חכם], כי שתייתו היא כנסכים.

כמו כן נראה, שאם רוצה ליתן לעני דבר מאכל, אין עניין שבעל הבית יברך תחילה, כי גם נתינה זו חשובה

כנתינה לה' יתברך, שכן מצינו בחז"ל (אוצר המדרשים דף לה) "כל הנותן פרוטה לעני, מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, לפי שבזמן שביית המקדש קיים אדם נותן שקלו ומתכפר לו, ועכשיו שגרמו עונותינו ואין לנו בית המקדש קיים, אדם נותן צדקה לעני ומתכפר לו על כל פשעיו". וב'גור אריה' (פרשת אמור) כתב: "נתינתו לעני, נתינה להשם יתברך, כאילו הקריב קרבן, שמאחר שהשם יתברך חייב אותו לתת מתנות לעני, הרי הוא רצון השם יתברך לגמרי, ולפיכך כאילו הקריב קרבן לו יתברך". (חש"ח נדרים לב ע"ב).

***

קדימויות לכהן משום "וקדשתו"

וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב ... (כא-ח).

שאלה: א. מצות "וקדשתו" לענין כיבוד הכהן, האם הוא לענין דברים שבקדושה, כגון לברך ראשון, לעלות לתורה ראשון ולפתוח ראשון בד"ת, או דהוא נאמר גם על שאר ענינים ואף עניני חולין. דלשון הגמ' הוא לכל **דבר שבקדושה**, משמע לכאורה דרך בענינים של מצוות וכדו', אך בפירוט הדברים נאמר וליטול מנה יפה ראשון, והתם איירי לאו דוקא בדברי מצוה אלא גם בדברי הרשות בחלוקת שותפין וכדומה.

ואי נימא דה"ה בדברי רשות:

ב. יל"ע אם הדבר אמור גם לגבי קדימה בתורים, כגון אצל רופא או בבנק וכדו'. דגם בזה מצוה להקדימו. ג. אם הדבר אמור גם לגבי המתנה של מכוניות בצומת אם צריך לתת לכהן זכות קדימה להכנס שלא לפי התור.

ד. עוד יל"ע האם הוא זכות של הכהן, או דהוא רק דין על הישראל להקדימו. ונפק"מ האם הכהן יכול ליטול לעצמו - ולא נתינת הישראל - קדימה בתור וכדו'. ואולי יש לדמות זאת לדין דכהן המחזיר בבית הגרנות, ושאסור לכהן ליטול מתנות בזרוע.

תשובה: א. ברש"י בנדרים (דף ס"ב) נאמר: וליטול מנה יפה ראשון "כשחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים". משמע מפירושו שדוקא בדבר שבקדושה חייבים להקדים את הכהן ולא בדבר רשות. ויעוין מהרש"א שבחלוקת לחם הפנים יש לקדש ולהקדים את הכהנים הת"ח על פני שאר הכהנים. אולם הרא"ש והר"ן סוברים דמנה יפה היא אפילו בחולין כשחולק עם ישראל.

ב. ג. נאמר בר"ן הנ"ל בנדרים (דף ס"ב): "וליטול מנה יפה ראשון, אם בא לחלוק דבר עם ישראל עושה ישראל ממנו ב' חלקים שווים, וכהן בורר איזו מהן שירצה". וכעין זה כתב רש"י בגיטין (דף נט ע"ב) נמצא שכל מה דחייבים להקדים את הכהן הוא רק כשמחלקין תחלה ב' חלקים שווים ובוה יש ליתן לכהן זכות בחירה, אבל לא חייב הישראל לתת לכהן משלו כלום. ולכן כשהישראל בא תחילה לתורה, הרי שזכה להיות ראשון וכשבא אח"כ הכהן אין הישראל חייב ליתן לכהן משלו. אבל אם עומדים כולם בשוה, בצומת דרכים, חייבים להקדים את הכהן אם כולם הגיעו שם בשוה, אבל לא להקדימו בתור כשהישראל הגיע תחילה.

ד. מסתבר שהמצוה על הישראלים וכעין זה כתוב בלשון הרמב"ם בספר המצוות (מצוה ל"ב) "... וקדשתו, על כרחו, ר"ל כי זה כמו נצטוונו בו, ואינו בבחירת הכהן... ואפילו ימאנו (הכהנים) אותו לא נשמע מהם". עכ"ל. (שורית ע"ס ספר המצות הקצר).

קרבן נכרי פעמים שבא בעל מום - רמז במקרא

וּמִיד בֶּן נֹכַר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹקֵיכֶם מִכָּל אֶלֶּה כִּי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם (כב, כה)

כתב רש"י, "נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו

לשמים לא תקריבו לו בעל מום וכו' אבל תמימה תקבלו מהם".

יש לדקדק בלשון הכתוב שאמר ומיד

בן נכר, ולא אמר ומאת בן נכר כפי שאמר הכתוב לעיל (טז, ה) "ומאת עדת בני ישראל".

ונראה לבאר על דרך רמז, ובהקדם יש לבאר מהו החילוק בין לשון מאת לבין לשון מיד, והוא, ש"מאת" משמע אף על ידי שליח לא תקחו, אמנם הלשון "מיד" משמע שרק "מיד בן נכר - לא תקחו", אבל מאת שלוחו לפעמים תקחו.

ומעתה יש לומר, שבא הכתוב לרמז במקרא זה, למעשה של בר קמצא (גיטין נו, א), שאכל קורצא ביה מלכא, ואמר לו שמרדו בו ישראל, וראה לכך שישלח עימו קרבן להקריבו ויראה שלא יקריבוהו ישראל, ושלח בידו המלך עגלא תילתא, והטיל בו בר קמצא מום בניב שפתים או בדוקין שבעין שזהו מום רק אצל ישראל ולא אצל עכו"ם, והיה דין ודברים בין החכמים אם להקריבו, וסוף דבר היה שע"י שלא קבלו הקרבן חרב ביתנו ונשרף היכלנו וגלינו מארצנו.

וזהו שרמזה תורה כאן לאמר, דכאשר ישלח הקיסר קרבן בעל מום ע"י אחר - יקריבוהו, מפני ששולח הוא ביד אחר בשביל לנסותם, וכסברת רבנן שם שסברו לקבל הקרבן ולהקריבו מפני שלום מלכות, כמבואר שם.

שייכות פרשת 'אותו ואת בנו' למועדות

וְשׂוֹר אוֹ שֶׁהָאֵתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ

בְּיוֹם אֶחָד (כב, כח)

יש לבאר מה טעם נסמכה פרשת

'אותו ואת בנו' לפרשת 'הלכות יום טוב' האמורה מיד אחרי פרשת 'אותו ואת בנו'.

דהנה איתא במשנה (חולין פג, א) שבארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו אימה מכרתי לשחוט, ביתה מכרתי לשחוט, ואלו הן עיו"ט האחרון של חג, וערב יו"ט הראשון של פסח, וערב עצרת, וערב ראש השנה, עיי"ש.

ופירש רש"י, דרך ישראל לעשות סעודות באלו הימים, וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד, לפיכך המוכר בהמה לחבירו, ומכר תחילה אימה או ביתה בו ביום, צריך שיאמר ללוקח

דע לך שהיום מכרתי אימה וכו', עיי"ש.

ומבואר, שבזמני המועדים וימים טובים צריך זהירות יותר שלא לבוא לידי איסור אותו ואת בנו, עד אשר חייבו חכמים את המוכר להודיע ללוקח אם מכר את אימה או את ביתה.

ולזאת יש לומר, שהסמיכה התורה גם כן דין 'אותו ואת בנו' להלכות יום טוב, והוא בכדי להזהיר ביותר בזמני יום טוב, שלא לבוא ח"ו לידי איסור, דאז שכיח יותר שיבא לידי איסור אותו ואת בנו, כמו שנתבאר, ויש לומר שזהו גם הטעם שבמועדות מתחילין הקריאה בתורה בפרשת שור או כשב.

אותו ואת בנו - בנקבה

וְשׂוֹר אוֹ שֶׁהָאֵתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד (כב, כח)

כתב רש"י, "אתו ואת בנו - נוהג בנקבה, שאסור לשחוט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים, ומותר לשחוט האב והבן".

ויש להעיר, הלא אין זה מדרכו של רש"י לכתוב ההלכות השייכות למקראות, אלא לפרש פשוטו של מקרא הוא בא, ואם כן צ"ב מה טעם נזקק רש"י כאן להביא ההלכות, שהוא נוהג בנקיבה ולא בזכרים, ובפרט שדין זה הוא מחלוקת בגמרא (חולין עח, ב).

ונראה לבאר, דהנה התרגום אונקלוס תרגם מקרא זה "ותורתא או שיתא לה ולברה לא תכסון ביומא חד", והיינו שתרגם כל המקרא בלשון נקיבה, ומעתה יש לומר שהוצרך רש"י ליתן טעם מדוע תרגם אונקלוס כל המקרא בלשון נקיבה, ולזאת כתב רש"י מפני שנוהג דין זה בנקבות ולא בזכרים (ועכ"פ כן ס"ל לאונקלוס).

"ולא תחללו את שם קדשי" -

סמיכותו לקרבן תודה והמועדות

וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם

תִּזְבְּחוּ: וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'

מִקִּדְשֵׁכֶם (כב, כט-לב)

יש לבאר מה טעם קבעה התורה את דין חילול ה' "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל" אחר פרשת תודה, דמה ענין חילול ה' לפרשת תודה.

ויש לבאר מפני שהתודה היתה נאכלת בקהל רב, וכיון שהיו אוכלים ושמחים, אם כן, הזהירה התורה שלא יבואו מתוך האכילה בקהל רב לידי חילול השם.

ובזה יש לבאר מה טעם קורין במועדות פרשה זו, מפני

והנה אמרו בגמרא: "מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח - מפני שהפסח זמן תבואה הוא. אמר הקב"ה: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת - מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקב"ה: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג - אמר הקב"ה: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה" (ר"ה טז, א).

ויש להתבונן, הלא במשנה אמרו, "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בר"ה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון" והדין נחתם ביוה"כ, "ובחג נידונין על המים" (ר"ה שם). והנה, קודם ר"ה ויוה"כ אנו אומרים הרבה סליחות תחינות ובקשות כדי שיצא דיננו לטובה. על המים בחג ג"כ אומרים הושענות ותפילת הגשם בשביל הדין על המים. בפסח על התבואה אנו אומרים תפילת הטל. אבל על פירות האילן בעצרת לא מצאנו שאומרים שום תפילה בחג השבועות, ומה שונה דין זה משאר הדינים.

ויתכן לבאר, כי שמא מה שאמרו בגמרא ששתי הלחם באים כדי שיתברכו פירות האילן - לא כולי עלמא היא, דלמאן דאמר שעץ שאכל ממנו אדם הראשון חטיה היה (סנהדרין ע, ב) - א"כ שפיר יכולה החטיה להקרא "פירות האילן" (שהרי התורה קראה לחטיה "עץ"), ושתי הלחם (הבאים מן החטיה) באים באמת כדי שתתברך החטיה ושאר כל האילנות. אבל לאלו הסוברים שעץ שאכל ממנו אדם הראשון היה תאנה או גפן (שם), א"כ אין החטיה יכולה להקרא כלל "פירות האילן", ואין אמרו ששתי הלחם באים כדי שיתברכו "פירות האילן", דמה לחטיה ולפירות האילן.

וצריך לומר, שאכן להסוברים שעץ שאכל ממנו אדם הראשון היה תאנה או גפן, לא סבירא להו משנה זו שעצרת היא זמן הדין על פירות האילן, ומה שהתורה ציוותה להביא שתי הלחם בעצרת, הוא מטעם אחר, ולא מפני שזהו יום דין על פירות האילן, ואשר לזאת איננו אומרים שום בקשה בענין זה בחג השבועות. אלא שאם כך, יש להתבונן למה באמת מביאים עומר בפסח ושתי הלחם בעצרת.

אולי אפשר לומר, שהשעורים הן בעיקרן מאכל בהמה, והחטים - מאכל אדם. ולכן, בפסח, שרק יצאנו ממצרים ועדיין לא קבלנו את התורה, א"כ עדיין ההשפעה של מצרים עלינו גדולה, ועוד נשאר אצלנו מהשפעת מצרים, וא"כ אנו במדרגת בהמה, ולכן הקרבן שאנו מביאים אז לה' הוא מן השעורים, שהן מאכל בהמה. אך לעומת זאת, אחרי שכבר ספרנו שבעה שבועות, ועל ידי ספירה זו התרחקנו מטומאת מצרים וקבלנו את התורה, אנו מגיעים כבר למדרגת אדם, ולכן אנו מביאים אז את שתי הלחם הבאים מן החטים, שהן מאכל אדם. "להורות, דבלתי התורה אנחנו כבהמות נדמה, שמאכלן שעורים וכו' וכשקבלו התורה - דמות אדם להנה, ולכן קרבנם מן החטים, מאכל אדם" (ערוך השולחן או"ח סי' תפ"ט ס"ג).

וזהו אולי הטעם שציוותה עלינו התורה להביא את העומר בפסח ואת שתי הלחם בחג השבועות, והיינו לציין את המעבר ממדרגת בהמה שהיינו בה בפסח, למדרגת אדם שזכינו לה בחג השבועות עם קבלת התורה.

שבמועדות הלא אוכלים ומרבים בשתיים יין, א"כ אפשר שיבואו האנשים מתוך האכילה והשתיה להתהולל באופן שיש בו חילול ה', לזאת הזהירה התורה שלא יבואו מתוך כך לידי חילול ה' בחג (וזהו הטעם שנסמך "ולא תחללו את שם קדשי" לפרשת המועדות האמורה אח"כ).

וכבר כתב הרמב"ם (פ"ו מיום טוב הכ"א) שחייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין ומחפשינן בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה.

דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לָהּ (בג, לד)

הנה בגמרא סוכה (ו, ב) נחלקו התנאים כמה דפנות בעינן בסוכה, ותלו הנידון בפלוגתא אם יש אם למקרא או יש אם למסורת, דכתיב בסכת בסכת בסוכות, יעוי"ש. והעירו, מה טעם לא מנו גם את האמור במקרא כאן "חג הסוכות שבעת ימים לה" וא"כ יש יותר מג' או ד' דפנות.

ויש לומר מפני שמה שאמר הכתוב כאן "חג הסוכות" הוא נאמר רק בשם של החג ולא נאמר בציווי של החג, משא"כ הנך בסכת בסכת בסוכות האמורים בגמרא שם נאמרו בציוויים של הסוכות, "בסכת תשבו שבעת ימים", "כל האזרח בישראל ישבו בסכת", "למען ידעו דרתכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל" (לקמן מב-מג) לכך רק אלו נמנו שם, והכתוב כאן שלא נאמר בציוויים לא נמנה עמהם.

"כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" - חלוק מ"בסכת תשבו שבעת ימים"

בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת: לְמַעַן יֵדְעוּ דִּרְתִּיכֶם כִּי בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (בג, מב)

הנה יש להתבונן מה טעם שבשני פעמים ראשונות כתבה התורה "בסכת" חסר וא"ו, ואילו בקרא בתרא כתבה תורה "בסכות" מלא וא"ו.

ויש לבאר דהנה חז"ל דרשו מהנך קראי שדפנות הסוכה "שתים כהלבתן ושלישית אפילו טפח" (סוכה ו, ב).

ויש לבאר לפי זה, דצווי התורה "בסכת תשבו שבעת ימים", היינו "בסכת" חסר. שהרי סגי שיחסר מהדופן השלישית, שהרי דופן השלישית אפשר שתהא אפילו טפח.

אמנם השמיענו הכתוב שכל זה הוא בסוכת המצוה שאנו מצוים, משא"כ בסוכות שהקב"ה הושיבנו בהם אינו כן אלא "כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אתם מארץ מצרים", הסוכות הללו מלא הם, שהרי הקב"ה סובבנו בארבע רוחות מלאים ולא היו חסרים כלל, ולכך דוקא בקרא זה כתיב "סכות" מלא וא"ו.

ענין הבאת העומר בפסח ושתי הלחם בעצרת

הנה נצטוינו בתורה על הבאת העומר, (כג, י-יא). ומבואר בגמרא, שעומר זה בא מן השעורים (מנחות פד, א). עוד נצטוינו על הבאת שתי הלחם (כג, טו-יז). ומבואר בגמרא, ששתי הלחם הללו באים מן החטים (מנחות פד, א).

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורת רבותינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

אמור תשע"ט

לאמו ולאביו. (פר' אמור, ויקרא כא, ב).

כידוע, עצם המעמד אשר לפני כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל, היה מצב מאד מאד 'מחייב' את כל הנוכחים סביבו. גם מאלו שלא זכו להיות מושפעים באופן קרוב ומיוחד משאר דברי תורתו וגודל מוסרו. אבל בנקודות מיוחדות, היו אלו עיקרים הבולטים עד מאד, עד שכל סביבתו, היתה ממשיכה 'מחייבת' את הכל.

פעם ישבתי לפניו, היה זה לפני כניסת השבת, וציפיתי בישיבה בקירבתו למועד בו יתחיל בשיחה שהיתה די קבועה עמי בשעה זו. והוא ישב שקוע בתלמודו עוד ועוד כך במשך זמן רב, אז לקחתי חומש והתחלתי לעבור על הסדרה של פרשת-השבוע, פרשת-אמור. עד לפתע הרים את ראשו מעל הספר שעל הסטנדר והפנה מבט חודר לעברי. ועל אף שעניי היתה נתונה בתוך החומש שאחזתי ביד, אבל היות וראשי היה נתון לקירבה אל רבי, על כן תיכף ומיד חשתי בלבי פנימה במבטו המאד חודר, ובו ברגע הפניתי מבטי לעברו, כאשר הוא תוקע בי מבט ארוך ומתמשך, וכה המשיך והביט בי בשתיקה ובהבטה ארוכה. היתה זו שתיקה שאלי היא 'דיברה' וחייבה שיש כנראה איזשהו משהו בדעתו החושבת שנדרש מאתי... עד שחשתי כאילו "אני" הוא זה שצריך לפתוח ולומר לפחות מילה אחת ולא לשבת דומם מול הרב החושב לנגדי... ובודאי שהיה עלי לומר משהו בדברי תורה, אבל לא היה בפי באותה עת מאומה.

***

כאמור, קראתי אז 'שנים מקרא ואחד תרגום', ונזכרתי, שבמוחי חלף לפני רגע, איזה עיון קל אך בלא התעכבות, תוך כדי קריאת הפרשה. והיה זה בדקדוק לשון הכתוב, שהקדים בדין הכהן-הדיוט שמיטמא לקרוביו את 'אמו' אל 'אביו'. ואילו אצל הכהן-גדול שאינו מיטמא לקרוביו, אצלו הקדים הכתוב להלן את 'אביו' אל 'אמו'.

וידעתי גם ידעתי, שאין זה מאותם סוגי הברורים והחקירות שתמיד מלמדנו רבנו, האיך לחשוב וליתן לב להתבונן בהיקף לימודי הגמרות. גם כי היה עלי לעיין תחילה בדברי המפרשים הראשונים, האם יש כאן איזה רמז או סוד

ה' גזר על הכהנים שלא יכנסו לפניו בטומאת

המת

הביא מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל מצינו שרק על טומאת מת הוזהרו הכהנים. ולא על שאר הטומאות.

בילקוט איתא, משל לטבח שהיה נכנס ויוצא לפני המלך, א"ל המלך: גוזרני עליך שלא תראה מת כל ימך, שאתה נכנס ורואה פני, ולא תטמא פלטין שלי. כך גזר ה' על הכהנים.

ולכאורה, נהי שהכהן נחשב 'טבח' לפני המלך בכל ההקרבות, אבל זה בנבלות וטרפות, המגונה מן המת, ולמה המת כל כך גרוע?

מבאר כלי-יקר, מלאך המות זורק טיפת טומאה. ולכן בצדיקים שמתיים בנשיקה, אין בהם טומאת מת.

ולהלכה שהצדיקים מטמאין, למה כל כך גרועה טומאת המת?

אפשר, שכל ענין המיתה היא מחמת החטא שנגזר שעי"ז הגוף ישחת ויעבור עליו חורבן, כפי שמבאר נפש החיים (א, ו בהגהה) שאינו ראוי להתיקון מבלי שיעבור עליו הקלקול וההרס.

[יש לפרש בנאמר: מחיה מתים ברחמים רבים. - למה נצרך לרחמים רבים?

כי ענין המיתה נגרמת בסיבת החטא, והחוטא נזקק לרחמים שיהיו רבים].

ואין זה רק קללה, כי בלא זה לא יהא ראוי לקבל השראת-השכינה, כמו שיהיה בתחיית המתים. אבל ענין המיתה נגרם בשל קלקול החטא שעשה חקיקה-בל-ימחה, זה המפריע הכי גדול להקריב ולהכנס בפלטין של מלך.

בחי-האדם, זה מחסדי ה' שלא נראה בו תיכף החטאים והקלקול. ואפילו אם נהיה חולה, שזה גם מחמת החטא, אינו כל כך גרוע כמו המיתה שהיא "הרס" כל הנברא. לכן רק במת יש קפיצא לא לבא בקרבנו באהל ובנגיעה. אבל שאר הטומאות אינם מחמת סיבת החטא. (עיין ימלא פי תהלתך חלק ראשון הוצאת שנת תשעד עמוד עא)

ידו ללבוש את הבגדים. לכן, את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם. ורק, ואחיהם כל בית ישראל יבנו את השריפה אשר שרף ה' (ככתוב בפר' שמיני, ויקרא י, ו). לכן רק הדינים המעשיים נכתבו שלא יעשם. (רשימות תלמידו הרה"ג ר' יוסף צבי רינהולד שליט"א)

ומן המקדש לא יצא ולא יחלל (כ"א י"ב)

בגמרא סנהדרין י"ח א' איתא רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש, ופרש"י דסבר דמן המקדש דוקא קאמר קרא, ולא מקדושתו כדמפרש ר"מ, ואתי קרא למימר שלא יצא אחר המטה כלל, והרמב"ן בפירושו וכן בספר המצוות שרש ה' הוכיח דקרא דומן המקדש לא יצא הוא אזהרה שלא יניח עבודתו ויצא, וזו אזהרה בכל הכהנים ובכל הזמנים, ונכתב כאן ללמד דכהן גדול מקריב אונן והלכך גם באנינותו הוא באזהרה זו. והא דנקט ר"י אינו יוצא מן המקדש, משום לישנא דקרא נקט ליה, וגם דסתמא דמילתא הכהן גדול בבית המקדש, אבל עיקרו שאינו יוצא כלל ללוות המת, ואם הוא בבית אינו יוצא מן הבית, וכ"ה ברמב"ם פ"ה מכה"מ ה"ה, ולא נתפרש מאי קשיא ליה להכ"מ ז"ל שם. (חדושים ובאורים)

ובת כהן כי תהיה לאיש זר הוא בתרומת הקדשים לא תאכל (כ"ב י"ב)

הביא מן הגר"ד לנדו שליט"א: חללה אפי' נשואה לכהן אינה אוכלת בתרומה מה"ת, וכתב החזו"א אהע"ז סי' קל"ד לדף נ"ו, וז"ל, דחללה נמי איקרי קנין כספו אלא שהיא אסורה בתרומה ככל נטמא וכו'. וצ"ע מקור איסור זה, וכ"ת דנכלל בכלל איסורא דובת כהן כי תהי' לאיש זר, [והיינו דנימא לפי"ז דכל שיש בה פחיתות כחללה הוי' נמי בכלל האי ענינא. ויל"ע בל' רמב"ם פ"ו מתרומ' ה"ז שדנו בו (וזונה כחללה לאוסרים אותה בתרומה), וצ"ע במש"כ בחזו"א שם לעיל ט"ו י"ט] הנה כל זה צ"ע מנ"ל למילף מקרא דבת כהן איסור בזה לנשואה לכהן. [עויל"ד בהאמור בחזו"א לעיל ט"ו ז']. וצ"ע במנ"ח מ' רפ"ג.

והנה איך שיהי' אי איכא לאו בחללה שלא תאכל בתרומה וגם כשהיא קנין כספו דכהן וכו"ל בחזו"א, א"כ הכ"נ הוה כן בחללה דחייבי עשה דאית בה פחיתות בעצמותה האוסרתה בתרומה.

וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל (כ"ב י"ג)

בת כהן שנשאת לישראל ומת בעלה, ומת גם בנה והניח את אשתו מעוברת, יש לעיין אם אוכלת בתרומה, דהרי זרע אין לה בשעת מיתת בעלה אבל מאידך היא גם לא שבה אל בית אבי' כנעורי', דדרשינן מינה דמעוברת מעוכבת מלאכול בתרומה דאינה שבה כנעורי', ואף שהיא עצמה אינה מעוברת אלא כלתה וממילא היא שבה אל בית אבי' כנעורי' מ"מ יל"ד כיון דכלתה מעוברת אולי יעכב אותה מלשוב לתרומת בית אבי', והביא מן הגאון ר"ג אדלשטיין שליט"א וכן כתב החדושים ובאורים ראי' ממתנ' דנדה (מ"ד א') דאינה אוכלת

כלשהו, או עיון של כלום הוא. והאיך אציע קושיא, שיתכן שאין בה איזו משמעות כלשהי, שאוכל לפתח את הקושיא לפניו, ולהגיע עמו משלב לשלב אל התשובה - כפי דרכו. אבל מפני שחשבת, שאין בידי זה עתה כל ברירה, אלא רק לשתוק דום. החלטתי בכל זאת, לפחות להניח לפניו את ההערה הזו בדקדוק לשון הכתוב - ויהי מה.

והוא, על אתר תירץ ואמר לי: **מה אתה שואל, מה, אתה לא יודע שעיקר הקורבה שיש אל הבן מצד דין-התורה, הרי זהו אל האם, ולא אל האב. שהרי האם ילדתו ובכך הריהי קרויה אמו לגבי כמה וכמה דינים. אלא שלפי דעת האם, הרי שזה הינהו אביו שממנו נתעברה.** (ועל גדרי נאמנותה הן בבעילתה והן בהיותה מעוברת, עיון בסוגיות בכתובות מדף יב: ואילך). ואולם כמו כן יתכן עדיין, דשמא אדם אחר הוא אביו. **אלא שהדין לנו הוא לתלות בו ולא באחר, לפי שרוב בעילות הינם אחר הבעל, ולהכי אמרינן דאיהו הוא אביו כדאיתא בגמ' (חולין י:).**

והנה עיקר דין ההיטמאות לשבעה קרובים, הרי זהו - מחמת דין-הקורבה, (כדאיתא בגמ' יבמות כב:). ועל כן אצל הכהן הדיוט שפיר נכתב אמו קודם לאביו, לפי שהיא קרובה אליו בדין התורה יותר מאל אביו. והכי איתא בתורת כהנים בפרשתנו על הכתוב, ולאביו. אפילו רק אביו מוחזק.

ואילו הכהן הגדול שמחמת קדושתו הריהו מופרש מכל, שהרי הוא איננו נטמא אף לא לשבעה קרובים, לכן שפיר כתבה התורה אצלו את דין אי ההיטמאות לאביו לפני אמו, כפי שבכל מקום כאשר יש דין באיש ודין באשה, שהאיש קודם לאשה (עיי' גמ' הוריות יב:).

ועוד המשיך כבוד מו"ר מרן זצוק"ל ודייק לי את כל זה, וביקש שאביא לפניו חומש במדבר.

ושם נאמר לגבי אי ההיטמאות של נזיר לקרוביו (בפרשת נשא, במדבר ו, ז) **'האב' קודם 'האם'. והטעם, כך ביאר, משום שקדושתו ופרישותו של הנזיר היא כה גדולה, עד שאין לו שייכות של 'קרובים' לא אל אביו ולא אל אמו. וממש כדין כהן-גדול הוא נתעלה בקבלת-הנזירות, ונחשב בדינו לגבי אי ההיטמאות למת. ולכן אף הוא איננו נטמא לז' הקרובים, כמו הכהן גדול.**

עוד יש בגמ' (תענית יז. תענית כו:) שלומדים דינו של הנזיר, מדינו של הכהן גדול, לגבי יופי בתספורת, ולגבי כהן המברך לאוסרו בשתיית יין, עיי"ש.

ויתכן, שמה שחזרה התורה (בפסוק י) את איסור פריעת הראש ופרימת הבגדים באבלות הכהן גדול. מה שכבר נכתב (בפר' שמיני, ויקרא י, ו). לפי שכאן שכתבה התורה את אי אבלותו של הכהן גדול לגבי קרוביו. לזה הקדימה וכתבה התורה שאין להם אבלות אף לא לגבי צער עצמם בפריעת הראש ופרימת הבגדים כלל וכלל.

ועוד יש לדקדק, שהכתוב כאן אינו מקדים לומר, במה שכתוב, שלא יפרע ראשו ולא יקרע את בגדיו. ומדוע לא כתוב, שהמדובר הוא באבלות.

אלא, מפני שהכהן גדול הינהו כה מופרש מהיותו "קרוב" אל אב ואם, עד כי אין לו אבלות כלל. כאשר הוא מלא את

גם לענין זה].

יל"ד אליבא דהמנ"ח כיצד קובעין הספירה וחג השבועות כשבאו עדים ביום ט"ז וקידשו החודש למפרע ונמצא ע"י הקידוש דאתמול הוה ט"ז, מי אמרינן דמהשתא מנינן הספירה מיום אתמול, דהו"ל ט"ז לפי החשבון מעתה, או"ד כיון דכתיב ממחרת השבת שהי' בו יו"ט כדינו, וא"כ לקושטא היום הוא ממחרת השבת, ויש אפוא למנות ע"פ זה. [גם יל"ד בבאו ביום ט"ו אי מביאין עומר בו ביום, ומונין מאז, דנפקע מעתה היו"ט וכנ"ל, והו"ל מעתה ט"ז, או"ד סו"ס ל"ה ממחרת השבת]. ועכ"פ איך שיהי' לגבי חג השבועות היום יהא קבוע ולא יוכל אז להשתנות.

ועיו' לשון הפסיקתא דבתו"כ בפר' אמור מייתי לקרא דוקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהא לכם, ולא אסקי' למילתא על זה, ובהג' מהרי"ד בסוף התו"כ כתב דחסר כאן הברייתא דאיתא בפסיקתא זוטרתי, קדשהו בב"ד. ולכ' מאי קדושה בב"ד איתא בעצרת, הא בספירה מיום הבאת העומר תליא, ולהאמור י"ל דמיירי בגוונא שקידשו החודש ע"פ עדים שבאו אחר יו"ט, ומ"מ הי' היו"ט בזמנו כהלכתו, וקמ"ל הפסיקתא כנגד הס"ד דנימא שחשבינן לספירה לפי מה שהי' להם יו"ט דפסח, קמ"ל קרא קדשהו בב"ד דהיינו שיקבע ע"פ הקידוש שקידשוהו ב"ד לחודש למפרע, דעפי"ז נמנה גם השבועות ולא ע"פ מה שעשו, ויל"ד בזה, ועי' בפי' רבינו הלל דנראה שגרס רק תיבת קדשהו בלבד [בלא תיבת בב"ד] והיינו הנהגת קדושה שיהא אסור במלאכה, יעו"ש.

מקלל אלוקיו

הנה משה רבנו ביקש לשמוע את דבר-ה' במאורע שאירע עם המקלל את אלוקיו. והקב"ה נתגלה אליו במענה ובפירוש היטיב את כל דין-המקלל. ואולם, עוד זאת הוסיף הרבש"ע וכלל באותו-דיבור, פרשה שלימה, המדברת בחובל בחברו או בהורגו וכן במזיק ממון חברו. וצריך להבין, מהי השייכות בין דין זה לבין המקלל את אלוקיו.

ובביאור זה הדבר, אמר הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל, שזאת לימדנו הבורא ית"ש בתורתו. שהחובל בחברו, משקל עונו חמור, כמשקל המקלל את אלוקיו. באשר - תורה-אחת יש להם.

ולכן החל הכתוב בענין המקלל, ועבר לפרש את דיני המכה אדם ובהמה, וסיים בביצוע עונש המקלל.

יען, כי המכה אדם בהריגה או בהכאה, וכן המכה בהמה, שאמנם עצם ההכאה היא בבהמה או בכל ממון חברו, אבל זהו נחשב למזיק-את-חברו, כי הוא מזיק - את חברו, בממונו. וזהו נחשב 'הכאה' לחברו ! וכל זה היה באותו גילוי דבר-ה' אודות מקלל אלוקיו. וכבר אמרו חז"ל בגמ' (סנהדרין נח): הסוטר לועז של חברו, כסוטר לועז של מקום. ורק אחר כך סיים הכתוב בביצוע עונש המקלל.

ה' אלוקיכם, כלל גדול במעשיכם

ועל דרך זה ביאר את לשון הכתוב (בפר' בהר, ויקרא כה, יז) ולא תנו איש את עמיתו ויראת מאלוקיך כי אני ה' אלוקיכם.

בתרומה היכא שכלתה מעוברת, דקתנ' תינוק בין יום אחד פוסל מלאכול בתרומה, ובגמרא הקשו מאי איריא תינוק בן יום אחד הרי עובר נמי פוסל מלאכול בתרומה, ואם איתא דבהיתה כלתה מעוברת אוכלת בתרומה הרי משכחת לה היכ"ת דבן יום אחד פוסל ועובר אינו פוסל, ומדהקשו עובר נמי פוסל שמע מינה דלעולם עובר פוסל גם בכה"ג דכלתה מעוברת והיא אינה מעוברת והיא עצמה שבה אל בית אבי' כנעורי' מ"מ כלתה מעכבתה מלאכול.

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש וגו' (כ"ג כ"א)

הביא מן הגר"ד לנדז שליט"א: בספר חי' מריז"ה כתב להסביר הא דכתיב בעצרת [ולא בשאר מועדות] בעצם היום הזה, עפי"ד הרמב"ם דאפשר לקדש החודש למפרע, ועל כן בשאר מועדות יתכן גוונא שאין היום מקודש כגון שלא באו עדים ועיברו את החודש וקבעו עפי"ז הרגל, ואח"כ באו עדים שראו בזמנו שמקדשין למפרע, ומשא"כ בעצרת דתלי' בזמן הבאת העומר, ואז כבר א"א לשנות דרך עד סוף החודש מקדשין למפרע ולא אח"כ, וכדמשמע ברמב"ם, ולכך כתיב בעצרת בעצם היום הזה שכבר נגמרה אז הקביעות.

והי' אפשר לומר כעין דברי הגר"ז אך בענין אחר [והנפק"מ בזה לא תהא לכל עם ישראל רק לחלק ממנו] והוא עפי"ד הרשב"א בתשו' ח"ד רנ"ד דמתבאר מדבריו דגם בזמן הראי' הי' אפשרות לקידוש עפ"י חשבון, וכן היו עושין אז בבבל כשנודע להם החשבון בזמן הראי' וכן הו' ההלכה למשה מסיני, ולא היו לפי"ז הימים בבבל ובא"י משתוים לפעמים ונמצא דזה קודש בא"י בזמנו וזה קודש בזמנו בבבל. ועי' בחזו"א או"ח סי' ק"ל שהאריך בזה. והנה עפי"ז מתבאר מה שאמר שמואל ר"ה כ' א' יכילנא לתקוני לכולה גולה. ומה שעשו בגולה ב' יו"ט מספק כתב בחזו"א שם שהוא בזמן שלא נודע להם החשבון.

והנה בר"ה שם אמרינן דלוי איקלע לבבל בי"א תשרי ואמר בסיים תבשילא דבבלאי ביומא רבא דמערבא א"ל אסהיד א"ל לא שמעתי מפי ב"ד מקודש, וכבר תמהו בזה איך לא חששו לדבריו והיאך הניחם לאכול ביוה"כ, וכתב בחזו"א הנ"ל דעפי"ד הרשב"א איכא לאסבורי מילתא, דהיינו דיש בזה הלכה דכששומעים בגולה מפי מי ששמע מב"ד מקודש מניחים חשבונם ועושים כקביעות א", [ודבר זה חידוש דתליא הדין בזה מדאורייתא בשמיעה מפי ב"ד מקודש, ויל"ע שם בריטב"א].

ולפי"ז י"ל דמתפרש קרא דבעצם היום הזה דנפק"מ לבני חו"ל, דבכל יו"ט שעושים כחשבונם יכול היו"ט להשתנות ע"י שליח א"י שהגיע ואמר ששמע מקודש, דפקע היו"ט ע"פ חשבונם ואזלי בתר א", אבל שבועות אף אי מיקלע שליח א"י [אף שבד"כ נודש בשבועות ערמב"ם ג' י"ב וריטב"א י"ח א', מ"מ יתכן הדבר, וגם איז הכרח שיבוא שליח א"י ששמע מפי ב"ד מקודש] הנה הי' מקום לדון אי אזלינן בתר א", או"ד כיון דיו"ט דפסח הי' אצלם כפי חשבונם דין הוא דשבועות בתר פסח גריר דממחרת הפסח דילהו מנינן. ואי נימא כצד השני א"ש הלשון בעצם היום הזה דאינו משתנה. [ומיהו סברא לכא' נראה כצד הראשון דבתר בני א"י אזלינן]

רשימות-נעלמות], ולא הייתי נכשל בחטא זה.

אהבת-ישראל 'תולדה' מאהבת-ה'

עוד יתכן בזה, על פי דברי הרמב"ן (בסוף פרשתנו) שבני ישראל נכנסו לריב ומדון עם זה שקילל את הרבש"ע. כנאמר, **וינצו במחנה**. ועם כל זה לא סקלוהו מפני 'שנאתם' אותו. אלא רק מפני שכך היה דבר-ה'. ועל זה כתוב בסוף, **ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה !**

ובתרגום יונתן בן עוזיאל מובא כל המעשה שהם רבו על עסקי המחנה, כאשר ביקש לתקוע אהלו במחנה שבט דן. אבל, הוא נענש על הקללה.

אבל ברמב"ן משמע, שגם העונש על הקללה, לא היה בה כל שנאה ושייכות, עם מה שהיה בתחילה, וינצו. עם הריב שביניהם, כי אם אך ורק לכבוד האל יתברך.

כי כאשר בני ישראל נמצאים במעלה נשגבה עד מאד באהבת-ישראל, שהיא באה בתולדה מאהבת-ה' שבקרבים. עד שלא היה נמצא בתוככי לבו של אחד מהם 'משהו' מן הריב והמדון, שהיה להם עמו. לכן היו ראויים בני ישראל להתגלות כל פרשה זו שענינה תורה והוראה בבין-אדם-לחברו, בחבלות, ובהיזק ממונו של האדם, יחד עם קללת-האלוקים.

ועוד יותר יש הבנה עמוקה בזה. כי הנה ישנו רב שאם נשאל אותו שאלה, יוכל להשיב את ההלכה האם כן או לא זכאי או חייב טהור או טמא. אבל ישנו רב שיחוש את המישאלה הנשאלת לפניו וידון על פי היבטים רבים של השואל אודות מצבו הרוחני והגשמי, ויפסוק על פי זאת את ההלכה בנועם חן נפשו.

ועל אחת כמה וכמה אצל הקב"ה. כאשר משיב על מישאלה כזו, הוא ית"ש איננו משיב רק את השאלה, אלא על כל מה שאירע שם. וכאשר אירע שם גם, וינצו. על אף שלא הקשו אודות זה מאומה, אבל הוראת התורה של הקב"ה זהו גם על כל זה הענין.

מעלת חג הסוכות- אחדות עמ"י

ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים

ובענין ציווי זה של שמחה בחג הסוכות ביאר מרן ראש הישיבה רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל, דאעפ"י שבכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היה במקדש שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים (רמב"ם פ"ח מלוב ה"ב) והיינו שיש בחג הסוכות מצות ארבעת מינים המורים על אחדות ישראל כדבריהם ז"ל. וע"כ יש בו שמחה יתירה, דבלא אחדות ישראל אי אפשר שתהיה שמחה, וענין זה של אחדות ישראל שייך לחג הסוכות דווקא, דע"י שיוצאים מדירת קבע לדירת ארעי ויוצאים מקבע העוה"ז ומבטלים עניני הגשמיות אפשר שתהיה אחדות. דהרצונות הגשמיים יוצרים פירוד ורק השאיפה הרוחנית גורמת לאחדות.

וכתב התרגום אונקלוס, **'ארי' אנא ה' אלוהיכם**. כלומר, חומרת עבירה זו, איננה בכך שהקב"ה רק יודע את מחשבות לבו של האדם, שאמנם כוונתו היתה רק להונות את חברו. אלא מפני שה' הוא האלוהים של כולכם, לפיכך לא יתכן שתונו איש את עמיתו. ועל כן כתב האונקלוס, **'ארי' אנא ה' אלוהיכם**. שזהו נתינת טעם על כל האמור כאן, כי הרי **אני ה' אלוהיכם**.

וכן מצינו שיטת בן עזאי בירושלמי (נדרים ט, ג) שהפסוק שנאמר (בראשית ה, א) זה ספר תולדות אדם. וסיפיה דקרא דכתיב, בדמות אלוהים עשה אותו. זהו הכלל הגדול שבתורה, בה משתייך כל אדם עם הרבש"ע.

ועל פי זה נבין את שאירע במעשה עם רבי אלעזר ברבי שמעון (בגמ' תענית כ:). בעת שבא ממגדל גדור, שחזר מבית רבו, והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת נהר, ושמח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה. נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר (ורש"י ותוס' הביאו, שהיה זה אליהו הנביא שבא להוכיחו כדי שיחזור לטוב). אמר לו שלום עליך רבי. ולא החזיר לו. אמר לו (ראב"ש) ריקה, כמה מכוער אתה, שמא כל בני עירך מכוערין כמותך. אמר לו איני יודע, אלא לך אל האומן שעשאני, ואמור לו, כמה מכוער הכלי הזה שיצרת. מיד הבין בעצמו שחטא, וירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו הבנתי דברך מחול לי. אמר לו איני מוחל לך, עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית.

והיה האיש ההוא מטייל אחרי רבי אלעזר ברבי שמעון, עד שהגיע לעירו. שם ראה שיוצאים אנשי המקום לקבל את פניו ואומרים לו, שלום עליך רבי רבי מורי מורי. אמר להם, למי אתם קורין רבי רבי ? אמרו לו, לזה שמטייל אחרך. אמר להם, אם זה רבי, אל ירבו כמותו. אמרו לו, מפני מה ? אמר להם, כך וכך עשה לי. אמרו לו, אף על פי כן מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא. אמר להם, בשבילכם הריני מוחל לו, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן.

מיד נכנס רבי אלעזר ברבי שמעון ודרש לימוד והלכה חדשה. והיא, לעולם יהא אדם רך כקנה, ואל יהא קשה כארז. ולפיכך, זכה קנה, ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות.

הבה ונתבונן מה היה כאן, הרי היתה כאן פגיעה בזולת מתוך גאוה. ואם כן, מה ענין זה לקנה שזכה לכתוב בו סת"ם.

אולם הכוונה היא, שלא כך יוצאים מבית-המדרש. מבית-המדרש יוצאים - עם תורה. יוצאים - עם מעלות בתורה. וכשיצא באופן שדעתו גסה עליו, זה היה המכשול שלו, הבור הכרוי מתחת רגליו. וכאשר נכשל ונפל בחטא, הבין שהמכשול הוא לא רק הגאוה והפגיעה בזולת, אלא בזה שהוא לא-זכה-לתורה. כלומר, לא זכה לרכוש את המעלות הנכונות. ומכאן הוא הבין, שדוקא ה'רכות' היא המידה והאופן בה האדם יוצא מתורה, בלא שום 'קשיות', רך כקנה ולא קשה כארז. לכן הקנה "זכה" לכתוב בו תורה. ואם אני הייתי רך, או אז היתה התורה נכתבת בי כראוי [בבחינת

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת אמור תשע"ט

והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הכהנים את ראשו לא וגו'. (כ"א, י').

הנה הכתוב מאריך שהכהן גדול נתכהן ע"י משיחה וריבוי בגדים, וצריך ביאור למה נחית כאן בפרשה זו לפרש איך נתמנה להיות כהן גדול, ובפשיטות היה צריך לכתוב והכהן הגדול מאחיו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרוס.

ונראה לבאר בזה, דהנה דעת הראב"ד (פ"ב מביאת מקדש ה"ה) דאיסורים אלו אינם אלא בכהן גדול, ולא בכהן הדיוט. והקשה בחידושי רבנו חיים הלוי דא"כ אמאי לא חשבו בין אותם הדברים שחלוק כהן גדול מכהן הדיוט, בכרייתא בתוריות דף י"ב דתניא שם דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט אלו הן, ולא חשיב חילוק זה דכה"ג מוזהר על יציאת מן המקדש, וכהן הדיוט אינו מוזהר. וכתב הגר"ח, דמזה מוכרח דאין איסור זה תלוי בכהן גדול וכהן הדיוט כלל, אלא העיקר תלוי אם נתרבה הוא בעצמו בריבוי של כהונה במשיחה ובגדים או לא, ומה שכהן גדול אסור בזה, אינו מחמת שם כהן גדול, אלא מחמת שנתרבה בעצמו ונעשה בו בעצמו מעשה ריבוי או משיחה, ואם יהא כהן הדיוט שנתרבה בעצמו ויהא נעשה בו בעצמו מעשה ריבוי או משיחה, גם יהא בו איסור זה.

ובזה מיושב למה לא חשיב בכרייתא איסור זה בחילוקים שבין כהן גדול לכהן הדיוט, דאינו חילוק בין כהן גדול לכהן הדיוט, אלא חילוק בין מי שנתרבה לכהונה במשיחה וריבוי בגדים, למי שלא נתרבה הוא בעצמו לכהונה.

אשר לפי זה מבואר היטב הא דאמר הכתוב כאן, שמינויו היה ע"י ריבוי ומשיחה, דרך מחמת כן הוא דיש בו האיסור, ובה האיסור תלוי, במה שהוא בעצמו נעשה בו מעשה ריבוי ומשיחה, ולא סגי בעצם מה שהוא כהן גדול.

ומעוד וכתות וגו', ובארצכם לא תעשו. (כ"ב, כ"ד).

וברש"י כתב, דאתא לרבווי כל בהמה וחיה אשר בארצכם ואפילו טמאה, דאי אפשר לומר דאיסור סירוס נהג רק בארץ ישראל, דאיסור סירוס חובת הגוף היא, וכל חובת הגוף נהג בין בארץ בין בחוץ לארץ.

ועוד יש לומר בזה, דהנה בענין הכניסה לארץ ישראל נאמר בפרשת משפטים (כ"ג, כ"ט) 'פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה, מעט מעט אגרשנו מפניך', היינו דיש חשש דתרבה חית השדה, ומבואר דריבוי חית השדה הוא דבר המפריע לשוב הארץ, וריבוי חית השדה הוא סתירה לשוב הארץ, ואם כן יש לומר דהווא אמינא דבשביל ישוב ארץ ישראל יסרס החיות כדי

שלא ירבו, לכך אתא קרא לאשמועינן, דאפילו בארץ ישראל יש איסור סירוס.

ועיין בגמ' גיטין דף ח' ע"ב דבמקום ישוב ארץ ישראל, לא גזרו רבנן על שבות.

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם וגו'. (כ"ג, כ"א).

כבר העירו המפרשים, למה דוקא הכא בחג השבועות, כתוב שהוא בעצם היום הזה, מה שלא כתב כן בשאר המועדים ובשבת. [זולת יום הכיפורים, ועיין ברמב"ן שעמד בזה].

ובחידושי מרן רי"ז הלוי ביאר על פי דעת הרמב"ם (פ"ג מהלכות קידוש החודש המ"ז), דאפשר לקדש החודש למפרע, ואפילו אם באו עדים בסוף החודש, חוזרין למנות לאותו החודש מיום שלוששים של החודש הקודם, ולפי זה נמצא דבשאר המועדות יוכל להיות דבעצם היום המקודש עדיין אין המועד קדוש כלל, דאם יבואו עדים לאחר שעבר המועד, ויקדשו את החודש למפרע, נמצא דהמועד היה בזמן שאינו קדוש כלל, משא"כ בעצרת, דבעצרת אין זמן המועד תלוי ביום החודש, אלא הוא תלוי בספירת חמישים יום מהבאת העומר, וכדתניא דעצרת פעמים ד', פעמים ה', פעמים ו', ונמצא שאינו תלוי אלא בקידוש החודש של חודש ניסן, ושבו אינו יכול להשתנות זמנו, [דבדברי הרמב"ם מבואר דרך אם באו בסוף החודש מקדשין למפרע, אבל לאחר שכבר עבר החודש ונקבע החודש שלאחריו, כבר אי אפשר לו להשתנות עוד], ולפי"ז פירש, דזהו דכתיב וקראתם בעצם היום הזה, שבמועד זה דעצרת, הרי כבר בעצמו של יום מקודש המועד, משא"כ בשאר מועדות שאפשר שישתנה זמנם ואינם מקודשים, עכ"ד.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה מבואר בגמ' במנחות דף ס"ז ע"א, דבמצות ספירת העומר איכא תרתי, מצוה למימני יומא, ומצוה למימני שבועי. ונראה לומר דממילא גם בדין יו"ט דעצרת יש בו שני עניינים, ושתי תורות חג בית, דהא דהוי יו"ט של יום אחד, מכא המצוה דמנין הימים, ועוד יש בו תורת חג של שבועה ימים, מכא המצוה דמנין שבועות.

ודבר זה נראה מבואר בסוגיא דראש השנה דף ד' ע"ב, דבגמ' שם יליף דעצרת יש לו תשלומין כל שבועה. והנה יש לחקור בגדר ימי התשלומין, אי הששה ימים שאחר עצרת, הויין ימי חול ככל שאר ימות השנה, ורק שניתן להקריב חגיגת היו"ט בהנך ימים, או דהוי חלות דין בעצם הימים, דמיוחדים ומקודשים חמה לתשלומי חגיגתו.

והנה בגמ' שם בדף ה' ע"א איתא, דילפינן דין תשלומין לעצרת מדרשני רבה בר שמואל, אמרה תורה מנה ימים וקדש חודש, ומנה ימים וקדש עצרת, מה חדש למנויו, אף עצרת למנויו, ובגמ' שם מייית דמצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי, ופירש רש"י, מה חודש קדושו אחד ממנויו וכו', אף עצרת הבאת קרבנותיה באחד ממנויה, והרי היא נמנית ע"י שבועים, שנאמר שבע שבתות תמימות תהינה.

ומבואר דדין תשלומין כל שבעה בעצרת, אין זה רק דין כלפי הגברא שיכול להשלים הבאת הקרבנות, אלא הוא דין בגוף הימים שהם ימים מקודשים לתשלומין, וכמו שיום החמישים מקודש בסוף הספירה, כן גם השבוע דבסוף הספירה מקודש להבאת הקרבנות.

ובזה מבואר מה שנהגו שלא לומר תחנון כל הששה ימים שלאחר עצרת.

מעתה יש לומר, דעל כן נקט הכתוב 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש', לומר, דאע"פ שבאמת כל השבוע מקודש, וכל השבעה ימים יש בהם דין יו"ט דעצרת, אבל מ"מ אין זה אלא לגבי תשלומין, דכל השבעה ימים מקודשין הם לתשלומין, אבל מקרא קודש אינו אלא היום החמישי, ולא כל השבעה ימים, ואינם אסורים בעשיית מלאכה, והאיסור מלאכה אינו אלא בעצם היום הזה.

ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגו' (כ"ד, י').

וברש"י הביא דברי התורה כהנים, ויצא בן אשה ישראלית, מהיכן יצא, רבי ברכיה אמר, מפרשה שלמעלה יצא, לגלג ואמר, ביום השבת יערכנו, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמה פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה.

ויש להתבונן, דלכאורה הוא יצא לגלג בשביל כבוד שמים, דאין יתכן דהמלך יאכל פת צוננת של תשעה ימים, ולבסוף נתהפך לקצה השני לבנות את השם באופן חמור ביותר, ואין נדרדר ונתהפך מלהיות מבקש כבוד שמים לגדף את השם.

אכן הביאור הוא שסוף מעשיו שגידף מוכיחים על תחילתו, שמתחילה כל מענתו לא היה לכבוד שמים כלל, ולא היה אלא מחמת רצונו לגלג על מצות ה', כי באמת אין במענתו ממש, שהרי מפורש בגמ' בחגיגה דף כ"ז ע"א, שנס גדול נעשה בלחם הפנים, שכסדורו כך סלוקו, שנאמר 'לשום לחם הם ביום הלחם', והרי שהיה הלחם הם ולא היה פת צוננת כלל. וגם לפי דבריו שהייתה פת צוננת, הרי אין בדבריו ממש, שהרי איתא בזהר הקדוש, שלכן הדין שיהא הלחם על השלחן כל השבוע, משום שהלחם הפנים, משפיע ברכה על התבואה של ישראל, וא"כ גם לפי דבריו, אדרבה נמצא שהזינון בזה גדולת ה' שכביכול ויתר על כבודו שיהא הלחם מונח שם בשביל תועלתן של ישראל, ונמצא שכל מענתו הייתה היפך האמת, ובעל כרחך שלא בא לקנא לכבוד ה', אלא בא לגלג.

וכבר היה מעשה ברבנו הגר"ח זצ"ל, שבא לפניו אפיקורס אחד עם שאלות וקושיות על התורה, אמר לו הגר"ח, שדבריו אינם קושיות אלא תירוצים, שכל דבריו אינם אלא לתרץ את דרכו הרעה, וכדי להניח מצפוניו הנקופו, שהרי עוד לפני הקושיות כבר הלך בשרירות לבו, וכן הדבר גם בעניינינו, שכונת המלגלג הייתה רק לתרץ את רשעתו, אלא שהרשעים אינם שואלים שאלתם כדי לחפש האמת, אלא רק לטעון דברים שחושבים להשקיט את נפשם ולתרץ את עצמם.

דברים שנאמרו במשא חינוך להורי ילדי ת"ת 'דעת תורה' בעיר אלעד – כ"ה ניסן תשע"ט

והגדת לבנו

כבוד ההורים הרבנים הגאונים, כבוד המנהל הרב הגאון שליט"א, המלמדים והרבנים שיחיו. הן עומדים אנו כעת כמה ימים לאחר צאתנו מחג הפסח, אשר בו נצטוונו במצות עשה מיוחדת של והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה' לי וגו', והיא מצות סיפור יציאת מצרים. ומצוה זו היא מצוה מיוחדת לספר לבנים, זאת מלבד המצוה הכללית של סיפור יציאת מצרים, וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ז' מהלכות חמץ ומצה הלכה א', מצות עשה של תורה לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים וכו', ומכלל מצוה זו כתב הרמב"ם בהלכה ב' מצוה להודיע לבנים, ואפילו לא שאלו, שנאמר והגדת לבנך, לפי דעתו של בן אביו מלמדו. ומבואר מדבריו שמלבד המצוה הכללית לספר ביציאת מצרים בינו לבין עצמו, שזהו אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים ויודעים את התורה, מצוה עלינו לספר, נוסף לזה פרט מיוחד במצוה להודיע לבנים, ולא זו בלבד אלא שהתורה למדתנו מצוה זו בארבעה מקומות, וכמפורש בהגדה של פסח דרשות חז"ל, את ארבעת הכתובים האמורים בענין, כנגד ארבעה בנים.

ולמדנו בזה שאע"פ שפעמים שהאב יכול היה לעסוק בענייני סיפור יציאת מצרים לעצמו, בעומק גדול ובפנימיות הענינים בכל פרד"ס התורה שבסיפור יציאת מצרים, או לעסוק בעומק הסוגיות בעיון ופלפולה של תורה, אף על פי כן מצות התורה היא, לעסוק דווקא בהודעה לבניו לפי דעתו של בן, כל אחד ואחד לפום דרגה דיליה ולפום חורפיה, עם הבן החכם ילמד את הלכות הפסח כהוגן, ולרשע ישיב בקהות שינוי, והבן ה'תם' אשר הרמב"ם מכנהו טיפש, והיינו שאין בו תבונה רבה, ישיב כפי הבנתו, וכאשר ביאר הרמב"ם שאומר לו בני כולנו היינו עבדים, כמו שפחה זו, או עבד זה, במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה וכו', ומבואר שאופן קיום המצוה הוא לרדת למדרגת ההבנה הנמוכה של הבן, ולהמחיש לו את דוגמת העבד או השפחה, על מנת שיבין את מהות יציאת מצרים לפי מדרגת הבנתו.

ומכך יש לנו ללמוד את ההשקפה והמבט של התורה על החיוב המוטל על האב כלפי הבן, שבכלל זה שהאב יניח את דרגת ההבנה שלו, וילמד את בנו כפי דרגת הבנתו של הבן.

עיקר מצות תלמוד תורה – ללמד לבנים

ויש לחזק את הידיעה הזאת, משום שישנם הורים הטועים בזה, וסבורים שעיקר עסקם בתורה הוא למען השטייגען שלהם בלימוד, ולהוסיף עוד חלקים נוספים בתלמודם, או להוסיף עוד עומק ועיון בלימודם, ונדמה להם שהלימוד עם הבן בדברים פשוטים ובפרקים ידועים מילדותו, כמו פרק ארבעה אבות או הכונס או אלו מציאות, שיש בזה ביטול תורה לתורה דיליה, ואין זה נכון כלל, כי באמת הלימוד עם הבן באותם הדברים, הלימוד הפשוט הזה אף בלי עומק ההבנה היתירה, הוא הוא הרצוי לפני הקב"ה שציונו במצות ת"ת, ויש להדגיש את הידיעה הנכונה הזאת משום שהטעות הנ"ל מצויה במחשבתם של הורים רבים.

והדבר מבואר להדיא בעיקר מצות תלמוד תורה, ואדרבה, לכשנבחון נראה שאופן קיום המצוה עיקרה נאמר כלפי הבנים, דהנה מפורש בפרשה שניה של קריאת שמע, 'ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם' וגו', הרי דמעיקר המצוה הוא ללמד התורה לבנו.

וכן מבואר בדברי הגמרא במס' קידושין דף כ"ט ע"ב, שבתחילה מביאה הגמ' המקור לחיוב האב ללמד את בנו תורה מהפסוק הזה של ולמדתם אותם את בניכם, ורק אח"כ מוסיפה הגמ' דהיכא דלא אגמריה אביו, מיחייב איהו למיגמר נפשיה, דכתיב בפרשת דברים, ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, ומפורש דב' מקראות המה בחיוב ת"ת האחד של האב על הבן והב' לאדם בעצמו.

והחיוב של האב ללמד את בנו תורה, מתחיל כבר בלימוד האותיות הקדושות, כלשון האמור בתפילה זכה, ולימוד זה שחוזר ומשנן עם בנו, את היגוי האותיות אשר למד בחיידו, שוה ללימוד הפרטי שלו, אפילו כשלומד בעיון גדול, דשניהם הם אותה מצוה של ת"ת, וכדרך שמצינו בענין מצות והגדת לבנך, דכנגד ארבעה בנים דברה תורה, וצריך להודיע לכל בן לפי מה שהוא, כן הדבר גם במצות ת"ת, ללמוד עם כל בן מהבנים כפי הבנתו וגילו.

ומדברי הגמ' בקידושין שאומרת 'והיכא דלא אגמריה אביו', שמחוייב ללמד את עצמו, משמע שעיקר אופן לימוד התורה הוא, במה שהאב הוא מלמד את הבן, ומי דלא אגמריה אביו מוטל עליו ללמד בעצמו, זהו אופן של בדיעבד, מפני דעיקר הצורה של תלמוד תורה הוא שאביו מלמדו.

וביותר יש לדקדק, דהנה הגמ' תלתה הטעם שאינו יודע בכך שאביו לא אגמריה, וכן כתב הרמב"ם (פרק א' הלכה ג') זה לשונו, מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם. וצריך ביאור למה נקטה הגמ' הטעם שאינו יודע משום דלא אגמריה אביו, ולמה לא אמרין בפשיטות מי שאינו יודע את כל התורה, צריך ללמד את עצמו, ולמה תלו את חסרון ידיעתו במה שאביו לא למדו.

ומבואר מזה, שכך הוא סדר הלימוד הנכון, שהאב הוא שמלמד את הבן, ואם אינו יודע ויש לו חסרון בלימוד התורה הוא רק מחמת שאביו לא לימדו.

וכן מבואר מסדר העמדת ההלכות כפי שהעמיד הרמב"ם בהלכות ת"ת, דבריש פרק א' כתב נשים ועבדים פטורין מת"ת, אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, ובהלכה ב' הוסיף, דכשם שחייב ללמד את בנו כך חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, [ובפשטות הדברים משמע, דלאו דווקא כשאביו של זה אינו מלמדו, אלא אף באופן שאביו מלמדו, ראוי לאדם ללמוד גם עם בן בנו כשאפשר לו, והרי יתכן זה להיות גם כשאביו אביו הוא מיושבי סנהדרין שבלשכת הגזית, ואף על פי כן ראוי לו להניח עסקו הגבוה בתורה אשר עסוק בה, ולפנות ללימוד בדרגה הראויה לבן בנו].

וכן המשיך שם הרמב"ם כמה פרטי הלכות בחיוב האב ללמד את בנו, ורק בהלכה ח' אחר שכתב את דיני חיוב האב ללמד את בנו, הביא את חיוב תלמוד תורה של כל אחד בעצמו, וכתב כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה וכו'. והנה לכאורה היה ראוי לפתוח את ההלכות תחילה שכל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, ורק אח"כ להוסיף את הציווי ללמד את הבנים, [כדוגמת מש"כ בד"ן סיפור יציאת מצרים דתחילה כתב מצוה לספר, ורק אח"כ הוסיף דמצוה להודיע לבנים], אבל הרמב"ם סידר תחילה שבע הלכות בד"ן לימוד לבנים, ורק אח"כ הזכיר מצות ת"ת ידידה.

ומבואר מזה, דאופן קיום מצות תלמוד תורה, עיקרה ללמד תורה לבנים, ורק היכא דלא אגמריה אביו, מחוייב ללמוד בעצמו.

וכיון שזהו רצון ה', ותפקידנו בעולם לעשות רצונו, ממילא גם בן תורה השואף להוסיף בלימודו, ולחדש תוספת הבנה בכל סברה, יהא ער לדבר ה' ומצותו, ואל ירע בעיניו על הנער, ויפריש מזמנו ללמוד עם בנו בכל הגילאים, הן בכיתות הנמוכות, והן אלו הולומדים בישיבה קטנה, וגם עם בן הולומד בישיבה גדולה נכון לאב למצוא מה ללמוד עם בנו.

בית תלמוד תורה

והנה באמת מצד חיוב האב, ראוי היה לו ללמוד עם בנו במשך כל היום, ורק הענין הקדוש של בית 'תלמוד תורה', הוא שליחות האב, וכדאיתא בגמרא בבבא בתרא דף כ"א, אמר רב יהודה אמר רב, ברם, זכור אותו האיש לטוב, ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נתשכח תורה מישראל, שבתחילה מי שיש לו אב, היה מלמדו תורה, מי שאין לו אב, לא היה לומד תורה וכו', התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תנוקות בירושלים וכו', התקינו שיהיו מושיבין בכל פלך ופלך.

ומבואר, שמצד שורת הדין חובת הלימוד של הבן מוטלת על האב, עד כמה שאפשר לו ככל היותר, ורק כיון שלא היה אפשר, אז התקינו להושיב מלמדי תינוקות, שהם עושים את שליחות האב, וזו היא מלאכת הקודש של המלמדים בת"ת, שהיא באמת עבודה קשה שבמקדש, להיות עסוק עם כל תלמיד ותלמיד בפני עצמו, ועם זאת להחזיק את המשמעת הכללית, למרות הבדלי הרמות והפערים שבין התלמידים, כאשר ישנו תלמיד אחד עילוי ובעל כשרון גדול, ומאיך תלמיד קשה הבנה, וצריך התייחסות לכל אחד ואחד מהם, והיא שליחותם של ההורים.

חובת האב – שיהא בנו מחונך ורגיל במצות

והנה, מלבד מצות תלמוד תורה אשר דיברנו עד כה, עוד מוטל על ההורים מצות חינוך, וכבר נחלקו אם מצוה זו מוטלת גם על האם, ועכ"פ היא מצוה המוטלת גם כלפי הבנים, וגם כלפי הבנות, ותכלית מצוה זו יש לדעת שאין די במה שהאב מחונך את דעת הבן, באופן שממילא יקיים את מצות השי"ת, כי לא די בכך, אלא ישנה מצוה לחנך, וענין מצוה זו מדובר בארוכה בהגדרת מצות חינוך מדרבנן בסוגיות הגמ', ואופן קיום מצות חינוך, מפורש בברייתא במס' סוכה דף מ"ב, קטן היודע לנענע, אביו לוקח לו לולב, להתעטף בציצית, לוקח לו ציצית וכו', והיינו שכל מצוה שאפשר לקטן לקיים, מוטל על האב לאפשר לבנו לקיים אותה מצוה, וגדר מצוה זו מדרבנן, מבואר בגמ' בריש מסכת סוכה דף ג' ע"א גבי הלני המלכה בפירוש רש"י שם, שהזקיקו להרגיל את הקטן למצוה שהוא ראוי לה, כדי שיהא מחונך ורגיל למצוות. [ואף שהוא פלוגתא בגמ' בנזיר, אם האם מחויבת בחינוך, מ"מ בגמ' בסוכה מפורש דהלני המלכה הקפידה בזה].

וזהו ביאור הפסוק במשלי, 'חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה', דבקיום מצות חינוך אצל נער בתחילת דרכו, זה הדבר אשר יביאו לכך שגם כי יזקין לא יסור ממנו, דעל ידי שהאב יקיים את הברייתא הנ"ל, שקטן היודע לנענע וכו', יביא את בנו לקיים את אותן המצוות אשר יכול לקיים, אז ממילא יתרגל בה.

והנה בפרשת בן סורר ומורה כתוב בתורה, 'ותפסו בו אביו ואמו והביאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקומו ואמרו אל זקני עירו בנינו זה סורר ומורה איננו שומע בקולנו', ויש להתבונן מה עניינם של אביו ואמו למצבו של הבן, ואם הבן הוא סורר ומורה, למה אביו ואמו תופסים בו ומביאים אותו, מה זה שייך אליהם. וכי אם הבן מחלל שבת ח"ו, אטו אביו ואמו מביאים אותו לבית דין, ואם כן למה בבן סורר ומורה, הם אלו שתופסים ומביאים אותו.

ומבואר דאמנם אביו ואמו אינם בעלים עליו לענין ממון, כדרך שאפשר למכור את הבת לאמה העבריה וכיוצ"ב, אבל הוא ברשותם לענין חינוך, וזהו מה שהם קובלים שאיננו שומע בקולנו.

והרי על כן נקרא שמו בן סורר ומורה, סורר שהוא סר מן הדרך, והינו מהדרך שהורו לו אביו ואמו, ומדרך חינוכם, ומורה שהוא ממרה את פי אביו ואמו, וכמבואר ממה שהרמב"ם הביא הלכות בן סורר בהלכות ממרים, הרי שעיקר הענין של בן סורר ומורה, זה שהוא ממרה את פי אביו ואמו.

ולמדים אנו מפרשה זו, את השקפת התורה, שמחוייב האדם לחנך את בנו, והוא ברשותו לכך, והוא תפקיד חשוב ועול גדול הרובץ על כתפי האב כלפי שמיא, להעמיד את בנו יקירו מתנת ה' בקרן אורה.

חיבת ה' – הנחלת תורתו לבניו

וכן מצינו שאמר הקב"ה אצל אברהם אבינו (בראשית י"ח), 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' ופירש רש"י, כי ידעתיו, לשון חיבה. ומפורש במקרא שטעם החיבה שהיה להקב"ה אל אברהם, לא מפני ששיבר את צלמי תרח, ולא מפני הושלך לכבשן האש על קידוש שמו יתברך, ולא מפני מדרגת החסד העליונה שאהלו היה פתוח מד' רוחות, אלא מפני שיצוה את בניו ואת ביתו אחריו את דרך ה', שהנחיל לבניו דרך ה'. ולאור זאת מובן שכל הרוצה לזכות לאותה חיבה מאת הקב"ה צריך לפנות מזמנו ללמוד עם בנו תורה, ולחנכו למצוות.

דור ארץ קדמה לתורה

ומכלל לימוד התורה וחינוך הבנים לקיום המצוות, הוא ללמד את בניו מוסר ה' ותיקון המידות עם הנהגות טובות וישרות, וכמו שאמרו חז"ל 'דרך ארץ קדמה לתורה'.

ועובדא הוה, כפי ששמעתי מאאמור"ר הגאון זצ"ל, שפעם אחת עמד המשגיח רבי ירוחם זצ"ל עם אחד מגדולי תלמידיו, ודברו בענינים חשובים העומדים ברומו של עולם, ועבר שם גוי אחד, ופנה אליהם ושאל, אודות מקום מסוים היכן הוא, והתלמיד אשר היה עומד לפני רבו בדברים נעלים, השיב לאותו הגוי בקיצור נמרץ, ואמר לו המשגיח זצ"ל שאין זה דרך נכונה להתייחס כן לאדם, ואפילו לנכרי בשוק, הרי למדונו חז"ל שדרך ארץ קדמה לתורה, והיה צריך להשיבו בפירוט שילך לרחוב הזה, ואז יפנה לרחוב השני וכך כל הדרך איך מגיעים לאותו מקום המבוקש.

ממון ראש הישיבה
הגאון הגדול
רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ראש ישיבת י"ד אהרן

עומק דעות

פרשת אמור

כבוד התורה וערכה - תלמידי ר"ע

מאותם חמישה תלמידים שנותרו, ואם כן שמחמישה תלמידים בלבד יש כ"כ הרבה תורה, א"א לתאר וא"א לשער כמה תורה יכול היה להיות לנו מעשרים וארבע אלף תלמידים!! ואת כל הריבוי העצום והאין סופי הזה הפסדנו כמבואר בגמ' ביבמות על שלא נהגו כבוד זה בזה.

~ ~ ~

ובעיקר הטעם שמתו כל תלמידיו, יעוי' במהרש"א על דברי הגמ' שם שמבאר שהיה שם חסרון בכבוד התורה 'שלא חש כל אחד על כבוד תורה של חבירו ולכן מתו במידה זו כי היא חייך'. והפשט בדבריו שהתורה היא עצם החיים, אבל הפרט של כבוד התורה הוא אינו סתם מעלה גרידא, אלא זה חלק בלתי נפרד מהתורה. וכך עולה גם מתוך סידור ההלכות של הרמב"ם, שבעוד שאת הלכות כבוד אב ואם הכניס בספר שופטים בהלכות ממרים, את הלכות כבוד רבו הכניס בהל' ת"ת והטעם הוא פשוט כיון שכבוד התורה זה חלק מעצם התורה ולא סתם דין כבוד בפנ"ע, שצריך לכבד תלמידי חכמים.

ולכן תלמידי רבי עקיבא שהיה להם חסרון כל שהוא בלכבוד זה את תורתו שלזה, היה חסרון משמעותי בכל התורה שלהם, וכיון שהתורה רק היא מקור החיים, החסרון הדק הזה בתורתם ניתק אותם ממקור החיים, ולכן כולם מתו בין פסח לעצרת שזוהו הזמן שבו קיבלו ישראל את התורה והתחברו למקור החיים.

עוד כתב שם המהרש"א לבאר את מה שמובא בגמרא שמתו דוקא באסכרה, שזה מכיון שהיה ביניהם לשון הרע וכל אחד היה מספר בגנות חבירו שסימן ללשון הרע אסכרה (שבת ל"ג ע"א). כל' שמלבד החסרון בכבוד התורה היה ג"כ חסרון בכבוד הפשוט שבין אדם לחבירו, וחסרון בעצם הכבוד מצד עצמו זה כבר חסרון בכל עצם החיים,

[ע"ע בדברי הבעה"מ בהק' שפתח בזה"ל, אמר זרחיהו הלוי במקומות רבים במקור נקראת הנפש החיה כבוד, כדכתיב לכן שמח ליבי ויגל כבודי, וכתוב עורה כבודי

איתא במס' יבמות (ס"ב ע"ב) 'אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון, והם הם העמידו תורה אותה שעה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת'.

והנה בטור סי' תצ"ג נפסק להלכה על פי דברי הגמרא האלו 'נהגו שלא לישא אישה בין פסח לעצרת והטעם שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא', עכ"ל.

ודבר זה קצת קשה, שאמנם פטירת תלמידי רבי עקיבא זה חורבן גדול אך עדיין, מה הסיבה שקבעו על זה אבילות לדורי דורות? אכן נראה דהביאור בזה הוא פשוט מאוד, מאחר שרע"ק היה התנא שהעביר הלאה את כל התורה שבע"פ וכמבואר בגמ' בסנהדרין פ"ו. 'דאמר ר' יוחנן סתם מתני' ר' מאיר סתם תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי ר"ש וכולהו אליבא דר"ע', זאת אומרת שכל התורה שישנה בידנו, הכל מתורתו של רבי עקיבא, שהוא זה שהעביר את כל התורה שקיבל מרבותיו לדורות הבאים, וכך מביא רש"י על דברי הגמ' בגיטין שר"ע היה אוצר בלום, וז"ל: 'כך מפורש באבות דרבי נתן למה היה ר"ע דומה לעני שנטל קופתו ויצא לשדה מצא שעורים קצר וגתן בה מצא חטין גתן בה וכן פולים וכן עדשים, וכשבא לביתו בירר כל מין ומין לעצמו, כך ר"ע כשלמד מרבותיו שמע דבר מקרא ואחריו הלכה ואחריו מדרש ואחריו אגדה, נתן ליבו לחזור עליהן ולגורסן עד שהיו סדורין בפיו וכו' אבל כשנעשה חכם גדול עשה כל התורה מטבעות מטבעות סידר מדרש סיפרי וסיפרא לבדן ושנאן לעצמן לתלמידיו והלכות לעצמן ואגדות לעצמן', עכ"ל.

רואים כאן להדיא שרבי עקיבא היה התנא שהעביר הלאה את כל מסורת התורה מהדורות שקדמו לו לדורות שאחריו, והדברים מבהילים אם מתבוננים בהם, שהרי כמו שהתבאר כל התורה המצויה עתה בידינו היא אך ורק

וכתיב למען יזמרך כבוד, כי הבורא אצלה אל האדם מכסא כבודו ובה נתן עליו מהודו והוא העצם הנכסף אל יסודו, עי"ש בדבריו].

וכ"כ במהר"ל בחידו"א (שם) וז"ל, **...על שלא נהגו כבוד זה לזה פי' כאשר נוהג כבוד בחברו דבר זה הוא עצם החיים וכמו שאמרו בפרק בני העיר (מגילה כ"ח ע"א) במה הארכת ימים... לא נתכבדתי בקלון חברי, ובארנו עניין זה ג"כ בבכורות (כח:) אצל למדנו אורחות חיים הזהרו בכבוד חבריכם שם בארנו דבר זה כי הוא אורח חיים ממש ואלו שלא נזהרו לכך מתו, עכ"ל.**

עוד כתב שם 'ועוד יש לפרש כי הזמן הזה מפסח ועד עצרת מורה על כבוד התורה ומדריגת התורה, שהיא מתעלה עד שער החמישים... והם לא נתנו כבוד לתורה לנהוג כבוד זה בזה ולפיכך מתו מפסח ועד העצרת דוקא', עכ"ל. המבואר בדבריו שהיה שני חסרונות שעליהם נענשו לפי גודל מעלתם, החסרון הראשון היה בכבוד הפשוט זה לזה, וכמבואר חסרון בכבוד זה חסרון בעצם החיים, שהלא במשנה במס' אבות (פ"ד מש' א') כתוב 'איזהו מכובד המכבד את הבריות' כל' שאדם שהוא בעצמותו מכובד הוא מכבד, כיון שהוא רואה עולם מכובד וחשוב ולכן הוא נותן לכל דבר כבוד וערך, אך אדם שבעצמו הוא זול הוא רואה הכל במבט מזלזל והוא מוריד בערכו של כל דבר נעלה וכיון שאין כבוד אלא תורה והוא אינו שייך לכבוד הוא אינו שייך לעצם החיים של תורה שהתורה היא כבוד, וכיון שבדקי דקות היה להם חסרון

בכבוד כולם מתו.

והחסרון השני הוא כבוד התורה שודאי שאין שייך כלל להיות חלק ממסירת התורה בלא ערך נכון לתורה כיון שכמו שהתבאר כבוד התורה זה חלק מהל' תלמוד תורה וכשחסר בכבוד התורה לא שייך למסור את התורה הלאה לכל הדורות.

נמצאנו למדים, שבלי כבוד והערכה נכונה לערך של התורה חסר בכל עצם התורה וזה כולל בין את הכבוד לתורה ובין את הכבוד ללומדיה, וזה העניין שאנחנו צריכים להתחזק, להכיר רום ערך מעלת התורה ובזה לא שייך להגיע למצב שלא נוהגים כבוד זה בזה משום שגם הסברא של השני היא תורה, וחלק מהעניין של כבוד התורה הוא להבין כמה חשוב כל רגע של תורה ושלא לבטל כלל מהלימוד [ולטעם זה נראה הקשר האבילות על תלמידי ר"ע לימי ההכנה למתן תורה, שלנתבאר ענין כבוד וחשיבות התורה הוא חלק מעצם התורה. וא"כ זה עיקר עבודתינו בימים אלו ליקר מעלת התורה ולומדיה, אשר היא הנותנת ההמשכיות למסירת התורה, כפשנ"ת באריכות. (וכדברי המהר"ל שלכך נפטרו בימים אלו)]. אך גם בלא זה יש חובה לכבד כל או"א כיון שהכבוד זה עצם החיים ואם אדם רואה כל דבר בצורה זולה חסר בכל עצם החיים שלו.

שנזכה באמת להתחזק בימים אלו בכבוד הנכון בבאל"ח, ובכבוד הנכון לתורה ונזכה לכל המעלות שמגיעות עי"ז, ונזכה להדבק בעצם החיים.

הארה מוסרית

משיחותיו של המשגיח הגה"צ רבי משה אהרן ברוורמן שליט"א

דבר זה יש בו עניין נפלא, שהרי האש על גבי שולחן ד' היא מן השמים היא, כאשר הושם הקרבן ע"ג שולחן ד', היה בזה אות ומופת שהוא יתברך כביכול מתרצה בקרבן, שהרי אין זה בטבע שאש של מעלה תאכל דברים חומריים של מטה שהרי היא נובעת מכוח עצמה ולא מחומרים טבעיים, אלא שבזה שהאש אוכלת מתגלה שיש בזה נחת רוח לפניו בהקרבה זו והרי הוא רוצה במקריבו שמרוצה לקבל ממנו דורון וזה אות לקירוב ושייכות בינו לבין בוראו.

העניין שריצוי הקרבן מורה על קירבת ד' לעמו מצינו בדברי רבותינו הנה נאמר בהפטרה דפ' צו (ירמ' ז כב-כג) 'כי לא דברתי את אבותיכם ולא צוייתים בהוציא אותם ממצרים על דברי עולה וזבח וגו' כי אם והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם' ופירש המלבי"ם ז"ל: שכל אשר דברתי אודות קרבן הוא רק כדי ללמד 'והייתי לכם לאלוקים' שהקרבן אות ברית וכו' כמלך המקבל מתנות מעמו וכו' ע"ש.

ויתר על כן מצינו שאכילת האש הייתה המבחן לריצוי שבפרשת קרח מצינו (טז, טו) 'אל תפן אל מנחתם' ובמדרש תנחומא: 'יודע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור, אף חלקם לא יקובל לפניך ברצון, תניחנו האש ולא תאכלנו' הרי שאכילת האש את הקרבן היא אות לרצון לפניו יתברך שזה היה הסימן שהקרבן נרצה.

עבודת הקרבנות ביטול הנפש הבהמית

והנה עבודת הקרבנות לא הייתה רק על ידי הכהן אלא בהכנה והכשרה של המתכפר בסמיכה על הקרבן להיות כלי קיבול לכפרה. דהנה מבואר ברמב"ן (ויקרא א, ט) צווה הוא יתברך כי כאשר יחטא ויביא קרבן יסמוך עליו ידיו ויתוודה וישרוף באש כנגד החטא כי ראוי לו שישפוך דמיו וישרוף גופו, לולי חסדו יתברך ע"ש

ונראה לבאר שאין שריפת הקרבן משל והמחשה בעלמא למה שהיה צריך להגיעו, אלא שזה האופן שהמתכפר צריך להתעלות בעת ההקרבה, שהרי

"וקדשתו, כי את לחם אלוֹקִיךָ הוא מקריב קדוש יהיה לך, כי קדוש אני ד' מקדישכם" (כא, ח)

וביאר הרמב"ן: 'מקדישכם' כולכם, הכוהנים והעם, ולכן 'וקדשתו' כי מאחר שהוא מקריב לחם אלוֹקִיךָ קדוש יהיה לך, כי על ידו אני מקדש את כולכם ומשרה שכינתי במקדשכם' עכ"ל.

חואים ברמב"ן הדגשה גדולה, שכל עם ישראל מתקדש על ידי הקרבנות ולא הכהן גרידא.

עניין מקדישכם שייכא גם בימינו

והנה כאשר נתבונן בגילוי זה נבוא להארה חשובה מאד, שאותו ענין זה של קדושה והשראת השכינה שהכוהנים היו משרים בכלל ישראל על ידי עבודתם שייכים מבחינה מסוימת גם בימינו.

שהרי מצינו שהתפללות במקום תמידים נתקנו כמו שכתב רבינו יונה בריש מסכתא אבות בד"ה 'על ג' דברים וכו' ועל העבודה' ז"ל: 'והתפלה אלינו עכשיו במקומה ממש' גם כעת שאין לנו קרבן על הזדונות ועל השגגות 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך' אם כן מאחר שהתפלה עבודתה היא במקום עבודת הקרבנות, הרי מעבר לעצם קבלת הבקשה שבתפילה היא מביאה השפעת הקדושה והשראת השכינה בכלל ישראל והמיוחד שאמנם בזמן הבית היא על ידי עבודת הכוהנים אבל עתה התפילה היא בידי כל אחד ואחד להמשיך את הקדושה הזו לעצמו על ידי עבודת התפילה.

ריצוי הקרבן מורה על קירוב

כדי להבין את השייכות של עבודת הקרבנות לעבודת התפילה, עלינו להתבונן תחילה בעבודת הקרבנות. הנה הלשון 'קרבן' במשמעותו הוא הקרבה מצד המקריב, אבל מצד המקבל כלפי שמיא עניינו קירוב שהקדוש ברוך הוא מקרב את האדם בעצם הריצוי של הקרבן. שבכל הקרבת הקרבנות מתגלה דבר פלאי, המראה על קדושת עם ישראל ומעלתו, שהנה בכל הקרבנות שלמות הקרבנות היא הקרבת האימורים מעל שולחן ד',

כתפילתו, הרי בכל זאת פעל בתפילתו שזכה להרגש של שייכות והתקשרות זו של דיבור לפניו. וזה זכה רק ע"י מעלת וכוח התפילה, הרגשת לנוכח פני המלך.

ההכנה לתפילה היא כמו מעשה הסמיכה

האמת שלפני התפילה כאשר הוא עסוק בהכנת עצמו לתפילה, הוא מכשיר עצמו כעבודת הסמיכה להרחיק את חומריות הגשם כל אחד לפום דרגא דיליה. הוא בא לבית ד', להיכל קדשו, ומכוח זה הוא מתעלה ומתעדן בעת התפילה מכוחות הגוף ועולם הזה ומרצונותיהם, כמו המתכפר בעת הסמיכה. אשר זהו ענין ה'קדושה' אשר מתגלה אצלו כוח הנשמה אשר נתונה בו ובעצמו, שבזה ההוא בקירוב ודבקות עמו יתברך כתוצאה מהתפילה ועל ידה.

והמתפלל מרגיש הוא בפנימיותו בחינת 'קול דודי דופק', שהנה קרב ובא אל מי שרוצה בו ורוצה לשמוע אותו, את קולו ודברו, וכאשר יתאמץ ויתעצם בתפלתו כן תעלה ותתגבר אצלו הרגשה פנימית זו, אשר כולה קירוב והתדבקות בו יתברך.

ריצוי התפילה מלמד על קירוב

ומפליא לראות שכשם שבעת ההקרבה יכול לראות אם התקבל הקרבן באכילת האש, כך יש סימנים על התקבלות תפילתו שאם חס ושלום אין תפילתו נעשית בטוהר הכוונה אמרו חז"ל שתפלתו 'מטורפת', לשון שטורפים תפילתו בפניו והרי היא מטורפת וטרודה ואינה מתקבלת לפניו יתברך, הרי שלאדם המתפלל מלמטה באה תשובה ומענה מלמעלה בתוככי לבבו, ואם תפילתו 'מטורפת' לפניו יתברך הרי גם אצלו תהיה כן מטורפת וטרודה ממנו.

ואם מעצים את הרגשת ה'שומע תפילה' הרי תעלה ותתגבר אצלו הרגשה זו, שהיא בבחינת התקשרות בינו לבין בוראו, והרי היא קירוב והתדבקות עם הבורא יתברך, נמצא שבכוח התפילה האדם הולך ומתקדש ומתקרב אל הקדוש ברוך הוא להיות בבחינת 'שכינה עמו'. מה נהדר הגילוי הזה בתעצומות, שבכל תפילה ותפילה מכניס עצמו המתפלל בכלל 'אני ד' מקדישכם', ותפילתו בחינת כי 'את לחם אלוקיו הוא מקריב'.

חטאיו באים מהמשכו אחרי חלק הגוף והבהמי, שבאלו החלקים הוא שווה לבהמה, וכאשר רוצה להימלט מדרכי החטא שאפפוהו ומשכוהו, צריך להתגבר על טבע ותכונות הבהמות אשר בו אשר מושכים אותו לעשות כמעשי הבהמות ולהשליט על מחשבותיו ורצונותיו ושאפותיו את נפשו ונשמתו הרוחנית, עניין זה נעשה בהתבוננותו בקרבנות, שחיטתו, הזאת דמו, ושריפתו, שבזה מתעורר שצריך להכרית ולעקור כוחות הבהמה מעצמו, ולתת מקום להשפעת הנשמה והנפש לפעול בו, וכל אבר ואבר הנשרף מתקן כנגדו את אשר פגם באבר זה בהיותו משועבד לרצונות הגוף והחומר.

סוף דבר הכול נשמע, שעבודת הקרבנות נעשית בהכנת המתכפר בזה שמבטל מעצמו כוח הבהמי על ידי ההתבוננות במעשה הקרבן, אמנם מעשה ההקרבה בפועל זה נעשה אך ורק על ידי הכוהנים בעצמם ולכן אנו מצווים לקדשם, ואז אנו זוכים לגילוי הקירוב על ידי שרואים שהקרבן נתרצה על ידי ירידת האש מלמעלה שאוכלת את הקרבן, שבזה מתקיים מצד הקדוש ברוך הוא יתברך שמו ויתעלה 'כי קדוש אני ד' מקדישכם'.

שמיעה היא קירוב

אחר שהתברר לנו מהות ריצוי הקרבנות, נשכיל אל החידוש שגם בזמנינו נוכל לזכות לדרגה הזו של 'אני ד' מקדישכם' אצל כל יחיד ויחיד מישראל בעבודת התפילה.

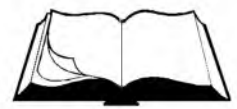
הנה מצינו שהתפילה במהותה הינה קירוב מצד הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב 'תהילה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו' קרובו מלשון התקרבות.

וההבנה בזה היא, שהנה ענין קבלת התפילה הרבה מדרגות יש בה אך עיקרה שהאדם המתפלל אליו יתברך, מגיע להרגש שיש לו שומע, שכן הוא לשון חז"ל 'תפלתו של אדם נשמעת' - לא נאמר מתקבלת שהוא לשון שמתקיימת תפילתו, אלא לשון שמיעה, השמיעה מחברת ומקשרת בין המשמיע ובין השומע, ומאפשרת קיום 'שיחנה לאחרים', ככל שמתגברת אצל המתפלל הרגשת השמיעה, כן מתגבר הקשר וההתקשרות אליו יתברך, ואף שמצפה שיתמלא רצונו, אך גם אם לא יזכה למילוי בקשתו מיד, ולא יתהוו הדברים

מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 436

שאלות המצוות

אייר תשע"ט

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

מדיני "מוריד הטל" - "ותן ברכה"

מתי מתחילים

מפסיקים להזכיר 'גשם' ביום א' של פסח, ונוהגין בארץ ישראל לומר "מוריד הטל" במקום "משיב הרוח ומוריד הגשם" ובחו"ל בני אשכנז לא מזכירין טל, וממשיכים מיד "אתה רב להושיע, מכלכל חיים".

טעה ואמר "מוריד הגשם"

אם טעה ואמר "מוריד הגשם", אם נזכר לפני שסיים ברכת "מחיה המתים", חוזר לתחילת הברכה, ואם נזכר לאחר שסיים הברכה, אפילו עדיין לא התחיל ברכת "אתה קדוש" (ובשאר מקומות עדיין יכול להשלים שם כמו בתוך הברכה), בזה מכריע המשנ"ב שיחזור לתחילת שמו"ע, מכיוון שג' ברכות ראשונות נחשבים כברכה אחת, (שו"ע סי' קי"ד ס"ד, וב"ביאור הלכה" ד"ה ואם). ואם אמר רק "ברוך אתה ד' יי"אמר "למדני חקיד" ויחזור ל"אתה גבור" (משנ"ב סי' קי"ד). ויש סוברים שאפילו נזכר באמצע הברכה חוזר לראש התפילה ("ביאור הלכה" בשם הגר"א).

חזר בו תוכ"ד

אמר "מוריד הגשם", ותוכ"ד חזר ואמר "מוריד הטל" יש סוברים שיצא, וכעין שמצינו בכל מקום שמהני חזרה תוכ"ד (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ויש סוברים שלא יצא, ועדיין צריך לחזור לראש הברכה, דהוי כאילו הזכיר שניהם (הגר"ש איערבך זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ו תשי"ז). ולא דמי לדברי "ביאור הלכה" סי' קי"ז ס"ג בשם "חיי אדם", דשאלה שאני ע"ש.

מסופק מה אמר

אם מסתפק איזה נוסח אמר "מוריד הטל" או "מוריד הגשם", אם הוא תוך לי יום, חזקה שאמר "מוריד הגשם" וצריך לחזור ולהתפלל. וכן אם נזכר לאחר שעבר זמן אותה תפילה, צריך להתפלל בתפילה הבאה תפילת תשלומין. ואם הסתפק לאחר שעבר לי יום או לאחר שאמר תשעים פעם "מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל", חזקה עליו שכבר התרגל לנוסח החדש, ואין צריך לחזור.

מסופק אם הורגל

ואם גם לאחר לי יום או לאחר שאמר תשעים פעם עדיין מרגיש שלא התרגל לגמרי, אמרינן בזה ספק ברכות להקל, ולא יחזור, אך אם אפשר לו יתפלל בתורת נדבה ויתנה (שו"ת "רב פעלים" או"ח ח"ב תשי"ז).

אמירת "ותן ברכה" בשבת

מותר גם בשבת להרגיל עצמו ע"י אמירת תשעים פעמים "ותן ברכה", דהרי למד עצמו איך להתפלל, ואין בזה איסור הכנה (הגר"ש איערבך זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

לא ידע שהתחילו "מוריד הטל"

שאלה: ביום ראשון של פסח לא הרגיש טוב ולא התפלל שחרית, והתפלל פעמיים מנחה ושכח שבבית הכנסת הכריזו "מוריד הטל" והוא אמר בשניהם "מוריד הגשם", מה דינו?

תשובה: בשמו"ע הראשון של מנחה כיון שאמר "מוריד הגשם" במקום "מוריד הטל", וזה סימן קללה צריך לחזור ולהתפלל מנחה, אבל בתפילה השנייה שהיא תשלומין על שחרית, ואז עדיין אמרו "מוריד הגשם", אינו חוזר בזה כיון שזה לא גרע מעיקר השמו"ע של שחרית (משנ"ב סי' ק"ח ס"ק ל"ו). ואפילו בכה"ג צריך לחזור על תפילה ראשונה, א"צ לחזור על התשלומין אף שע"ז נמצא שהתפלל תשלומין לפני החובה (שם ס"ק ט').

שאלות מצוות

תפילת ציבור בעזרת נשים

שאלה: מצוי שבחורים בישיבות המאחרים קצת, מתפללים בעזרת נשים, האם הם יוצאים שם ידי תפילה בציבור?

תשובה: מי שעומד בעזרת נשים נחשב למקום אחר, ואינו מצטרף לציבור (רמ"א סי' נ"ה סעיף י"ד), אם במקום שהוא עומד רואה את הציבור המתפלל או מקצת מהמתפללים שפיר מצטרף, ונחשב תפילה

בציבור (משנ"ב סי' נ"ב) ואם בנקל יכול לרדת ולהתפלל שם יותר טוב שיעשו כן כי יש מחמירים גם בראים אלו את אלו (משנ"ב שם ושעה"צ סי' נ"ג), ורק בשעת הדחק יש להקל (משנ"ב סי' נ"ז).

עניית אמן או קדושה באמצע ברכת כהנים

שאלה: בשעת ברכת כהנים שומע קדיש או קדושה או "ברכו", ממנין אחר, האם מותר לענות להם?

תשובה: היות שלכמה מן הפוסקים קבלת ושמיעת הברכה ע"י הקהל היא מצות עשה מן התורה ("ביאור הלכה" ריש סי' קכ"ה בשם "ספר חרדים"), וכן נקט בהגה"ת רע"א שם, ובשו"ת "חתם סופר" או"ח תשי" קס"ז, וע"ע "מנחת חינוך" מצוה שע"ה שנוטה לומר דגם הנשים שומעות ומקבלות הברכה בכלל המצוה, לכן אין להפסיק לקדיש, קדושה ו"ברכו" בשעה שהכהנים מברכים (הגר"ש איערבך זצ"ל ספר "הליכות שלמה" פרק י' אות ב').

ולפי"ז ק"ו הכהנים עצמם פשיטא שאסור להם לענות לדברי קדושה בין פסוק לפסוק, או באמצע שהם מנגנים, שהרי הם בירכו ברכת המצוות, וכל זמן שלא גמרו את המצוה אסור להפסיק, ודומה למי שביד על כזית מצה וכל זמן שלא גמר לאכול את המצה אסור לענות על שום דבר שבקדושה.

אבי הבן או הסנדק

שאלה: במנין שמתפללים בו אבי הבן והסנדק בימי שני וחמישי, ורק אחד יכול לקבל עליה, מי קודם?

תשובה: אבי הבן קודם שהוא חיוב גמור (עי' "ביאור הלכה" ריש סי' קל"ו).

נגיעה במזוזה או במגילה באמצע הסעודה

שאלה: נגע במזוזה באמצע הסעודה או בנביא הכתוב על קלף, או כגון מגילת אסתר הכתובה על קלף, האם צריך לחזור ולטול ידיים? תשובה: יש סוברים כיון שגזרו שכתבי קודש הכתובים על קלף מחייבים נטילת ידיים ה"ה באמצע הסעודה צריך לחזור ולטול ידיו עם כל דיני נטילה, אבל בלי ברכה ("ביאור הלכה" ס"ס קס"ד ד"ה לחזור, בשם ה"חיי אדם"), ויש סוברים שרק לענין נגיעה בתרומה גזרו כן, אבל לענין נגיעה בחולין לא גזרו, ומ"מ לכתחילה יזהר לא לנגוע בכתבי קודש באמצע הסעודה ("ביאור הלכה" שם, "חזון איש" סי' כ"ה ס"ק י"ב, שו"ת מהרש"ם ח"ד תשי"א ס"ק כ"א, שו"ת "רב פעלים" ח"ג תשי"ו).

ברכה על כמה מיני עוגות

שאלה: כשיש לפנינו כמה מיני פרוסות עוגה, האם צריך לחשוב על איזה מהן יש לו לברך "מזונות"?

תשובה: כיון שברכתך "בורא מיני מזונות", יש לבדוק קודם אם יש עוגה שיש בה משבעת המינים (חיטה ושעורה) ואז יש לברך עליו תחילה, ואם שתיהן מאותו מין שבעה (כגון שתיהן מחיטה או שתיהן משעורה) צריך לברך על שלם (אם יש שם בסקווית או רוגלעך), ואם כולן שלמות או כולן פרוסות, יברך על אותו מין שיחביב' עליו יותר מאחרים, ואם כולן שוות בעינו יברך על הפרוסה הגדולה יותר (שבעה, שלם, חביב, גדול), וכל זה מיירי שלא משנה לו איזה סדר ודעתו לאכול מכולן (עי' שו"ע סי' ר"א סעיף א', משנ"ב שם ושעה"צ ס"ק ה').

שהייה על ספינה בשבת

שאלה: הזמין טיול בספינה למשך שבוע ימים, האם מותר לנסוע? תשובה: בזמן חז"ל האיסור להפליג בספינה היה משום איסור תחומין, או משום שגופו משתבר ושאר גזירות דרבנן (עי' משנ"ב בהקדמה לס' רמ"ח), אבל בזה"ז שכל הספינות לסוגיהן פועלות ע"י כוח חשמל, ושאר מלאכות שונות האסורות בשבת. אם בעליה של הספינה, או עובדיה ומלחיה הינם יהודים, אין היתר ליהודי להפליג בה בשבת, אפילו אם ההפלגה מתחילה ביום ראשון, אא"כ מובטח לו וידוע שהספינה אינה מחללת שבת ומטילה עוגן באיזה נמל או בלב הים (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ב תשי"ק, ח"ג תשי"ז, שו"ת "אור לציון" ח"ב פ"י אות ה').

חילונים שרצו לעזוב מלון באמצע שבת

שאלה: חילונים שרצו להתארח במלון חרדי לכמה ימים ולעזוב

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה') :

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

באמצע השבת רח"ל, ושילמו מראש את כל התשלום, האם מותר לעשות כן או שמא נחשב שעזרם בחילול שבת?

תשובה: מעשה כזה היה פעם במלון "העצמאות" בנתניה בהנהלת הרב יעקב שכטר זצ"ל, והורה לו הגר"ש אלישיב זצ"ל שיתן לחילונים שישוהו במלון כדי שלפחות יאכלו כמה ימים מאכלים כשרים, וחילול השבת לא קשור כלל לבעל המלון (בסוף החילונים כל כך התרגשו מהפסק של הגר"ש אלישיב זצ"ל, ונשארו כל השבת בבית המלון, וחזרו בתשובה שלימה).

מעיל גשם מניילון

שאלה: האם מותר לצאת בשבת כשהוא לבוש מעיל גשם מניילון, כשכוונתו היא להגן על מעילו שלא ייזק מהגשמים?

תשובה: כיון שהמעיל הוא מלבוש גמור, מותר, וכמו כן מותר לצאת כשהוא לבוש במעיל זה גם בשעה שלא יורד גשם כלל (שו"ע סי' ש"א סעיף י"ב, ומשנ"ב סי' י"ב), ואף בימות החמה מותר (ספר "ארחות שבת" פרק כ"ח סעיף קמ"ד).

הליכה ברשה"ר עם כיפה מתחת לכובע

שאלה: האם מותר ללכת בשבת ברשה"ר או מחוץ לעירוב כשיש כיפה מתחת הכובע?

תשובה: אם יש רוח מצויה שיכולה להעיף את הכובע, אסור ללכת עם הכיפה מתחת לכובע, גזירה שמא יטלטל את הכובע בידו, אבל אם אין לו כיפה, מותר כיון שלא ילך בגילוי ראש (משנ"ב סי' ש"א ס"ק קנ"ג), וכמו כן במקום שאין עירוב יש להזהר לא ללכת עם כיפה מתחת לכובע אם ע"י רוח מצויה יכולה להפיל את הכובע ("ארחות שבת" ח"א פרק ט' ס"ק ע"א).

אם הרוח הפילה את הכובע על הרצפה מותר להרימו ולחבושו במקום אפילו ברשה"ר, כיון שזה פחות מד' אמות (שו"ת "שבט הלוי" ח"א תשי"נ ט"ו).

שכח היכן מונחת הגלידה

שאלה: יש לו שתי מגירות במקפיא, באחת מונחת הגלידה ובשניה דגים קפואים שהם מוקצה, ואינו זוכר באיזו מגירה הניח את הגלידה, האם משום ספק טלטול מוקצה מותר בשבת לפתוח מגירה, ומשום ספק דרבנן לקולא?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' שכ"ב סעיף א') שביצה שנולדה בשבת ונתערבבה באחרים אסור משום דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל, וכתב במשנ"ב (סי' ב') שה"ה בספק נולדה בשבת גם כן מוקצה דכיון שיש לו מתירין, מחמירין אנו גם בספק, ע"י שם.

לפי' בנד"ד שהוא ספק אם הוא מוקצה כיון שיש לו מתירין ויכול לאכלו במוצש"ק, אסור לטלטל את המגירה.

ועוד, בלא"ה לא שייך כאן דרבנן לקולא היות מגירה אחת מתוך שתיים הן וודאי מוקצה, והר"י איקבע איסורא, ובזה אמרינן ספק דרבנן לחומרא (ע"י שו"ך יו"ד סי' קי"י, "קונטרס הספיקות" אות כ"א).

מנורת 'לד' בשבת

שאלה: על שולחן השבת היתה מונחת מנורת 'לד', האם בזה נעשה השולחן בסיס למוקצה ואסור לטלטלו, או שמכיון שאין בו ממש, אין עליו דין מוקצה?

תשובה: על מנורת 'לד' יש את כל דיני המוקצה כמו נר של אש ממש, שמבואר במשנ"ב (סי' רע"ז ס"ק י"ח) שבסיס לשלחבת ונעשה השולחן מוקצה חמור שאסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, ע"י שם. כמו כן למנורת 'לד' יש אותה חומרא וחלים עליה דיני מוקצה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל), ויש להוסיף שגם בשלחבת עצמה אין ממש, ולכן גם למנורת 'לד' ולמנורת פלורסנט יש אותם דיני מוקצה.

ויש להוסיף שלפי החזו"א יש בהדלקת נר איסור תורה של בונה א"כ גם בהדלקת 'לד' יש איסור תורה של בונה מאותו הטעם.

חילול שבת להצלת כלב

שאלה: היתה שריפה בבית בשבת בפתח תקוה, והגיעו לשם מחברת 'הצלה' והוציאו מהבית זוג מבוגרים חולי לב, כשהאדם המבוגר נוכח לדעת שכלבם כמעט לא נושם נכנס ל'פניקה' והם חששו שמא יגרם לו התקף לב, האם מותר להם להכניס את הכלב למכונת הנשמה (שיש בה חילול שבת) ולהחיות את הכלב?

תשובה: הכלל הוא שכל דבר שגורם יתובי דעתיה לחולה, שלא יחמירו מצבו לפיקוח נפש מותר (ע"י שו"ע סי' ש"ל סעיף א' ומשנ"ב סי' ג', וע"י שו"ע סי' שכ"ח סעיף ד' ומשנ"ב סי' י"ד), והיות שהכריעו שזה יכול לגרום להם לפיקוח נפש- מותר, וכמובן כל מקום צריכים לדון לפי הענין באותו מצב.

האם גשם יכול לגרום לפסילת עירוב

שאלה: בחורף זה (תשע"ט) בס"ד ירדו הרבה גשמים בארצנו הקדושה, בכמה מושבים היתהוה שלוליות ענקיות בתוך המושב, כשיעור דונם וחצי או יותר, ולא היה שייך ללכת שם כלל, האם ע"י נעשה המקום לקרפף יותר מבית סאתיים ובכל המושב אסור לטלטל מכיון שהוא פרוץ למקום האסור לו (כמבואר בשו"ע סי' שני"ח סעיף י"א)?

תשובה:

א. אם המים ראויים לשתיית אדם אין מבטלים בזה שם דירה

(שו"ע סי' שני"ח סעיף י"א ומשנ"ב סי' פ"ה), וא"כ מי גשמים הרי הם ראויים לשתייה ואינם מבטלים דירה, אולם אכתי יש לדון שבזה"ל שיש לנו ברזים בבית אף אחד לא משתמש במים אלו לשתייה, ואולי זה מפקיע שם דירה (ול"ע אם ישתמש בזה לרחוץ ידים, האם זה מספיק לשם דירה, ע"י שו"ע סי' פ"א).

ב. כתב בשו"ע (שם) שדוקא אם המים עמוקים עשרה טפחים מבטלים דירה, ע"י שם, והרי במקומות אלו לא היו יותר מעשרה טפחים רק בכמה מקומות בודדים. אולם ה"ביאור הלכה" (שם ד"ה והוא) כתב שיש ראשונים שחולקים, ושלא בשעת הדחק יש להחמיר אפילו בפחות מעשרה, ועכ"פ פחות משלושה טפחים עמוקים בודאי אינו אסור לכו"ע, ע"י שם.

ג. ועוד דנו להתיר, כיון שהמים באים לזמן קצר בלבד, אינם מבטלים שם דירה, וכמו זרעים באופן שבדעתו לפנותם, אין סברא שמבטל שם דירה ("חזון איש" סי' פ"ט ס"ק ד').

ד. אם בגלל הגשם נפרץ איזה נהר או אמת המים ועוברים דרך המושב, ועומקם עשרה טפחים הם בחזקת רשות לעצמם, ואפילו שזה רק לזמן קצר ("חזון איש" סי' ק"ד ס"ק ג'), אולם יש מסתפקים שאם זה עובר ליום יומיים, לא גזרו שיהא ככרמלית ("ביאור הלכה" שם ד"ה העוברת).

הפריש חלה משיעור קטן ונצטרף השיירים לשיעור גדול

שאלה: כל שבוע אופים חלות בשיעור קילו ושלוש מאות גרם, ומפרישים חלה בלי ברכה, ואת השיירים לאחר שבת מניחים במקפיא. לאחר כמה שבועות הגיעו כמות השיירים לשנים וחצי קילו, האם צריך להפריש עכשיו חלה בברכה?

תשובה: כיון שכבר הפרישו חלה משיעור הקטן, כל מה שנשאר הוא כבר ספק חולין, ולא מצטרף לחלה כלל, ובכל זאת חוששים שמא לא היה בו שיעור, ומה שעשה לפני כן אין זה כלום, ולכן צריך לחזור ולהפריש חלה, אבל כיון שהוא ספק יפריש חלה בלא ברכה.

לא הפריש חלה לפני האפייה

שאלה: בנות אפו חלות בתנור, אך הן מחכות לערב כדי שהאמא תחזור הביתה ותפריש חלה, בינתיים המשיכה לאפות בתנור כל מיני מאכלים, האם מאכלים אלה מותרים באכילה?

תשובה: כיון שהחלות הן בינתיים באיסור 'טבל', וכמו כן יש בליעות של 'טבל' בתנור, וכמו כן בכל מה שאופים בינתיים יש איסור טבל, ואסור לאוכלם, וכשעושים הפרשת החלה בערב תחול גם על הבליעות שבתנור והבליעות שיש בשאר המאכלים שאפו שם בינתיים, ולכתחילה יש לכוון בשעת ההפרשה לפטור גם את ה'טבל' שנבלע בתבנית ובתנור בשעת האפייה (ספר "הבית בכשרותו" ה'ל' הפרשת חלה סי' ז', וברמב"ם הלכות תרומות פ"ד הל' כ"א).

ספירת אנשים ע"י הרהור או מכונה

שאלה: לכתחילה אין לספור אנשים במנין רק ע"י נתינת מחצית השקל, כמבואר בפ' כי תשא (ל', י"ב): "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" וברש"י (שם). האם מותר לספור אנשים ע"י הרהור או ע"י מכונת יד (כנגד כל אחד לוחצים על כפתור שמונה אותם)?

תשובה: לכתחילה גם באופן זה יש להימנע, ובמקום מצוה אפשר להקל ולספור ע"י הרהור או מכונה ("הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קנה מפטיר ומכר לחברו

שאלה: בביהכ"נ בשבת מכרו את העליה, ראובן קנה מפטיר במחיר 50 ₪, שמעון מאוד רצה את העליה והלך לראובן והציע לו 200 ₪ עבור העליה, ראובן הסכים ושמעון עלה. הגבאי שמע על העסקה וטען שהכסף שייך לביהכ"נ היות שראובן לא קנה כלום, מה הדין?

תשובה: מסתבר שהגבאי צודק, היות שזוהי עליה של ביהכ"נ, הכסף הולך לביהכ"נ (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכמבואר במשנה (ב"מ ל"ה:) אין אדם עושה סחורה בפרתו של חברו.

ויש סוברים שהמכירה לא הוי על העליה עצמה, שזה לא שייך למכור, והכסף שקיבל הוא על הסכמת הווייתו. אולם יש לדון עדיין שמא הגבאי יכול לומר אדעתא דהכי לא מכרתי את המפטיר שימכרוהו לאחרים, ועכ"פ בסברא זו לא מספיק להוציא הכסף מראובן בעל המפטיר.

קנה מפטיר ואדם אחר עלה

שאלה: קנה מפטיר בביהכ"נ, והגבאי קרא: "יעמוד ר' יעקב ישראל בן ר' אברהם ישעיהו מפטיר, נגש אדם אחר (בעל אותו השם) שחשב שמישהו כיבד אותו, עלה והתחיל מיד "ברכו...". האם זה שקנה צריך לשלם?

טענת הגבאי היא כמו שכתב ה"חתם סופר" דאם יש לראובן זכות לומר קדיש, והלך שמעון ותפס מקומו, לא תעלה הזכות לשמעון אלא לראובן, כיון שזה מגיע לו, אם כן גם בזה שהראשון שקנה והמפטיר מגיע לו, זכות מצות המפטיר מגיע לראשון שקנה, ולכן צריך לשלם לביהכ"נ.

תשובה: מסתבר שבדאי אדעתא דהכי לא התחייב, כיון שהוא לא כיבדו והשני תפס לעצמו בשוגג, ואין הראשון צריך לשלם את הכסף שסיכמו עליו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

דיני ומנהגי ימי העומר

קניית בגדים בימי הספירה

שאלה: האם מותר לקנות בגדים בימי ספירת העומר.

תשובה: בגדים חשובים שמברכים עליהם שהחיינו¹ יש נוהגים להמנע מלקנות², אולם אם קונה אותם ע"מ להשתמש בהם אחר ימי הספירה מותר לכתחילה³. ובגדים שאינם חשובים מותר לקנותם אף לשימוש בימי הספירה.

קניית כלים חשובים בימי העומר

שאלה: האם מותר לקנות רכב או מזגן בימי ספירת העומר.

תשובה: קניית רכב לרווק, יש הנוהגים להמנע⁴, ולנשוי המשתמש בו עם בני ביתו שמברך עליו הטוב והמטיב⁵, מותר⁶. וכן קניית מזגן מותרת⁷.

קניית פרי חדש בימי הספירה

שאלה: האם מותר לקנות פרי חדש בימי העומר.

תשובה: יש הנוהגים להמנע⁸, ואולם לצורך שבת יש להקל⁹.

שני של ראש השנה כדי לצאת בו בברכת שהחיינו, הרי שאף שקנה בגד זה קודם ראש השנה מכל מקום אינו מברך עליו ברכת שהחיינו אלא בעת שלבוש אותו, ומשום כך יכל להתחייב בברכת שהחיינו בלבישתו בליל שני של ראש השנה, הרי שחובת הברכה בעת הלבשה, וכן פסק בכף החיים (סימן רכב ס"ב), ומשום כך יכול לקנות הבגד בימי העומר ולברך שהחיינו בשעה שילבשו אחר ימי העומר.

4. הטעם בזה כיון שמבואר בשלחן ערוך (סימן רכב ס"א) שהקונה כלי חדש לעצמו מברך שהחיינו, ונהגו שלא לברך שהחיינו בימי העומר כמבואר בפחד יצחק (למפורטי ערך עומר) ובמשנה ברורה (סימן תצג ס"ב) שאין לאדם להביא עצמו לידי חיוב ברכת שהחיינו בימי העומר, וכפי שהובא בתשובה לעיל. וגדר כלי חדש שמברכים עליו הוא כלי החדש לקונה אותו ומשמש את ליבו כמבואר במשנה ברורה (סימן רכב ס"א), וא"כ רכב ודאי נחשב הוא כלי חדש המשמש את קונו, ויש לרווק להמנע מלקנות בימי העומר רכב לעצמו, כיון שבאופן זה מתחייב הוא בברכת שהחיינו.

5. בשלחן ערוך (סימן רכב ס"ה) כתב שהקונה כלי חדש לעצמו ולבני ביתו מברך הטוב והמטיב, ומטעם המבואר בטור שם על פי המבואר בגמרא (ברכות נ"ט ע"ב) דכל שיש בו טובה לו ולאחרים מברך עליו הטוב והמטיב, ואף רכב זה שקונה בעל משפחה יש בו טובה לו ולבני ביתו ויש לו לברך עליו הטוב והמטיב.

6. הטעם שמותר לברך ברכת הטוב והמטיב בימי העומר מבואר מדברי המ"א (סימן תקנא ס"א) שכתב שהטעם שאין לברך שהחיינו בימי המצרים אינו משום אבילות אלא משום שאין לברך שהגיענו לזמן הזה בזמן ימי המצרים שהוא מועד לפורענות, ומטעם זה כתב הפרי מגדים (א"א שם) שבצום יי בטבת וצום גדליה אפשר לברך בהם שהחיינו, וכיון שאין האבילות אוסרת הברכה כלל ממילא שברכת הטוב והמטיב שאין בה ברכה על הזמן אפשר לברכה אף בימי אבילות.

7. קניית מזגן מותרת היא הן מדין קניית כלי חדש, שכיון שקונה אותו לביתו הרי זה גם לצורך בני הבית וממילא שאין מברכים אלא הטוב והמטיב ומותר לברך ברכה זו בימי העומר, ואם נדון התקנת מזגן חדש ככניה גם כן יש להתיר הדבר, וכמו שמבואר מדברי השלחן ערוך שלענין דיני אבילות שמראש חודש אב כתב (סימן תקנא ס"א) שיש להתמיר שלא לתקן בגדים ומנעלים חדשים מראש חודש אב, ובסעיף ב' שם כתב שאין לבנות בנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו מראש חודש חול, ומשמע שאף שהחמיר לאסור עשיית בגד חדש מראש חודש מכל מקום לא אסר בניית בית חדש אלא בית של שמחה כגון בית חתנות בלבד, ומבואר שבניית בית קל דינו מעשיית בגד חדש, ולפי זה גם התקנת מזגן בבית דינה ככניה בבית שאף באבילות שמראש חודש אב לא נאסרה וכ"ש באבילות של ימי העומר הקלה ממנה, ואולם יש מקום לומר שדין התקנת מזגן כדון קניית כלי חדש, שהרי המזגן לפני התקנתו בבית תלוש הוא וכלי הוא נחשב, אמנם גם קניית כלי חדש הנקנה לעצמו ולאחרים מותרת כמבואר בהמשך התשובה, כיון שקונה גם לצורך בני ביתו הרי אינו מברך אלא הטוב והמטיב וברכת הטוב והמטיב מותרת גם בזמן אבילות.

8. בספר פחד יצחק (למפורטי, ערך עומר) הביא בשם הר"ר מה טוב שנהגו שאין מברכים שהחיינו בימי העומר, ולכן לא יקנה בגד חדש, ואמנם המאמר מרדכי (סימן תצג ס"ב) כתב שאין לזה מקור וטעם, ועוד היה מקום להוסיף להקל שאף הלקט יושר שהביא ממהר"א

1. בגמרא ברכות (נד ע"א) שנינו "בנה בית חדש או קנה כלים חדשים מברך שהחיינו", ונפסק בשלחן ערוך (סימן רכב ס"א), ובמשנה ברורה (שם יג) כתב שהוא הדין כשקונה בגד חדש שמשמש בו מברך עליו שהחיינו, ובגדר בגד חשוב כתבו המשנה ברורה (שם יג) והכף החיים (שם ס"ב) שהוא בגד המשמש כל אחד לפי ערכו עשיר לפי עשורו ועני לפי עניו, וראה עוד בשלחן ערוך שם שתי דעות אם אף על חלוק מנעלים וכיוצא"ב יש לעני לברך, והכרעת המשנה ברורה (שם נד) בשם פרי מגדים (שם א"א סק"י) ודרך החיים (שם) שעל חלוק ומנעלים אף עני השמח בהם אין לו לברך עליהם, אמנם על נעליים יקרות וחשובות יש לברך שהחיינו ואינם בכלל חלוק ומנעלים האמורים בדברי המשנה ברורה.

2. הגה עיקר איסור זה שלא לברך שהחיינו בימי העומר לא מצינו לו מקור בשלחן ערוך, אולם ראה בתשובות ופסקים לחכמי אשכנז (ס"ט) שהביא שרבי שרירא גאון אסר לברך שהחיינו בימי העומר, וכן כתב העוללות אפרים (ח"ב מאמר קז), והכרעת המשנה ברורה (סימן תצג ס"ב) שלא יביא אדם עצמו לידי חיוב שהחיינו בימי העומר, אבל אם נודמן לו בברכת שהחיינו יכול לברך, ולענין קניית בגד חדש שמברכים עליו שהחיינו ראה בלקט יושר (עמוד צ) שכתב שמהר"א ז"ל לא היה מתיר ללבוש בימי העומר אפי' מצנפת חדשה של פשתן, ואפי' אין לו מצנפת אחרת, ובספר פחד יצחק (למפורטי, ערך עומר) כתב בשם הר"ר מה טוב שאין אומרים שהחיינו בימי העומר, ולכן בגדים ששייך בהם ברכת שהחיינו יש להחמיר שלא לקנותם עד ל"ג בעומר, וכ"כ מהר"ח פלאגי (מועד לכל חי ס"ו אות יב) שמנהג טוב הוא שלא לחנוך מלבוש חדש בימי העומר מפני ברכת שהחיינו, ואולם העיקר הדי"ט (סימן כא אות יז) הביא דברי הפחד יצחק בשם הר"ר מה טוב, וכי ע"ז, במקומות שנתייבתי לא היו נוהגים כלל שלא לברך זמן בימי העומר, ואין לאסור לקנות בגדים חדשים בימי העומר, ועוד מצינו במאמר מרדכי (סימן תצג ס"ב) שכתב על עיקר מנהג זה שלא לברך שהחיינו בימי העומר שמנהג טעות הוא, והשתרעב ממה שנפסק בשלחן ערוך (סימן תקנא ס"א) שטוב ליהזר שלא לומר שהחיינו בין המצרים על פרי או מלבוש מהטעם שכתב הבנימין זאב (סימן קסג) שאין לומר בזמן אביל וצער שהחיינו לזמן הזה, ומזה למדו שה"ה לימי העומר, אבל אין לחוש לזה מאחר שלא מצינו כן בשום ספר וא"א דלא לשתמיט שום פוסק ראשון או אחרון לכתוב כן, ויש לחלק שחברין בהמ"ק חמיר לן טפי ולכן החמירו בכמה דברים בבין המצרים, אבל אינם דומים לכל הדינים ואין להחמיר שלא לברך שהחיינו עכ"ל, ואולם אפשר שיש לחלק שאף שהתיר המאמר מרדכי לברך ברכת שהחיינו על פרי חדש בימי העומר, מכל מקום אפשר שלבישת בגדים חדשים המשמחים כגון אלו שמברכים עליהם שהחיינו שאני שבהם יש שמחה יתירה ואסור בימי העומר, וכמו שמצינו באלהי רבה (סימן תקנא ס"א) שאף בשבת שבבין המצרים שיש מתירים לברך בה שהחיינו על פרי חדש, מ"מ על בגד חדש דאיכא שמחה טפי אסור, ואפשר שכמו"כ חלוק הוא לענין ימי העומר שיודה בזה המאמר מרדכי לדברי הלקט יושר [אף שלא היו לפניו], ואמנם כן מצינו בספר אורח חיים (על הגרש"פ להבן איש חי) שכתב שנהגו במדינתו לחלק כך, שעל פרי חדש שמברכים שהחיינו בימי העומר, אבל על בגד חדש אין מברכים שהחיינו בימי העומר, ומכל מקום לענין בעלי שמחה כגון בעל ברית או חתן וכלה שנישואיהם בליל ל"ג בעומר כתב המקור חיים (להחיות יאיר, ס"א) שמותרים בקניית בגדים חדשים.

3. שכיון שהמנהג לברך בשעת לבישה כמבואר במאמר מרדכי (סימן רכב סק"ה) שהוכיח כן ממנהגו של מהר"ם מרוטנברג הובא בתשובת קטן (סימן קכ) ללבוש בגד חדש בליל

קניית נעליים חדשות בימי העומר

שאלה: האם מותר לקנות נעליים חדשות ולהשתמש בהן בימי העומר.

תשובה: מותר, ולנוהגים שלא לברך שהחינו בימים אלו אף קניית נעלים שהם יקרות וחשובות מברכים שהחינו וראה בהערה¹⁰.

קניית תכשיט חדש בימי העומר

שאלה: האם מותר לקנות תכשיט חדש ולענוד אותו בימי העומר.

תשובה: מותר לקנותו, אבל אם תכשיט חשוב הוא שמברכים עליו שהחינו לגבי ענידתו ראה להלן בעניין ענידת תכשיט חדש בימי העומר.

ענידת תכשיט חדש בימי העומר

שאלה: האם מותר לחדש תכשיט חדש בימי העומר.

תשובה: בימות החול יש הנוהגים להמנע, ואולם מותר לחדש בשבת¹¹.

אכילת פרי חדש בימי הספירה

שאלה: התארח אצל חבירו והגיש לפניו מלון, האם יכול לאוכלו ולברך עליו שהחינו.

תשובה: מותר לאוכלו ולברך עליו שהחינו, שאין האיסור אלא כשקונה הפרי אבל אם נדמן לו הפרי מותר¹².

דין פרי חדש שהתקבל במתנה בימי הספירה

שאלה: המקבל פירות חדשים במתנה כיצד ינהג לגבי ברכת שהחינו בימי העומר.

תשובה: אם הפרי ישמור על טריותו עד שבת יש הנמנעים מלברך עליו שהחינו בחול ולהמתין עד שבת¹³, אך אם יפסיד מאיכותו יכול לאוכלו ולברך שהחינו גם באמצע השבוע¹⁴.

צביעת וסידור בית בימי העומר

שאלה: צביעת וסידור הבית, האם מותרת בימי העומר.

תשובה: מותרת, שלא אסרו אלא ריקודים ומחולות וכיוצא בהם, אבל צביעה וסידור אין בה שמחה כל כך.

שמיעת מוזיקה וקאלית בימי העומר

שאלה: האם מותר לשמוע הקלטות שירים שאין בהם מנגינה.

תשובה: יש להחמיר בזה, ששמיעת ההקלטה בטיפ או בגן נחשבת שמיעת כלי שיר¹⁵.

שירה בפה בימי העומר

שאלה: האם מותר לשיר בפה בלא כלי נגינה בימי העומר.

תשובה: ליחיד מותר לשיר לעצמו, אבל אסור לשיר שירה בציבור אף בלא כלי נגינה¹⁶.

(סימן רכג ס"ק) ובכ"ח החיים (שם ס"ק ב) [וראה לעיל בהערה בתשובת שאלת קניית בגדים בימי הספירה שהתבאר מקור הדבר]. משום כך יכולה אשה לקנות תכשיט חדש בימות החול של ימי העומר, ולענוד אותו בשבת.

12. כמובא בהערה לעיל נהגו שלא לברך שהחינו בימי העומר אולם כתב המשנה ברורה (סימן תצ"ג ס"ק ב) שאם נדמן לו ברכת שהחינו בימי עומר יכול לברך, ואין המנהג אלא שלא להביא עצמו לידי חוב ברכת שהחינו, ומטעם זה אם הובא לפניו פרי חדש יכול לאוכלו ולברך עליו שהחינו.

13. כמבואר בהערה לעיל שלפי המבואר בדיני אבילות ימי המצרים שהקל הלבוש שם לברך שהחינו בשבתות שבהם, כ"ש שיש להקל בשבתות שבימי העומר.

14. בשלחן ערוך (סימן תקנ"א ס"ק) כתב לענין אבילות בין המצרים, שעל מצות פדיון הבן יכול לברך שהחינו שלא יחמיץ המצוה בזמנה, וכתב הרמ"א שם שהוא הדין בברכת שהחינו על פרי חדש אם לא ימצא פרי זה אחר ימי המצרים שמותר לו לברך שהחינו בימי המצרים, וכתב המגן אברהם (שם ס"ק מד) שאף אם ימצא פרי אחר ימי המצרים כל שפרי זה שלפניו יכול להפגם אם ימתין עד אחר ימי המצרים או עד שבת, יכול לאוכלו ולברך עליו שהחינו בימי המצרים. ולפי זה כ"ש שבימי העומר שאבילותם קלה שיכול לברך שהחינו אם ההמתנה תפגום הפרי.

15. כתב השלחן ערוך (סימן תצ"ג ס"א) "נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא", וכתב המגן אברהם (שם ס"ק א) שכמו כן נהגו איסור לעשות ריקודים ומחולות, וכן כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ג) וכתבו הפוסקים שהוא הדין שמיעת כלי שיר בכלל ריקודים ומחולות היא, ומטעם זה אסור לשמוע קלטות שירים בימי העומר, שהרי שומעים בהם כלי שיר. ואולם שמיעת שירים שאין בהם מנגינות יש לדון שאין בה איסור שמיעת כלי שיר, שהרי אין שומעים בהם כלי נגינה אלא שירה בפה בלבד, אולם נראה שאף שירים אלו בכלל איסור שמיעת כלי שיר, שכיון ששומעים אותם באופן בו שומעים שאר שירים, הרי שמיעת השירים בכלי זה בו שומעים שירה נחשבת שמיעת כלי שיר, ומשום כך ראוי לאסור אף שמיעת שירים אלו, ומכל מקום המקל בזה אין למחות בו.

16. כמבואר בהערה לעיל בתשובת שאלת "שירה וקאלית בימי העומר" אסרו חכמים ריקודים ומחולות בימי העומר, ומטעם זה אף יש להמנע אף משירה בציבור, שאף היא

לאסור קניית בגד חדש בימי העומר לא מצינו בדבריו לאסור אלא בגד חדש אשר חמור הוא מפרי חדש כמבואר באליה רבה (סימן תקנ"א ס"ק), וכמבואר בהערה לעיל, מ"מ כיון שהכרעת המשנה ברורה (סימן תצ"ג ס"ק ב) שאין לברך שהחינו אלא אם נדמן לו הברכה, ראוי להמנע בימי העומר מלהביא עצמו לחוב ברכת שהחינו בקניית פרי חדש.

9. שאף בימי בין המצרים שאין לברך בהם שהחינו כמבואר בשלחן ערוך (סימן תקנ"א ס"ק), מכל מקום כתב הלבוש (שם) שבשבת שבין המצרים מותר לאכול פרי חדש ולברך עליו שהחינו, וכ"ש בימי העומר שאינם ימי פורענות כ"כ כימי המצרים, שאין להחמיר בשבתות שבהם שלא לברך שהחינו. ואפשר שאף למבואר בכתבי הא"ר שהובאו במגן אברהם (שם) שאף בשבת שבין המצרים אין לברך שהחינו ימי העומר אין בהם חומרא זו, שאינם זמן פורענות כ"כ כימי המצרים.

10. כמבואר לעיל בתשובת שאלת 'קניית בגדים חדשים בימי העומר' יש הנוהגים שלא לברך שהחינו בימי העומר, והמשנה ברורה אף שלא חש לזה מכל מקום כתב שיש להמנע מלהביא עצמו לברכת שהחינו בימי העומר, ומשום כך נוהגים להמנע מלקנות בגדים חשובים בימי העומר, ולפי זה אף מקניית נעליים יקרות וחשובות שמברכים עליהם שהחינו כפי המבואר לעיל בתשובת 'קניית בגד חדש בימי העומר', יש להמנע, שאף שמבואר בשלחן ערוך (סימן רכג ס"ק) שאין מאחלים תבילה ותתחדש על קניית נעלים משום שנעשים מעור בהמה, מכל מקום ברכת שהחינו מברכים על קניית הנעלים, ומטעם זה הנוהגים להמנע מלחדש בגדים בימי העומר משום ברכת שהחינו, יש להם להמנע אף מלחדש נעלים יקרות וחשובות בימי העומר.

11. כמבואר בהערה לעיל בתשובת שאלת 'קניית פרי חדש בימי הספירה', יש נוהגים להמנע מלברך שהחינו בימי העומר, ומשום כך אין להביא עצמו לידי חוב ברכת שהחינו בימי העומר, ואולם הובא שם מהלבוש לענין אבילות ימי בין המצרים שכתב שאף שאין מברכים בימים אלו ברכת שהחינו, מכל מקום בשבתות שבהם מברכים שהחינו, והתבאר שם שאם לענין שבת שבימי בין המצרים כך, קל וחומר לענין שבת שבימי העומר שקל דין אבילות שבו מאבילות ימי בין המצרים, שיש להקל לברך לכתחילה שהחינו בשבת שבימי העומר, ומטעם זה יכולה אשה לענוד תכשיט חדש בשבת שבימי העומר, שכיון שברכת שהחינו על בגד חדש וכן על תכשיט חדש נהגו לברך עליו בשעת לבישה ותחילת שימוש, ולא בשעת הקניה כמבואר במאמר מרדכי

שאלה: התחיל ללמוד נגינה קודם ימי העומר האם מותר להמשיך בכך בימי העומר.

תשובה: מותר, שכיון שמנגן לצורך לימודים אין זה בכלל ריקודים ומחולות ואינו בכלל האיסור, וראה בהערה¹⁷.

נגינה לצורך בריאות

שאלה: האם מותר לנגן בימי העומר לצרכי בריאות [תרפיה במוסיקה וכדומה].

תשובה: מותר, שאין איסור אלא במחולות וריקודי שמחה, אבל לצורך רפואה וכיוצא בזה אינו בכלל האיסור¹⁸.

ריקוד לשמחת אירועי חבר בימי העומר

שאלה: חתן שהתארס בימי העומר האם מותר לחבריו לרקוד בפניו בלא תזמורת.

תשובה: אסור, משום המנהג להמנע מריקודים ומחולות בימי העומר, ואף בלא כלי תזמורת נחשב הדבר ריקודים ומחולות¹⁹.

הימים בספירה שמותרים בריקודים ומחולות

שאלה: עד מתי זמן איסור שמיעת מוזיקה בימי העומר.

תשובה: לבני ספרד המנהג לאסור עד יום לד בעומר, ולבני אשכנז עיקר המנהג לאסור עד ערב שבועות, ומנהג ירושלים להתיר כבר מראש חודש סיון²⁰.

תספורת בל"ג בעומר שחל ביום חמישי

שאלה: לשיטות הסוברים שאין לגלח השערות ביום חמישי בשבוע, האם מותרים לגלח בל"ג בעומר שחל ביום חמישי.

תשובה: מותרים, שבאופן זה שאי אפשר ביום שלפניו או שלאחריו, אינו בכלל האיסור²¹.

מנהג האר"ז לענין תספורת בימי העומר

שאלה: הנהגים כמנהגי האר"ז ז"ל, באלו ימים מימי העומר מותרים בתספורת.

תשובה: הנהגים כמנהגי האר"ז ז"ל אסורים בתספורת בכל ימי העומר מלבד ערב חג השבועות, משום שעל פי סוד ימים אלו ימי דין התלויים בשערות, ואין לגלח בהם השערות²².

הקשות שהיו בקהילות אשכנז בשנת תתנ"ו, אלא שלא החמירו באבילות זו אלא לענין נישואין שהיא שמחה יתירה אבל בתספורת הקלו. ומטעם זה יש לבני אשכנז לנהוג אבילות להמנע ממחולות וריקודים בכל ימי הספירה עד ערב חג השבועות אף הנהגים היתר בתספורת בימים אלו.

ואמנם מצינו באליה רבה (שם סי' ב) שהסתפק אם לנהגים היתר בתספורת מראש חודש סיון אם מותרים אף בשמחת נישואין או שאין ההיתר אלא לענין תספורת. והובאו דבריו בשער הציון (שם אות ד), והכריעו פוסקי זמננו להחמיר לאסור נישואין אף בימים אלו לפי שכך היה המנהג. ואם החמירו לענין נישואין אף שיש בו מצוה, יש להחמיר אף לענין שמיעת מנגינות להמנע עד ערב חג השבועות.

21. בהגהות מהרש"ל על הטור (סימן רס) כתב שנהגים שלא לקצוץ הצפרנים ביום חמישי בשבוע, וכן הביא השערי תשובה שם בשם מטה משה, וכתב ה"י" (שם סי' א) "שמעתי שם שדרוך רוב בני אדם להסתפר בחמישי, ולא בערב שבת, מפני הטורח". ותירץ דאפשר אין לעשות שיהיה זה בשבת, ומשום כך כתב ה"י" שגם בגילוח שערות יש להקפיד שלא לגלח ביום חמישי.

והמגן אברהם (שם סי' א) הביא בשם הב"ח שטעם הדבר משום חסרון בכבוד השבת שעושה כן לפני ערב שבת, והקשה עליו ממשה ששנינו בתענית (סו ע"ב) אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. ופירש רש"י שם "שדרוך רוב בני אדם להסתפר בחמישי, ולא בערב שבת, מפני הטורח". ותירץ דאפשר דמ"מ מצוה מן המובחר בערב שבת, אלא שאנשי מעמד לא היו פנוים בערב שבת. והגר"ז (קונטרס אחרון שם) הקשה על ה"י מדברי הגמרא (סנהדרין כב ע"ב) שמלך מסתפר בכל יום, ומבואר שאף ביום חמישי היה המלך מסתפר, ואף ששערותיו יצמחו בשבת. והערוך השולחן (שם סי' י) הקשה איזה איסור הוא שמתחילין ליגדל בשבת. וראה במחצית השקל שמדבריו שכתב שאין כבוד השבת שיתחילו השערות לצמוח בשבת מתיישבת קושיה זו.

והנה המשנה ברורה אף שהביא (שם סי' ו) ההלכה שלא לטול הצפרנים ביום חמישי, לא הביא הלכה זו שלא לגלח ביום חמישי, ומשמע שלא פסק הלכה זו. ואמנם מדברי החתם סופר (אורח חיים סימן קנח) מבואר שנהגו כדברי ה"י, אכן במקום שאי אפשר ביום אחר כמו באופן זה שחל ל"ג בעומר ביום חמישי מותרים להסתפר ולגלח ביום חמישי. ועוד מצינו בשערי תשובה (סימן רנא) שבמקום הצורך מותר גם ביום חמישי.

22. השערי תשובה (סימן תצ"ט סי' ד) הביא שכתב באגרות הרמ"ז (סימן ב) שלפי מנהג האר"ז ז"ל אין לגלח השערות בכל ימי הספירה ואפילו לכבוד ברית מילה, לפי שימי דין הם. וכן הביא מהר"ח בפי עץ חיים (שער כב פ"ו) והרש"ש בנהר שלום (דף כה) מהאר"י ז"ל שכיון שימי העומר ימי דין הם אין לגלח בהם השערות. ומטעם זה הנהגים כמנהגי האר"י ז"ל מחמירים שלא לגלח השערות בכל ימי העומר מלבד בערב חג השבועות.

23. כתב הרמ"א (סימן תפ"ט ס"ד) "וכשהגיע זמן הספירה אסורים לאכול עד שיספור", וכתב המגן אברהם (שם סי' יא) והגר"א (שם סי' ו) שזמן הספירה הוא משעת צאת הכוכבים. שמשעה זו אסור להתחיל לאכול סעודה קודם שיספור העומר. וכתב המשנה ברורה (שם סי' כג) שאם לא התפלל ערבית אסור באכילה אף משום מצות קריאת שמע אסור לאכול קודם שיקרא קריאת שמע של ערבית כמבואר בשלחן ערוך (סימן רלה ס"ב). וכתב עוד המשנה

מענין מחולות להאסר בימי העומר. ואולם יחיד המזמר לבדו אין בו משום מחולות. שאין מחולות אלא ברבים, ומשום כך מותר לשיר לבדו בימי העומר. ואמנם מצינו בלקט יושר שנהג איסור אף בשירה בפה, מכל מקום מדברי הפוסקים משמע היתר בזה.

17. כמבואר בהערה לעיל טעם איסור שמיעת כלי שיר בימי העומר משום ריבוי השמחה שבו, ונהגו להמנע מכך משום אבילות על מיתת תלמידי רבי עקיבא שארעה בימים אלו, ואולם שמיעת כלי שיר תוך כדי לימודים אין בה ענין שמחה אלא מעשה לימודים ומותרת בימי העומר. ובפרט שהתחיל קודם ימי העומר ויש לחשוש שישכח מה שכבר למד. ואולם עיקר ההיתר בלימוד תוי הנגינה וכדומה, אולם כאשר כבר עוסקים בניגון השירים ממש, נכון להמנע מכך.

18. כמבואר בהערה לעיל טעם איסור שמיעת כלי שיר בימי העומר משום ריבוי השמחה שבו, ונהגו להמנע מכך משום אבילות על מיתת תלמידי רבי עקיבא שארעה בימים אלו, ואולם שמיעת כלי שיר לצורך רפואה ובריאות כגון תרפיה במוסיקה ושאר דברים כיוצא בזה, אינו בכלל ריקודים ומחולות.

19. כמבואר בהערה לעיל בתשובת שאלת 'לימוד נגינה בימי העומר', נהגו להמנע מריקודים ומחולות בימי העומר משום אבילות על פטירת תלמידי רבי עקיבא בימים אלו, ומשום כך יש להמנע מריקודים לפני חתן הבא בקשרי שידוכים, ואף בלא תזמורת, שהריקוד עצמו נאסר.

20. בגמרא (יבמות סב ע"א) שנינו "שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת", ומטעם זה כתבו הגאונים (שערי תשובה סימן רעה) שנהגו בימים אלו שלא לישא אשה ושלא להסתפר, משום אבילות על מיתת תלמידי רבי עקיבא. ואולם רבים מן הראשונים כתבו שלא מתו תלמידי רבי עקיבא בכל הימים שבין פסח לעצרת אלא בחלקם ונחלקו באלו ימים מתו, וממילא באלו ימים יש להתאבל וארבע שיטות בדבר: א. התשב"ץ (ד"א סימן קצח) הביא שדעת הר"ה שמתו שני של פסח עד יום ל"ד לעומר, ומשום שמצא בספר ישן שכתוב שמתו עד פרוס העצרת, ועד פרוס העצרת הוא טו יום קודם חג העצרת, שכך מבואר בגמרא (מגילה כ"ט ע"ב) שפרוס חג הוא טו יום לפניו. וכן כתב הבית יוסף (סימן תצ"ג) בדעת הטור שם. ב. המאירי (יבמות סב ע"ב) כתב שפסקו מלמות כבר ביום ל"ג לעומר. ג. רבינו ירוחם (אדם וחוה נתיב ה' ח"ד) כתב בשם התוספות שמיתת תלמידי רבי עקיבא היתה בל"ג יום שאין אומרים בהם תחנון מתוך כל ימי הספירה. ד. דעת המהר"ל (הלכות שני חמישי ושב) שמתו ל"ג יום.

ובפסקי ההלכה נחלקו השלחן ערוך והרמ"א: השלחן ערוך פסק כדעת הר"ה והטור שמיתתם הייתה עד יום ל"ד בעומר, ומשום כך יש לנהוג מנהגי אבילות אלו עד יום ל"ד בעומר, אלא שמקצת היום ככולו וכבר עם תחילת היום מותרים. והרמ"א פסק שמנהגי האבילות עד יום ל"ג בעומר הם וביום ל"ג בעומר כבר מותרים בתספורת. וביאר בדרכי משה (אות א) שפסק בזה כדעת מהרי"ל שמיתתם הייתה ל"ב ימים בלבד, ומשום כך בל"ג בעומר מותרים בתספורת.

ואולם כתב ה"י (שם סי' א) שאף שמותרים בתספורת מיום ל"ג בעומר, מכל מקום נהגו שאין נושאים נשים בימי הספירה אף אחר ל"ג בעומר, ומשום אבילות על הגזירות

אכילה קודם ספירת העומר

שאלה: אחר שהגיע זמן הספירה, האם מותר להתחיל לאכול קודם ספירת העומר.

תשובה: אסור, ואף כשיש מניין קבוע אסור, אולם אם מעמיד שומר שיזכיר לו להתפלל ולספור מותר²³, וכן נראה שאם שם שעון מעורר או התראה בפלאפון וכתוב על זה ספירת העומר מהני.

נוזר אחר השקיעה ששכח לספור ספירת יום האתמול

שאלה: שכח לספור ספירת העומר ונוזר למחרת אחר השקיעה וספר, האם יכול להמשיך לספור בשאר הימים בברכה.

תשובה: אם נוזר לספור קודם שעברו שלשה עשר וחצי דקות מהשקיעה, יכול להמשיך בשאר הימים לספור בברכה, שכיון שספק יום הוא, מצטרף ספק זה לספק שמה המחסר יום אחד אינו מחסר בספירה כולה ויכול לברך בשאר הימים משום ספק ספיקא לקולא²⁴.

ספק בספירת העומר לאשה

שאלה: אשה הסוּפֶרֶת בכל יום בברכה, ובאחד מימי הספירה נזכרה שבילילה ספרה מנין שאינו נכון ותכף ספרה ביום המנין הנכון, אולם חוששת שמה זה כמה ימים שאינה סוּפֶרֶת מנין נכון, האם מותרת להמשיך לספור בברכה.

תשובה: יכולה להמשיך לספור בברכה. וראה הערה²⁵.

ברורה (ס"ח ס"ק כו) שכפי המבואר בשלחן ערוך לענין תפילת מנחה (סימן רלב ס"ב), ולענין קריאת שמע (שלחן ערוך ס"ח), ולענין מצות קריאת מגילה (סימן תרצ"ד), הרי שלא רק מזמן המצוה אסור להתחיל לאכול סעודה, אלא אף מחצי שעה סמוך לזמן המצוה אסור להתחיל באכילה שמה ימשך, ומטעם זה אף לענין מצות ספירת העומר אסור בסעודה מחצי שעה קודם המצוה, ואולם מכל מקום במקום שהשמש קורא לתפילה ולספירה יכול להתחיל בסעודה בחצי שעה זו שיכול לסמוך על קריאת השמש שתזכיר לו, אך אין קריאת השמש מועלת אלא לענין חצי שעה שקודם זמן המצוה, אבל בהגיע זמן המצוה אסור להתחיל לאכול אף במקום שהשמש קורא, ואולם לענין קריאת שמע מצינו במשנה

ברורה (סימן רלה ס"ק יח) שהביא דעת מגן אברהם שם (ס"ק ד) שאף אחר שהגיע זמן המצוה מועיל להעמיד שומר שיזכיר לו המצוה, ויכול להתחיל לאכול, ויש לחלק שמש בלבד הוא שאינו מועיל משהגיע זמן המצוה, שכיון שאינו מיוחד להזכיר לאדם זה יש לחוש שמה ימשך, אבל שומר פרטי לאדם זה מועיל אף אחר שהגיע זמן המצוה, ומטעם זה אם מעמיד שומר יכול להתחיל לאכול אף אחר שהגיע זמן המצוה.

24. נחלקו הראשונים בדיון השוכח לספור יום אחד מימי ספירת העומר, דעת הבה"ג (הובאה בתוספות מנחות סו ע"א ד"ה זכר, ובראש פסחים פ"י סימן מא, וברבינו ירוחם אדם וזהו נתיב ה' ח"ד) שהשוכח לספור יום אחד שוב אינו יכול לספור בשאר הימים, שכיון שבמצות הספירה נאמר "תמימות תהינה", הרי שאם חסר יום אחד אין כאן "תמימות", ודעת ר"י (הובאה בראש וברבינו ירוחם שם, וכן הביא הריטב"א מגילה כא ע"א ד"ה דאמר מר) שאף השכח לספור יום אחד יכול להמשיך לספור שאר הימים בברכה, שכל יום מצוה בפני עצמה היא, ולהלכה כתב השלחן ערוך (סימן תפס ס"ח) "אם שכח לברך באחד מהימים, בין יום ראשון בין משאר ימים סופר בשאר ימים בלא ברכה", וביארו הפרי חדש והאליה רבה (שם) שהכריע השלחן ערוך לספור בשאר הימים בלא ברכה משום ספק שמה הלכה כבה"ג שאין לספור בשאר הימים, ומטעם זה כתבו שראוי למצוא אדם שיוציאו ידי חובה לחוש לדעת ר"י שחייב הוא בספירה.

אולם כתב התרומת הדשן (סימן לו) שאף שהשוכח לספור יום אחד שוב אינו מברך, מכל מקום אם אין הדבר ברור לו ששכח לספור יום אחד אלא מסופק בדרך, יכול להמשיך בשאר הימים לספור בברכה, וכן פסק השלחן ערוך (שם ס"ח), וביאור טעמו של התרומת הדשן נחלקו הפוסקים: הפרי חדש (שם ס"ח) ביאר שהטעם משום שספק ספיקא הוא, שמה לא שכח לספור ואף אם שכח שמה הלכה כדעת ר"י שאף המחסר יום אחד מימי הספירה יכול לספור שאר הימים בברכה, והמאמר מרדכי (שם ס"ח) ביאר שטעם הדבר משום שכיון שעיקר ההלכה כדעת הראשונים שכל יום מצוה בפני עצמה היא ואין ספירת יום אחד מעכבת, הרי שאף שחוששים לדעת הבה"ג לענין ברכה, מכל מקום אין זה אלא כאשר רואי לו ששכח ספירת יום אחד, אבל במקום ספק שמה שכתב, יכול לסמוך על דעת רוב הראשונים שכל יום מצוה בפני עצמה ואין חסרון יום אחד מעכבו בקיום המצוה ויכול לברך. ומבואר מדברי הפרי חדש שספק ספיקא לחיוב בספירת העומר מחייב בברכה, שאף שספק ברכות להקל, מכל מקום בספק ספיקא אם חייב במצוה שהוכרע בהכרעת ספק ספיקא שחייב הוא במצוה, מחויב הוא ממילא אף בברכה, ומדברי המאמר מרדכי מבואר שכל שיש צד שספר ספירה כהוגן יכול להמשיך ולספור בשאר הימים בברכה. והנה בגמרא (שבת לד ע"ב) שנינו שאחר שקיעת החמה הוא זמן בין השמשות ודינו כספק יום ספק לילה, לדעת רבי יהודה שם, שיעור בין השמשות הוא כשיעור מהלך שלשת רבעי מיל, ולדעת רבי יוסי בין השמשות הוא כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא, ולדעתו, עד כדי מהלך שלשת רבעי מיל לאחר שקיעת החמה, הוא ודאי יום, וזמן מועט לאחר מכן, כדי מהלך כחמישים אמה, מגיע זמן בין השמשות, שהוא כהרף עין, ומסתמך הגמרא שם (ב"ב) שהלכה כדברי שניהם להחמיר, ובשיעור מהלך מיל נחלקו הראשונים. דעת התרומת הדשן (סימן קס"א) שהוא שמונה עשרה דקות, וכן פסקו השלחן ערוך (סימן תנ"ט), והרמ"א (סימן רס"א), ונמצא לפי זה ששיעור מהלך שלשת רבעי מיל הוא שלש עשרה דקות וחצי, ומשום כך נראה שכל שנוזר לספור קודם שיעור זה של שלש עשרה וחצי

דקות אחר השקיעה יכול להמשיך ולספור בשאר הימים בברכה, שיש בזה ספק ספיקא שמה בין השמשות יום הוא ונמצא שספר ביום ולא חסר הספירה לדעת הרמב"ם, ואף אם תמצא לומר שבין השמשות לילה הוא או שספירה ביום פסולה, שמה הלכה כדעת ר"י שאף המחסר יום אחד בספירתו יכול להמשיך לספור בברכה, ומטעם זה יכול להמשיך לספור שאר הימים בברכה, וכמו כן טעמו של המאמר מרדכי יש להקל בזה, שכיון שיש צד שזמן זה עדיין יום הוא הרי שהייתה ספירתו כראוי לפי צד זה, וכל שיש צד שספר כראוי יכול להמשיך ולספור בברכה.

ואמנם בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות (פסחים פ"א), מבואר ששיעור מהלך מיל הוא שני חומשי שעה, שהם עשרים וארבע דקות, וכן דעת רבינו עובדיה מברטנורא (שם), וכן פסק הגר"י, ולפי זה שיעור מהלך שלשת רבעי מיל הוא שמונה עשרה דקות, מכל מקום אם נוזר אחר שלש עשרה וחצי דקות אין להקל לספור בשאר הימים בברכה משום דעה זו בשיעור בין השמשות, שכיון שהשלחן ערוך והרמ"א פסקו כדעות ששיעור בין השמשות שלש עשרה דקות אין להקל לברך ברכה נגד הכרעתם.

25. כפי שהובא לעיל בתשובת שאלת 'נוזר אחר השקיעה ששכח לספור ספירת יום האתמול', נחלקו הראשונים אם המחסר ספירת יום אחד מימי הספירה הפסיד הפסידה כולה או שיכול להמשיך לספור שאר הימים בברכה, ופסק השלחן ערוך שמתקין: ספור שאר הימים בלא ברכה, אולם הובא דעת הפוסקים שאם מסופק אם חסר ספירת יום אחד מימי הספירה יכול להמשיך לספור שאר הימים בברכה, משום ספק ספיקא מחויב הוא בשאר הימים בספירה כדיו, ומשום כך יכול לברך על ספירתו, ומטעם זה אף אשה זו המסופקת שמה לא ספרה כראוי ימי הספירה, יכולה להמשיך ולספור בברכה, שאף כאן ספק ספיקא הוא, שמה הלכה כדעת ר"י שכל יום מצוה בפני עצמה היא, ואף השוכח לספור יום ימי הספירה יכול להמשיך ולספור בברכה, ואף אם הלכה כדעת בה"ג שהשוכח אינו יכול להמשיך ולספור שאר הימים, מכל מקום שמה זו ספרה כראוי, שהרי מסופקת היא בכך ואין כאן ודאות.

ואמנם אף שכן הוא הדין לענין אדם המסופק, יש להסתפק שמה דין אשה חלוק בזה, שכיון שעיקר ההלכה שנשים פטורות ממצות ספירת העומר כמבואר ברמב"ם (תמידין ומוספין פ"ז ה"ד), ובמגן אברהם (סימן תפס ס"א), ובמשנה ברורה (שם ס"א) שמצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות ממנה, אם כן אפשר שאין אומרים אצלה ספק ספיקא שתוכל לספור בברכה, שאפשר שאין ספק ספיקא מועיל לחייב בברכה אלא אצל האנשים שחייבים בספירה, שספק ספיקא מועיל לחייבם בצירוף חזקת חיוב שיש להם. אבל הנשים שאין להם חזקת חיוב אפשר שאין בספק ספיקא לבדו להכריע שיברכו, שהרי מצינו במשנה ברורה (סימן רס"א ס"ק ב) שאין בספק ספיקא לבדו לחייב ברכה, שכתב שם המשנה ברורה בשם האחרונים שספק ברכות להקל הוא אפילו במקום ספק ספיקא לחייב ברכה, כגון אכל דבר שהוא בריה וספק כוית, שאף אם אין בו כוית אפשר שחייב הוא בברכה אחרונה משום הצד שעל בריה חייבים ברכה אחרונה, ומכל מקום אומרים בו ספק ברכות להקל שאין ספק ספיקא מחייב ברכה, ואם כן יש לשאול למה לענין ברכה על ספירת העומר חייב הוא בברכה במקום משום ספק ספיקא מצותו מצוה שיש לברך עליה, ויש לחלק שבספירת העומר נוסף לספק ספיקא יש בו גם חזקת חיוב שעומד כל אדם בחיוב ספירת העומר אלא אם כן הופקע בו אפשרות קיום חיוב זה כגון שחסר יום אחד בספירתו וכיוצא בו, ומשום כך במקום ספק ספיקא שלא הופקע חיובו נוסף לזה גם הכרעת חזקת החיוב שלא להפקיעו מחיובו, אך בנשים שאין בהם חיוב ורק שקבלוהו עליהם חובה כדברי מגן אברהם (סימן תפס ס"א א) אפשר שספק ספיקא לבדו אין בו להכריע שיברכו, אלא שיש לומר שאין טעם חיוב ספירת העומר במקום ספק ספיקא משום צירוף חזקת חיוב, אלא ענינו משום שאחר שהוכרע לענין המצוה שבחיוב גמור הוא ממילא שאין ברכתו ברכה לבטלה, מה שאין כן לענין חיוב ברכה אחרונה שתחילת הנדון בברכה היא ובה אומרים ספק ברכות להקל אף במקום ספק ספיקא

לע"נ האשה החשובה

חיה בלה בת ר' שבתאי ליקר שנפטרה

בד' אייר תשס"ג

לתרומות והנצחות, להעזרת והארות, ולקבלת

העלון במייל ניתן ליצור קשר 052-7175517

a0527175517@gmail.com

ברכת ישר כח

להרב אריה שינפלד שליט"א

על סיועו בהדפסת הגליון

מסביב לשולחן

המקור בפרשה: אמר אל הכהנים וכו' לנפש לא יטמא (כא א)

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה פרשה בעיון בהלכה באגדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי הענין

דיני הכהנים.

א [מקור העניין. (כא-א) וַיֹּאמֶר יְקֹזֶק אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי: וּבִרְשִׁי כ' אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים - אָמַר וְאֶמְרָת, הַזֹּהִיר גְּדוּלִים עַל הַקִּטְנִים: וּבִפְרָשָׁה זֹו נִכְלָלוּ הַרְבֵּה רֹוב הַדִּינִים שֶׁהַכֹּהֲנִים צָרִיכִים לַהֲזַהֵר בָּהֶם. וְרָאָה כֵּאֵן בַּחֲזָקוֹנִי דִּכְתַּב 'אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים אַחֵר שֶׁהַזֹּהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת קְדוּשִׁים הַזֹּהִיר אֶת הַכֹּהֲנִים לְשִׁמּוֹר עֲצָמָם מִן הַטּוֹמָאָה לִפִּי שֶׁהֵם מִשְׁרֵתֵי וּבְנֵי בֵיתוֹ וּבִיּוֹם שֶׁהוּקָם אֶת הַמִּשְׁכָּן נֹאמְרָה פְּרָשָׁה זֹו מִשּׁוֹם שֶׁבּוּ בִּיּוֹם הַזֹּזְקוֹ לַעֲבֹדָה! וְגַם נִכְלָל בִּפְרָשָׁת זֹו מִצּוֹת וּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁזֶּה אֶזְהָרָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיקְדְּשׁוּ אֶת הַכֹּהֲנִים.

ב [לַהֲכַנִּים עֲצָמוֹ לִסֵּט בְּרָה־ר. הֵנָּה בִּפְסוּק כֵּאֵן לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי, יֵשׁ לַעֲיִן הָאֵם מוֹתֵר לַכֹּהֵן לִנְגוּעַ בִּסְפֵּק טוֹמָאָת מֵת בְּרָה־ר, שֶׁהָרִי לֹא יִהְיֶה טָמֵא, וְאִם לֹא עָבַר עַל הָלֹא, אוֹ שֶׁלֹּא תַּחֲחִילָה אֲסוּר לוֹ לַהֲכַנִּים עֲצָמוֹ לִכֵּךְ. וּבִמְנַחַת חִינּוּךְ מִצּוּה רִסְג נִסְתַּפֵּק בְּזֶה וְכֹתֵב: וְכֵן לַהֲיִפֵּךְ בִּסֵּט בְּרָה־ר דִּטְהוֹר לְגַמְרֵי כִי הוּא גִזְה־כ לְקַצֵּת שִׁיטוֹת דְּגַמְרִינֵן גִּזְכְּ מִסּוּטָה אִי נִימָא כִּיּוֹן דְּהוּא טְהוֹר גְּמֹר מוֹתֵר לְטַמְאוֹת עֲצָמוֹ לַכֹּהֵן לַכֹּהֵן לְכֹהֵן בִּסֵּט מֵת בְּרָה־ר כְּמוֹ כֹּל סְפִיקָא דְּרַבֵּנן לְקוּלָּא אוֹ נִימָא אִף שֶׁהוּא טְהוֹר מִמֵּת לַעֲנִין הָלֹא הָרִי הוּא כְּשֹׂאֵר אִיסוּרִין וְסִדָּא לְחֹמְרָא. וְהֵנָּה לְכַאוּרָה כֵּאֵן גְּבִי כֹהֲנִים הוֹצִיָּאָה הַתּוֹרָה הָלֹא בִּלְשׁוֹן יִטְמָא אִם כֵּן אֲפֻשֶׁר בְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד כִּיּוֹן דְּהוּא טָמֵא עוֹבֵר וּלְפִי בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים מוֹתֵר לַכֹּהֵן לַכֹּהֵן לַכֹּהֵן כִּי הוּא טְהוֹר וְאֲפֻשֶׁר דִּיּוֹק מִתַּחֲלַת הַמִּקְרָא לְנֶפֶשׁ דּוּקָא וְדָאִי לֹא יִטְמָא אֲבָל ס' אִינוּ בִּכְלָל וְכֵה־ג בִּסּוּטָה גְּבִי רֹומִיא דְּרִג־ג. עִכָּל. - אֲמַנֵּם רֵאִיתִי דְּבִרֵי הַתּוֹרָה בִּסְפֵּר דִּח־עִד הָרֵאִישׁ בַּהֲלִי טוֹמָאָה סִי ח' אוֹת כַּח, לֹא רֵאִיתִי לְהַאֲחֹרֹנִים שֶׁהָאֲרִיכוּ בְּכָל אֱלֹו וְלֹא רֵאִיתִי לְהַלְאוֹת אוֹתִי וְאֵת הַבָּאִים אַחֲרֵי שֶׁחֲשַׁבְתִּי שֶׁטַעֲמָם וְנִימוּקָם שֶׁהִשְׁמִיטוּ לְכָל הַחִילוּקִים לִפִּי שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים מִדְּקָדְקִים לַהֲקֵל לֹאֵל לְהַחֲמִיר וּבִמְעַט מִן הַדְּבָרִים שִׁישׁ לְחֻשׁוֹ שֶׁמִּבְּיָא אֶת הַטּוֹמָאָה מִיַּד הֵם פּוֹרְשִׁים וְיוֹצֵאִים דְּכֹהֲנִים זֹרִיזִין הֵן בְּכָל כִּי"ב. עִכָּל וּלְפִי"ז לְכַאוּרָה אִף בְּכָל סְפֵק שִׁישׁ לַהֲקֵל לֹא יִכְנִיסוּ אֶת עֲצָמָם.

ג אֶשֶׁת כֹּהֵן מְעוּבֶּרֶת מוֹתֵר לַהֲכַנִּס בְּאוּהַל הַמֵּת. בִּפְסוּק בִּפְרָשָׁתוֹ לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי, עִי בִשְׁ"ךְ (י"ד ס' שֶׁ"א סִק"א) דִּהְבִּיא בִּשְׁם הַרוּקַח דְּאֶשֶׁת כֹּהֵן מְעוּבֶּרֶת מוֹתֵר לַהֲכַנִּס לְאֹהֶל הַמֵּת דְּהוּי סְפֵק סְפִיקָא סְפֵק נִקְבָּה וְסְפֵק נִפְל, וְלִכְאוּ צ"ע דְּקִי"ל עוֹבֵר יָרֵךְ אִמּוֹ הוּא וְהָרִי הֵיא לֹא מוֹזְהֶרֶת עַל הַטּוֹמָאָה דְּבְנֵי אֶהֱרֹן וְלֹא בְנוֹת אֶהֱרֹן וְלִמָּה הוּצָרָה לְסְפֵק סְפִיקָא. בִּשְׁרִית חֲת"ס (י"ד ס' שֶׁ"ד) וְכֹתֵב, דְּמִשּׁוֹם חוֹמְרָא דְּכֹהֲנָה חֲשַׁשׁ הַרוּקַח לְדַעַה שְׁעוֹבֵר אִינוּ יָרֵךְ אִמּוֹ, וְלִכֵּן כֹּתֵב הַטַּעַם מִשּׁוֹם סְפֵק סְפִיקָא, אֲבָל בְּאֵמֶת מְעִיקֵר דִּינָא לִ"צ לְזֶה, דְּהֵיא אִינָה מוֹזְהֶרֶת בְּטוֹמָאָת מֵת. וְעִ"ע בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סִימֵן שֶׁמִּג־ג כֹּתֵב בִּשְׁם הַנִּתִּיב חִיִּים, דְּאִיִּירִי דּוּקָא בְּקִרְבּוֹ יִמִּיה לְלִדָּת. עוֹד י"ל דְּעוֹבֵר בְּמַעֵי אִמּוֹ לְמִרּוֹת שֶׁאִמּוֹ הֵיא נִקְבָּה אִךְ הוּא יֵשׁ לוֹ דִּין שֶׁל זָכֵר וְהָרִי הַעוֹבֵר מִתִּיַּחֲס אַחֵר אֲבִיו שֶׁהוּא זָכֵר וְגַם כֹּהֵן וּמִמִּילָא גַם הַעוֹבֵר הוּי כֹּהֵן וְהָרִי דְּהוּי זָכֵר צ"ל דְּלִגְבִּי אֲכִילַת תְּרוּמָה כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּמַעֵי אִמּוֹ עָשׂוֹ אוֹתוֹ לְדִין זֶה כְּמוֹ זָכֵר אֲבָל מִמֵּת הוּא מִתִּיַּחֲס אַחֵר אֲבִיו הַכֹּהֵן וְחֲשִׁיב זֶרַע אֶהֱרֹן וְלִכֵּן אִי לֹאֵס סִי"ס הֵיא אֲסוּר לִיכְנֵס בְּאוּהַל הַמֵּת וְלִטְמָא אֶת הַעוֹבֵר שֶׁהוּא כֹּהֵן זָכֵר.

ד הָאֵם לַכֹּהֵן מוֹתֵר לַעֲבֹר נִיתּוּחַ קִיצוֹר קִיבָּה. צ"ע אִם לַכֹּהֵן יִהְיֶה מוֹתֵר לַעֲבֹר נִיתּוּחַ קִיצוֹר קִיבָּה בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין זֶה פִּיקוּ"נ אֲצִלוֹ, דְּהָרִי מִטְמָא עֲצָמוֹ בִּידִים (בְּאוּהַל) לְאֶבֶר שְׁכוּרֵתִים מִמֵּנוּ וְאֲסוּר לַכֹּהֵן לְהִיטְמָאוֹת אֲפִילוֹ לְאֶבֶר אֲדָם מִן הַחֵי (בְּכִזִּית). אֲמַנֵּם בְּאֵמֶת נִרְאָה דְּמִכִּיּוֹן שֶׁקִּיבָּה אֵין בָּהּ עֲצָם, וּמִמִּילָא בִּשְׁרֵי מִן הַחֵי לְבַד אִינוּ מִטְמָא רַק אֲבֵר מִן הַחֵי, כְּמִבּוּאֵר בְּרַמְבַּ"ם פ"ב מִטּוֹמֹת מֵת ה"ב.

ה דִּינֵי הַכֹּהֲנִים הַנִּמְצָאִים בִּלְ"ג בְּעוֹמֵר בְּמִירֹן - אִף בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁסִּדְּרוּ שִׁיּוֹ מוֹתֵרִים לַכֹּהֲנִים, כְּמוֹבֵן, חִיבִים לְהִשִּׁים לִבָּם שֶׁאֵין רִצָּף שֶׁל אֲנָשִׁים צְמוּדִים זֶה לְזֶה הַמַּעֲבִירִים טוֹמָאָה בְּגוֹפֵם עִי אוּהַל עַל אֶחָד הַקְּבָרִים. וְעִ"כְּ בְּרוּר שֶׁגַם הַמִּקְלִים הַסּוֹבְרִים שֶׁבִּקְטַע שֶׁבִּין גִּשְׁרֵי הַכֹּהֲנִים לְמִרְפַּסַּת הַכֹּהֲנִים אֵין צוּרֵךְ לְחֻשׁוֹ לְקַבְּרִים וּמוֹתֵר לַכֹּהֲנִים לַעֲבֹר שֶׁם כֹּל זֶה בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה אֲבָל בִּלְ"ג בְּעוֹמֵר מִכִּיּוֹן שִׁישׁ עוֹמֵס, וְיֵשׁ רִצָּף אֲנוּשִׁי הַמַּעֲבִיר טוֹמָאָת כֹּהֲנִים לְמִרְפַּסַּת הַכֹּהֲנִים מִצִּיּוֹן הַתְּנָא רִשְׁבִּי זִיעִ"א,

מִן שֶׁר הַתּוֹרָה

רִבִּינוּ הַגִּר"ח

קִיבִּסְקִי שֶׁלִּיט"א

כֹּה שְׁנִטְמָא לְאִבּוֹ אִם יִכּוֹל לְהִטְמָא לְמִתִּים

אַחֲרִים

שְׁאֵלָה: כֹּהֵן שֶׁמֵּת אֲבִיו שְׁמִטְמָא לְאִבּוֹ, וְיֵשׁ בְּאוֹתוֹ חֲדָר מִתִּים נוֹסְפִים, כִּיצַד יִנָּהֵג?

תְּשׁוּבָה: בְּמִסְכַּת נִזִּיר (דף מ"ב ע"ב) מְצִינוּ מַחֲלּוּקַת כְּשִׁנְטְמָא לְאִבּוֹ, אִם מוֹתֵר כְּבֹר לְהִיטְמָא לְשֹׂאֵר מִתִּים, מִ"מ בְּאוֹתָהּ טוֹמָאָה עֲצָמָה שְׁמִטְמָא לְאִבּוֹ מִשְׁמַע שְׁכוּ"ע מוֹדִים שְׁמוֹתֵי וְנִחְלָקוּ רַק בְּטוֹמָאָה אַחֲרָת, מִ"מ הָרִי כְּתוּב בְּרַמְבַּ"ם (פ"ב מִהֲלָכוֹת אֲבָל ה"טו) שִׁיקְבְּרוּ כֹהֵן בְּצַד בִּיהִ"ק כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ בְּנוֹ לְהִיטְמָא לְאַחֲרִים, אִף שֶׁזֶּה אוֹתָהּ טוֹמָאָה, מִשְׁמַע דְּלִכְתִּחִילָה אִם אֲפֻשֶׁר יִנְמַע גַּם בְּאוֹתָהּ טוֹמָאָה עֲצָמָה, אֲבָל זֶה רַק לְכִתְחִילָה.

מִדּוּרוֹת הַעֲכוּ"ם - כֹּה שְׁקֵנָה דִּירָה מְגוּי

שְׁאֵלָה: כֹּהֵן קֵנָה דִּירָה מְגוּי, וְכִשְׁהִגִּיעַ מִהַחֲתוּנָה לְגוֹר בְּדִירָה נִזְכָּר כִּי הָרִי זֶה מִדּוּרוֹת הַעֲכוּ"ם, כִּיצַד יִנָּהֵג?

תְּשׁוּבָה: הֵנָּה בִּפְתַּח־תְּשׁוּבָה (י"ד סִימֵן שֶׁ"ט סִק"ה) הִבִּיא מַחֲלּוּקַת אִם טוֹמָאָת אֲרִץ הָעַמִּים נוֹהֵג בְּזִמְנָן זֶה, וְהָרָאָה לִי הַרְבֵּי שֶׁלִּיט"א הִגִּיהָ שֶׁל בְּשׁוּ"ע שֶׁם ז"ל: נִרְאָה רֵאִיָּה לְדַעַת הַשְּׁבוּ"י, מִתּוֹס' פִּסְחִים (ט' א' ד"ה כֹּל) גְּבִי מִדּוּרוֹת עֲכוּ"ם, וּלְפִי"ז צָרִיכִין כֹּהֲנִים שְׁבָא"י לִיזְהַר בְּזֶה"ז גַּם מִמִּדּוּרוֹת עֲכוּ"ם, וְאוּלִי בְּזִמְנֵינוּ שְׁכוּלָם טְמָאִים גַּם בְּאִי הוּי כְּחוּ"ל, וְצ"ע, עִכָּל הַרְבֵּי (וְשׁוּב נִדְפַס בִּסֵּי יוֹחַ הַשְּׁדָה ח"ג עַמ' רי"ח). אֲלֵא שִׁיתֵּכֵן שֶׁהָרִי אִם נִחְרַב וּבְנוּהוּ מִחֲדָשׁ אֵין אִיסוּר, אִף שְׁאוּלִי עֲדִינִין יֵשׁ מִקּוֹמוֹ נִפְל, אֲלֵא כִּיּוֹן שְׁאִינוּ "מִדּוּרוֹת עֲכוּ"ם" לֹא גִזְרִין, וְהִכִּי נִמִּי בְּמִכְר וְעֵתָה הַבֵּית שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲפֻשֶׁר שֶׁלֹּא גִזְרוּ.

שְׁאֵלָה: לְשׁוֹן הַרְמַב"ם פ"א מְהֵל' טוֹמָאָת מֵת ה"ז, "מִקּוֹם שֶׁשְׁכְּנוּ בּוֹ גּוֹיִם בְּאִי ה"ז מִטְמָא כְּאֲרִץ הָעַמִּים", וְלִשׁוֹנוֹ "שִׁשְׁכְּנוּ" מִשְׁמַע אִף שְׁעֵתָה אִינוּ שִׁם.

תְּשׁוּבָה: זֶה כְּשֶׁלֹּא נִכְנַס עֲדִינִין יִשְׂרָאֵל לְגוֹר שֶׁם כְּבַעַה"ב.

כֹּה שְׁקֵטְעָה לוֹ אֲצַבַּע שְׁבִידוֹ

שְׁאֵלָה: כֹּהֵן שֶׁנִּקְטַעָה לוֹ אֲצַבַּע שְׁבִידוֹ, אִם מוֹתֵר לְחַבְרָה, שֶׁהָרִי יִטְמָא עִי"ז (עֵינִין נִדְעָה בִּיהוּדָה תְּנִינָא יו"ד ס' ר"ט שְׁגַם אֲבִרֵי שֶׁל עֲצָמוֹ מִטְמָאִין).

תְּשׁוּבָה: דִּיבְרוּ עַל זֶה פַּעַם, וְדָנוּ שֶׁאִם אֲפֻשֶׁר לְחַבְרָה אִינוּ מֵת. וְעַל פִּי זֶה תִּירְצוּ קוּשִׁיית הַתּוֹסְפוֹת (ב"מ דף ק"ד ע"ב) אִךְ נִטְמָא אֲלִיהוּ לְמַת, כִּי יֵשׁ לּוֹמֵר שְׁעִי"ז שִׁיּוּכָל לְהַחֲיוֹת אִינוּ מִטְמָא, אֲבָל לְמַעֲשֵׂה צ"ע. (דֶּרֶךְ שִׁיחָה)

הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א

ראש ישיבת מחזה אברהם חוג חת"ס

בענין טומאת אליהו לתחיית בן הצרפית

בדין היתר הטומאה לאליהו שהוא כהן, לבן הצרפית שיצאה נשמתו, להחיותו, כתבו התוס' בב"מ דף קיד: דהתם היה ברור לו שיחייהו ואיכא פקוח נפש בדבר, וזה חידוש גדול דאיכא דינא דפקוח נפש להחיות את אלו שכבר מתו ועברו מן העולם, ולכאורה לפי זה היה מקום לחייב את כל האמוראים והתנאים שהיו יכולים להחיות מתים שיחייו אותם מדין פקוח נפש, וזה דבר שאין הדעת סובלו.

ובאמת בשו"ת אגרות משה, נקט בפשיטות דכוונת רבותינו בעלי התוס' היא לפקוח נפשה של האם ולא של הילד, דכלפי הילד שכבר מת ליכא דינא דפקוח נפש להחיותו ורק כלפי האם יש חוב להצילה מסכנה על ידי החייאת הילד. אך לקושטא דמילתא אין זה במשמע מסתימת דברי התוס' דבפקוח נפש דידה איירינן, דפשטות הדברים היא דקאי על פקוח נפשו של הילד עצמו.

ושמא יתכן לומר, דבודאי ליכא חיובא דהצלה על ידי שם או שאר מופתים שלא כדרך הטבע, אלא במעשים ובפעולות טבעיות, ושאני הכא דעדיין היה ניתן להחיותו על ידי פעולות שדומות למעשים טבעיים, וכפי שאכן עשה אליהו, שהחיה אותו על ידי שגחן עליו ונשם אל קרבו ושב לתחיה. ואע"ג דכבר היה בגדר מת מעיקר הדין והתחיה היא בגדר נס, מכל מקום הנס נעשה על ידי מעשה שהוא מולבש בדרך הטבע ובכה"ג עדיין יש מקום לחייב למיעבד הכי, ועדיין הדבר צריך תלמוד.

והנה יש להוסיף דבשו"ת חת"ס יור"ד סי' של"ח הביא בשם המורה נבוכים שני שיטות בדבר, יש סוברים דבן השונמית היה תחת המתים ממש ובבן הצרפית היה רק הפסקת הנשימה בלבד, אבל לא היתה מיתה ממש, אבל יש שחולקים וסוברים דגבי בן הצרפית היתה מיתה ממש. ובאמת בשיטה מקובצת בב"מ שם הביא מרבינו פרץ שלא היתה שם מיתה ממש, עיי"ש. אמנם מתוס' דילן משמע להדיא דהיתה מיתה בפועל.

אלא דיש לתמוה בדעת התוס', אמאי נקט בדבריהם דהיה ברור לו לאליהו שיחייהו, והרי בפקוח נפש שרינן למידחי לאיסור שבת והוא הדין נמי לשאר איסורים אפילו במקום ספק פקוח נפש, או ספק הצלה, ומהיכא תיתי ניבעי הכא דלהוי דוקא הצלה ודאית, וכן תמה בשו"ת חיים שאל סי' מ"ג.

והיה נראה לומר, דבודאי בהצלת אדם חי שלא ימות שרינן אפילו במקום ספק, אבל להשיב אדם לתחיה לא שרינן אלא במקום ודאי ולא במקום ספק, דהאי קרא דוחי בהם דמינה ילפינן אפילו במקום ספק איירי בחי ולא במת, והא דשרינן למיעבד איסורים בכדי להשיב האדם לתחיה, הוא משום ילפותא דחלל עליו כדי שישמור שבתות הרבה, והאי טעמא לא מהני אלא במקום ודאי ולא במקום ספק. [ולפי זה הצלת עובר דלהרמב"ן הוא מדין חלל עליו שבת אחת, בעינן נמי דוקא הצלה ודאית ולא הצלת ספק, ויל"ע בזה]. ואחר כך מצאתי בדברי הנצי"ב בהעמק שאלה. שו"ר מה שכתב בזה בשו"ע הרב, בקו"א סי' ש"ו, וראה בדברינו בשביבי אש עה"ת בפר' תשא, ואכמ"ל.

ובדברי רבינו בחיי בפרשת פינחס מצינו ישוב אחר להיתר טומאתו של אליהו הנביא לבן הצרפית, דילד זה היה בן גויה ודינו כגוי לכל דבר, וגוי אינו מטמא, דאתם קרוים אדם ולא עכו"ם, עכ"ד. ולכאורה צריך לחדש בדעתו דאיהו אית ליה דגוי נתמעט אף מטומאת מגע ולא רק מטומאת אהל, דבההיא עובדא דהתם משמע לכאורה דהיה מגע בגופו של הילד ולא רק טומאת אהל, ודו"ק.

ובעיקר התמיהה, היה נראה לענ"ד לדון ולומר דאפילו אי גימא דליכא חיובא דהחייאת מתים, מ"מ מצוה איכא ומצד המצוה קיומית שבדבר נמי סגי למידחי איסור טומאה, והא דמצינו לענין דחיית פיקוח נפש בשבת בתוס' נדה דף מד: בזה, ואכמ"ל בזה.

(שביבי אש עה"ת ח"א)

דיני הכהנים

כהני חזקה ידוע כי המהרשד"ס זאבן העזר סי' רל"ה והש"ך ביו"ד סי' שכ"ב סק"ט סברו כי הכהנים בזמנינו הם ספק כהנים יש להתבונן אם אפשר לצרף זאת לספיקות נוספים כגון מקרה של ספק גרושה האם איך לומר בה ספק ספיקא, האחד, שמא אינה גרושה, והשני, שמא זה גרושה לינשא לו אינו כהן.

והיותר מסתבר שאין לסמוך על ספק זה, משום שכל מעשינו אנו נוהגים להחשיבם ככהנים גמורים, מורים להם לכתחילה לצרף ברכת כהנים, לפני עלייתם לדוכן, כיון שנהגנו כן שמא נחשב הדבר כהוכרע הספק כעין מ"כ רעק"א בתשובה שרוב שהכרענו על פיו לענין אחר יכול להוציא ממון וראה בזה בהפלאה סוף פ"ק דכתובות.

ספק טומאה המקובל אצל גדולי ההוראה, כי אין ליכנס לבית חולים שיש בו אזהרה לכהנים ואף כזה שאין בו חוששים לנפלים, לאבר מן החי, או לעצמות באברי מת שמונחים שם כדי להתלמד.

אכן, דעתו של רבינו הגדול הגרי"פ שיינברג זצוק"ל שאם אין דבר ברור נחשב הדבר לספק טומאה ברה"ר וקיי"ל שמו"ת, ודעתו היתה שאפילו במקום חזקה אמרינן כן.

שני כהנים מרן הגרי"פ זצ"ל בהיותו ש"ץ קבוע הקפיד שיהיו שני כהנים בברכת כהנים ואם לא לא היה מתחיל בחזרה עם כל הקושי שלו לשבת ולעמוד שוב עד שיגיע כהן שני, משום שחשש למ"כ בספר חרדים והובא בציאור"ל שגם השומעים בכלל המוצה וחשש לדעת המג"א שברכת כהנים בשנים היא היא מן התורה.

כאשר היה מנצח עשה כן ביד אחת והיה מנצח ברכת כהנים למתכרבים אצלו, אף כי בספר תורה תמימה כתב דיש לצרף בשתי ידיים כאשר עשה משה ליהושע, וככתוב בתורה 'ידיו', סבר הרב שכל זה דווקא בברכות סתם אבל בברכת כהנים כיון שאין לברכה רק במקום מוצה משום כך היה מנצח ביד אחת, כי אין זו צורה של ברכת כהנים.

ברח יש להתבונן אם כהן יכול לברוח באמצע ברכת כהנים, והמדובר הוא לענין כהן זקן שהרים שני ידיו לברכה בקושי רב כנגד כתפו, וידוע שזה מעכב בברכה, החזן שעמד מולו סלסל בניגונים רבים ובאותה שעה הוריד הכהן את ידיו ובה שפיר עבד. ברם, גם לעמוד כך זמן רב לא יכל ולכן בלי להתחשב בחזן, לפני שיפול, אמר את כל ברכת כהנים עד גמירא ועזב את הדוכן, והחזן המשיך לסלסל בקולו וכו'.

וגראה כי שפיר עבד כמו דקיימא לן שאם יש מת הכהן משלים את הברכה ויוצא מיד, אף זה השלים את ברכתו ויצא משום שיש כח היה ועשה כדון כמוהו החזן היה צריך להמשיך בניגוני התפילה כאשר לא נשאר לו למי להקרות.

‘דיני הכהנים’

פרשת האזהרה לכהנים שלא להיטמא למת פותחת בפסוק: ‘לנפש לא יטמא בעמיו’ ומסתיימת בפסוק: ‘לא יטמא בעל’ ‘בעמיו להחלו’. רש"י מסביר את הכתוב: ‘בעמיו’ ‘בעוד שהמת בתוך עמיו’ או ‘בעוד שהוא’ הבעל הכהן ‘בתוך עמיו’. איסור טומאת הכהן למת הוא רק כאשר המת או הכהן נמצאים ‘בתוך עמיו’ שיש למת קוברים אחרים, ‘יצא מת מצווה’ מת שאין לו קוברים אחרים אז חייב הכהן להיטמא לו.

זה דין מדיני הכהנים לשמור על קדושתם ולא להיטמא למת. דין נוסף מוטל על הכהנים לשמור על הקדושה של התרומה. אהרן ושבת הכהנים מצטווים: ‘הנה נתתי לך את ‘משמרת תרומותי’ לכל קדשי בני ישראל’. כ"ד מתנות הכהונה שקבלתם מחייבות אתכם בשמירה. הם נקראים ‘משמרת תרומותי’ מפני ‘שאתה צריך לשמורן בטרה’.

נתבונן מעט בעניין נשגב זה של נתינת התרומה לכהן מה היא עושה לכהן ומה היא עושה לישראל. התורה ציוותה את הכהנים לשמור על עצמם ‘שלא תטמאו את התרומה בידים’. הקב"ה אומר להם: אתם מקבלים מתנה והיא מטילה עליכם חובות איך להתנהג איתה, ‘ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי’. זו מתנה שמחייבת שמירה.

וכל כך למה, מפני שבבסיס הציווי לעם ישראל לתת לכהנים כ"ד מתנות כהונה, עומדת הדאגה לקיומו החומרי של שבת משרתי המקדש שיתמסרו כליל לעבודתם ולא יוטרדו מבעיות פרנסה. כמו שכותב ה'חינוך': ‘משרשי המצווה לפי שבשבת לוי בחר השי"ת בתוך אחיו לעבודתו תמיד במקדשו. על כן היה מחסור עליהם לתת להם מחייתם דרך כבוד’.

אבל באמת יש בעניין זה של מתנות כהונה גם מטרות וייעודים נוספים. נתינת מתנות לכהנים אינה רק נתינה לכהן, היא למעשה דרך של נתינה לקב"ה בכבודו ובעצמו. הרי התורה עצמה קוראת לזה נתינה לד'. ככתוב: ‘ראשית אשר יתנו לד’ לך נתתם ועוד כתוב: ‘ככורי כל אשר בארצם אשר יביאו לד’ לך יהיה’. בעצם עם ישראל נותן את המתנות לד', מביא את המתנות לד'. ואילו הכהנים הם ‘משולחן גבוה זכו’. הקב"ה מעביר ונותן להם את מה שקיבל. כמו שאומרת הגמ' ‘קנאו השם ונתנו לכהן’.

מכאן הציווי לכהנים להתנהג עם המתנות בקדושה גם אחרי שקבלו אותם ונעשו ממון הכהן. כי במעשה הנתינה עדיין לא הסתיים העניין כי המתנות עדיין נקראות ‘תרומותי’, כי גם כאשר תאכלו אותם זה תהיה אכילה משולחן גבוה.

המדרש אומר: ‘יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית’, אתה נותן לעני פרוטה, נותן לו פת לחם, החיית אותו לשעה זו. אבל העני שמקבל ממך את פת הלחם הוא נותן לך, הוא מזכה אותך במצווה. בדבר שיש לו משמעות נצחית, בעולם הזה ובעולם הבא. איך אפשר בכלל להשוות את מה שעשית אתה בנתינת הפרוטה לעני למה שהעני זיכה אותך בו.

בנתינת מתנות כהונה אנו מתקשרים לבורא עולם ולשבת משרתי, ויותר ממה שיש כאן נתינה לכהן יש כאן הבאת ברכה אל ביתנו. הנתינה לכהן, כותב הרמב"ם היא: ‘מפני שהובדל לעבוד את השם לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים’. אם ניתן לכהנים מתנות כהונה נזכה להתקשר אליהם, ללמוד ולקבל מהמעלות הגדולות שיש בהם.

הנתינה הזו שמביאה ברכה, כותב הרמב"ם, אינה רק בנתינה לשבת לוי לכהנים. וכך כותב הרמב"ם: ‘ולא שבת לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני השם לשרתו ולעבודו לדעה את השם... הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללווים הרי דוד ע"ה אומר השם מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי’.

בן תורה הפורש מהבלי העולם הזה וזוכה להבדל ולעמוד לפני השם, הקב"ה הוא ‘חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים’. הקב"ה ‘מספיק לו כמו שזכה לכהנים ללווים’. אותם המעלות שיש לנותן מתנות כהונה יש למי שמחזיק ותומך בבן תורה שיוכל לקיים ‘שבתי בבית השם’. אשר על כן אמרו חז"ל: ‘כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכורים’. את מעלותיה של אותה התקשרות לכהן במתנות כהונה אנו יכולים לזכות גם בהתקשרות לגדולי ישראל להיות מחוברים לרבותינו גדולי התורה. באמונת חכמים ובהתאבקות בעפר רגליהם.

כיום, כשבעונותינו חרב ביהמ"ק ואין לנו לא כהן ולא נביא, נותרה לנו מצוות החזקת תורה. יש לנו את ההבטחת הקב"ה ‘עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר’ אתם יכולים לזכות בכל המעלות של מתנות כהונה, אתם יכולים להתקשר לקב"ה וללומדי תורתו להיות דבוקים בעץ החיים. נכיר בחשיבות הקשר והתלות הזו נעשה ונקיים אותה ‘אתם הדבקים בד' א' חיים כולכם היום’.

וע"כ יהא אסור להיכנס למרפסת הכהנים. וכמובן שאין להסתובב באזור שמצויים בו מערות, וזה דבר פשוט וברור.

[ו] מצות וקדשתו. כתב החפץ חיים בספר המצוות הקצר (מצוה נ). מצות עשה לחלוק כבוד לכהן. שנאמר (ויקרא כא, ח): ‘וקדשתו’, היינו לקדשו ולהכינו שיהיה ראוי ומוכן להקריב קרבנות, וגם לנהוג בו כבוד, להקדימו לכל דבר שבקדושה: לפתוח ראשון בתורה, ולברך ראשון בסעודה, ולטול מנה יפה ראשון. ומחוייבים אנו לקדשו אפילו בעל כרחו אם אינו רוצה, שנאמר: ‘וקדשתו’, אפילו בעל כרחו. ואפילו כהן בעל מום, ושאינו ראוי לעבודה, חייבים אנו לכבדו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות: עכ"ד. ובכהן מת האם יש וקדשתו, ויהיה ענין להקדים קבורת כהן מת מצד וקדשתו או שלא שייך וקדשתו אצל מת. לכאורה היה מקום לומר שאין חיוב להקדים הכהן, דאחרי מיתה פקע קדושתה, כדאיאת בתשו' האדרת זצ"ל אל הגאון ר' חיים ברלין זצ"ל (עי' בספר הזכרון למרן הפחד יצחק זצ"ל הוצאת מכון ירושלים דף תרנ"ט אות ג), וז"ל: ‘והנה סיים מעכתר"ה הגאון שי' את מכתבו בדבר חדוד אחד ליישב הא דלא כיבד ר' אבהו את ר' זירא לברך ברהמ"ז מחמת כהונתו (ברכות מ"ג א') דהא ר"ז כהן היה? ויישב מעכתה"ר שי' דעובדא דא הוה בתר דשחט רבה לר"ז (מגילה ז' ב') ואף כי בעא רחמי על ואחיי מכ"מ כבר בטלה ממנו קדושת כהונתו'. ע"כ.

[ז] מידותיהם של זרע בני אהרן. כתב החת"ס בספרו (תורת משה ויקרא פרק כא פסוק א) אמור אל הכהנים בני אהרן וגו' לנפש לא יטמא בעמיו. יש לפרש בדרך רמז דהרי מדתו של אהרן הוא אוהב שלום ורודף שלום ועי"ז מקרב את הבריות לתורה (אבות פ"א מ"ב), ואמרינן ביומא (ע"א ע"ב) דשמעי' ואבטליון אמרו לכה"ג ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן ואל ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן ע"ש, ועכ"פ עיקר בני אהרן נקראים על שם שעושים עובדא דאהרן, ואמרינן בגמרא (סנהדרין ק"ז ע"ב) דשמאל דוחה וימין מקרבת שלא ידחו עושי רשעה לגמרי אולי יהי' לו יכולת להשיבם, אמנם אם יש לחוש שאותם אנשים רשעים יוכלו לתעתע ולהסיר לב שאר אנשים יראים, יש אז חיוב להסיר קוצים מן הכרם, ואינו ראוי משום ספק רחוק אולי יוכל להשיב יכניסו או יניח כולם בספק. וזה אפשר שאמר כאן אמור אל הכהנים בני אהרן, דהיינו שיעשו עובדא דאהרן שיהי' להם מידתו אוהב שלום ורודף שלום ומקרב את הבריות לתורה. וזה אפשר ג"כ לרמז במה שהזהיר גדולים על הקטנים, קטן היינו במידותיו הטובים. ושוב אמר שלא יטעו לסבור שאפילו במקום שיש לחוש שע"י קרוב הזה יקלקלו אחרים ג"כ יהי' אוהב שלום ומקרבו, לכך מסיים ואמרת אליהם לנפש, בשבילך נפש אחת שאפשר שתוציא משם לא יטמא בעמיו, לא יניח הוודאי שהם עמיו (שעושין מעשה עמו), לא יניחם בספק להטמאות משום אפשרו שיישיב אותו בתשובה עכ"ד. [ושמעתי מידידי רמ"ה שרצ"ל לפי"ז דלכן במצות נגעים נצטוינו שדווקא זרע אהרן יהיה רואה את הנגעים, מכיון ששורש החטא הוא מחמת חטא שבנ"א לחבירו והכהן יהא משפיע עליו במידותיו של אוהב שלום והוא הוא דווקא יראה את הנגע].

נטילת ידי הכהנים לפני ברכת נשיאת כפיים

יציקת כהן אין העיקר שיבוא מים על ידי הכהן אלא פעולה של יציקה שהלוי מוסיף קדושה לכהן ע"י יציקתו וא"כ י"ל שעדיף שלוי אחד יעשה זאת ולא ע"י כמה אנשים. וכך כתב בס' לקט הקמח החדש ס"ק מ"ה דלעדות אשכנז המנהג שכמה לויים נוטלים לידי הכהנים ולעדות ספרד רק לוי אחד נוטל ידי הכהנים.

אם הלוי הוא שליח ציבור ואין שם לוי אחר יש לדון אם יפסיק כדי לצאת ליטול ידי הכהן, בשו"ת ענף עץ אבות סימן ט' הכריע כיון דלא מצינו דין זה בש"ס בבלי וירושלמי יש לומר שאסור לו להפסיק תפילתו, וכ"כ בשו"ת זכר יהוסף סימן ל', לאור זאת יש לדון אם הלוי הוא העשירי בביהכנ"ס ואם יצא לחוץ כדי ליטול את ידי הכהנים ישארו פחות מעשרה, בס' נשיאת כפיים כהלכתה פ"ה בהערה ע"ד מביא בשם הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל שיכול לצאת מביהכנ"ס משום שהוא צורך תפילה ואין בזה חשש דמי שיוצא מביהכנ"ס הוא בכלל "ועוזביה" יכלו". בשו"ת רבבות אפרים ח"ב סימן נ"ד מביא דבישיבתו של הגר"מ פינשטיין זצ"ל נהגו ליטול ידיים קודם תפילת החזרה כשהיה מניין מצומצם. לאור זאת יש לומר במקרה שהבאנו לעיל כשיש מניין מצומצם ואם הלוי יצא לא ישאר מניין האם צריך ליטול ידי כהן, יש לומר שרצוי שלפני חזרת הש"ץ יטול הלוי ידי הכהן.

לוי תלמיד חכם וכהן עם הארץ ישנה מבוכה גדולה בין הפוסקים האם צריך הלוי ליטול ידי הכהן, הבאר היטב (שם) ס"ק ח' מביא בשם כנסת הגדולה שמציין הרבה פוסקים שאסור ללוי תלמיד חכם ליטול ידי הכהן משום ביזוי התורה, בשו"ע הגר"ז (שם) סעיף י"א כתב שלא יבואו לזלזל בכבוד התורה, וכ"כ בשו"ת דרכי נועם אור"ח סימן י"ב וז"ל "כל ימי הייתי מסתפק בזה, ואמנם בחפשי בספרי הפוסקים ראיתי ארבעה תשובות מארבעה גאוני עולם וכולם פה אחד מסכימים שאין לדחות כבוד התורה מפני כך". וכן פסקו בס' חסד לאלפים (שם) סעיף ג' הגר"ח פלאגי' בס' כף החיים סימן ט"ו אות ע"א והבן איש חי שנה ראשונה פרשת תצוה אות ז', וכולם מציינים שכך דעת הפרי חדש. אולם הכנה"ג מביא בשם מהריב"ל וכן הא"ר כמובא בבאר היטב (שם) אות ח' פסקו שאין ללוי למנוע עצמו מליצוק מים. וכן בס' מנחת אהרן (להגר"י פארדו) וכלל ט"ז אות ע"ה מסיק דאמנם אין בידיו לחייבו לת"ח לשרת עם הארץ. אבל אם בא לעשות מעשים לשם שמים לכבודו יתברך שתהיה הברכה כתיקונה וככתוב בזה"ק הנ"ל ודאי תבוא עליו ברכה ואין ספק שינצל מפחד מיתה בידי שמים כי לפניו יתברך גלוי שלא עשה כן אלא לכבודו". וכ"כ בשו"ע הרב סימן קכ"ח סעיף י"א. להלכה כתב המשנ"ב שיטול הלוי ידי כהן עם הארץ. בשו"ת ציצ' אליעזר חט"ו סימן כ"ב כתב דאין למחות ביד הלוי ושלא יטול ידי הכהן. בשו"ת משנה שכיר (טיטל) סימן ל"ב דן בארוכה בענין זה ומציע פשרה כעין מה שמובא מרבינו בעל ההפלאה זצ"ל שהיה לוי ומרן רבי נתן אדלר זצ"ל שהיה כהן וכשהגיע השעה לעלות לדוכן הביא השמש הכלי עם המים למקום מושבו של בעל ההפלאה וכך יצק הלוי הגדול המים ע"י הכהן הגדול, וא"כ אפשר שיעשו כך ויצא ידי דעת כולם שיהיה היכר בין כבוד תורתו לכל העם (עי' שו"ת משפטי עוזיאל אור"ח סימן ח' שו"ת הליכות שבא ח"א סימן ב' ובשו"ת חמדת צבי ח"ב סימן י').

בשו"ת משנה הלכות חלק ה' סימן ל"ב כתב דאנו רואים שמנהג העולם ליצוק מים על ידי כהן ע"ה. וי"ל בזה ב' טעמים דבזה"ז אין לנו דין תלמיד חכם וגם כמעט אין כהן ע"ה משום דכהנים בזמנינו העולים לדוכן כולם יודעים להתפלל עכ"פ וא"כ אין שייך דין זה. ועוד סיבה מפני שלא יבואו לידי מחלוקת וגדול השלום. וכעין זה כתב בערוך השלחן (שם).

האם צריך ליטול ידי כהנים חוץ לביהכנ"ס כמו שמצינו לשירות שהכהנים רחצו מן הכיור שיה חוץ לאהל מועד. וע"כ כתב בשו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סימן ז' שאין מן הצורך לרחוץ דווקא מחוץ לבית הכנסת דאין קפידא היכן רוחצין, דאין לדמות לשירות שהכהנים רחצו חוץ לאהל מועד דשם לא היה יכול להכנס ביאה ריקנית וכן שלא ליטול במקום שעובדים.

צריכים הכהנים ליטול ידיהם לפני עלייתם לדוכן לשאת כפיהם ולברך את ישראל בברכת כהנים שנאמר "שאו ידיכם קודש וברכו את ה'" דהיינו כפי פירוש הלבוש כשתשאו ידיכם קדשו ידיכם תחילה והיינו נטילה, ולאחר מכן וברכו את ברכת ה' והיא ברכת כהנים. המקור לכך הוא מדברי הגמ' סוטה ל"ט ע"א "אמר ריב"ל כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו", ונפסק בשו"ע סימן קכ"ח סעיף ו'. המנהג הוא שהלוי יוצק מים על ידי הכהנים, המקור לזה הוא בב"י בסימן קכ"ח המביא מדברי הזה"ק פרשת נשא דף קמ"ו דכהן הוציא לפרוס את ידיו צריך להוסיף קדושה על קדושתו, וצריך לקדש ידיו ע"י קדוש, והלוי נקרא קדוש ולכן הוא צריך ליטול ידיו של הכהן שנאמר "וקדשת את הלויים" (במדבר ח') הרי שהם קדושים. וידוע מה שכתב בעל החינוך מצוה ת"ח "ידוע כי שבט לוי מבחר השבטים ונכון לעבודת בית ה' ואין לו חלק עם ישראל בנחלת שדות וכרמים וכו'". [עי' בחינוך מצוה שמ"ב וברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל]. ואין נטילת הלויים מעכבת כלל וכפי שהוכיח הפ"ח (שם) מדין עיר שכולה כהנים כולם עולים לדוכן אעפ"י שאין שם לוי.

בעל ערוך השלחן בסימן קכ"ח כתב דמה שהלויים יוצקים על ידי הכהנים הוא לזכרון בית מקדשנו, שאז היו הלויים משמשים בשמירת המקדש תחת ממשלת הכהנים לכן משמשים גם עתה לכהנים. לפי"ז יוצא בנטילת הכהנים ע"י הלויים הוא שירות ושימוש שהלויים עושים לכהנים. מובא בס' פענח רזא פרשת קרח מציין דברי הספרי עה"פ (במדבר י"ח כ"ג) "ועבד הלוי וגו' חקת עולם לדורותיכם", שינהג הדבר לדורות כלומר שלוי ישרת את הכהן. בשו"ת שבט הלוי ח"ח סימן מ"ז אות ג' כתב שהלויים נוטלים ידי הכהנים אף שעי"ז יתבטלו מעניית אמנים על ברכות שמונה עשרה היות ומנהג ישראל בכל תפוצות ישראל להוסיף קדושה לכהנים ע"י הלויים [כמובא בזה"ק הנ"ל], ואין לחשוש אם עי"ז יתבטל מאונס מצוה בעניית אמנים.

הב"ח והמג"א (שם) מביא בשם מהרי"ל דבמקום שאין לויים בכור יוצק המים על ידי הכהנים, דהיות והבכור שהוא פטר רחם הוא קדוש ונכנס תחת הלוי, ומשום"כ כתב המג"א שדווקא בכור לאם כן הוא, אבל אם הוא רק בכור לאביו לא מצינו בו קדושה, וכ"כ המשנ"ב (שם) ס"ק כ"ב, ואם אין שם גם בכורים עדיף יותר שיטלו הכהנים בעצמם מים על ידיהם מאשר שיטילו ישראל מים על ידיהם, וכ"כ הב"ח בשם מחזור ישן בשם המהר"י מולין ובמשנ"ב (שם) ס"ק כ"ב (עי' בס' מועדים וזמנים ח"ז סימן קס"ט). אולם בס' משא חיים להגר"ח פלאגי' זצ"ל כתב דכשאין גם בכור שמש ביהכנ"ס קודם לכל אדם דהוא ג"כ עוסק בקדושה, ועוד כתבו האחרונים דכמו"כ לא יטול כהן לכהן דרך משמע בזה"ק פרשת נשא שאין ראוי שישמש כהן לכהן כמותו. וכך משמע בכף החיים (שם) אות מ'. לוי קטן לא יצוק לבדו על ידי הכהן אלא יסייע ללוי גדול. וכ"כ בס' כתר כהונה סימן י' סעיף ד'.

בשו"ת שבט הקהתי ח"ב סימן נ"ז כתב בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דעדיף שלא יטלו ידי הכהנים כמה לויים ביחד ועדיף שכל לוי יצוק בעצמו ע"י הכהן. והטעם לכך דשנים שעושים הוי שלא כדרך ועדיף שלוי אחד יטול לבדו, אולם בשו"ת הנ"ל מציין דברי רש"י בשבת צ"ב דאם אחד יכול לעשות ושניים עושים נקרא שלא כדרך משא"כ לזכות במצוה נחשב כדרך. בס' תורת הלויים ח"א דף י"ד כתב דבאמת אין מצוה ביציקה אלא ענין בלבד והיא למה זה דומה לזה מה שמובא בגמ' חולין צ' ע"ב ובמשניות שקלים פ"ח משנה ה', שהפרכת היו מטבילין אותה שלש מאות כהנים ואף שהיה מספיק בכהנים מועטים עכ"ז רצו כולם לזכות ולהשתתף בזה הענין ה"ה כנ"ד. אולם אם שוה מספר הכהנים למספר הלויים ויוכלו לצאת שכל לוי יטול ידי כהן עדיף, ולכאורה יש להעיר על דבריו דאין הנדון של יציקת לוי לכהן להטבלת הפרכת, דבהטבלת הפרכת יש ענין שיהיה הפרכת טבול במים ואז יכולים להשתתף הרבה בהטבלה, אבל לגבי

הנושאים הבאים

בהר - אבק ריבית, את כספך לא תתן לו
בנשך (כה לז)

בחוקותי - קניני עכו"ם, וכי תמכרו
ממכר לעמיתך (כה יד).

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להשיג בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נכתב,
ראשונים, אחרונים, חסידות

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
אבנר ב"ר רפאל ע"ה

גליון ר"ה פ' אמור
ו' אייר ה'תשע"ט
רמת - השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מעשה בהרב אברמסקי זצ"ל עם כהן ערל

בכל שהוא אין זה מום ולמה יחלל עבודה וכו' עכ"ל.

ובענין זה שמעתי מגיסי הג"ר אליהו מישקובסקי זצ"ל, שבזמן שהרב אברמסקי זצ"ל הי' רב בלונדון בא אליו פעם יהודי אחד שיסדר לו קידושין. היהודי הזה היה עבריין שלא מל, והרב אברמסקי סירב לסדר לו קידושין עד שימול. הלך היהודי להתלונן עליו לפני הרב הראשי שהיה ממונה מטעם ממשלת אנגליה. והרב הראשי התקשר בטלפון לרב אברמסקי לדעת מה המקור למה שסירב, כי הוא צריך לדעת מה לענות לשלטונות אם היהודי יתלונן גם לפניהם.

ענה לו הרב אברמסקי: זהו רמב"ם מפורש! שאל אותו הרב הראשי היכן זה כתוב ברמב"ם, והוא ענה לו שהרמב"ם כותב בריש הלכות מילה שמי שלא רוצה למול ביי"ד צריכים לדאוג שימול, ולי אין לי שוטרים שישמעו לי לכפותו, אז בזה שאני מסרב לסדר לו קידושין עד שימול עי"ז אני יכול לכפותו כדי שיצטרך למול...

על הג"ר נח שמעונוביץ זצ"ל

דברי מו"ר זצלה"ה, מתוך
'שיחת בין השמשות'
שב"ק אמור תשס"ח
להרב תומר איזק שליט"א

היום היה היארצייט של הג"ר נח שמעונוביץ זצ"ל. הוא היה חתנו של הג"ר חזקיהו מישקובסקי זצ"ל, והיה אדם גדול מאוד. אני זוכר שאבא שלי סיפר שהוא פגש אותו בירושלים והתפעל ממנו מאוד. הוא היה אז בירושלים ולמד אצל הרב מבריסק, ואח"כ מסר שם שיעורים לבחורים מופלגים.

וידום... ביום הקמת המשכן

יישוב אפשרי לשיטת הרמב"ן

ולחומר הקושיא היה נראה אולי לישוב, שאין כונת הרמב"ן שעבודתו מחוללת לגמרי דהיינו שהיא פסולה, אלא שזה כמו חילול ה' שכהן שעשה עבירה כזאת יעבוד עבודה, וזו כונתו שעבודתו מחוללת.

פסול מטעם חילול ולא משום מום

וראיתי בפרדס יוסף בפרשתנו (פסוק ט"ו) שהביא מהיראים שפשוטו של מקרא משמע שכהן שעבר על אחת מכל המצוות הכתובות בפרשה נקרא מחלל את מקדש ה', ואע"ג דדרשינן לכהן גדול שאם עבד אונן אינו מחלל, מ"מ אינו יוצא מידי פשוטו עכ"ל. וכמו"כ יש לומר בדברי הרמב"ן שאמנם הדרשה של הפסוק "ולא יחללו" הולכת על טבול יום שמחלל עבודתו כמ"ש בזבחים^א, אבל פשוטו של מקרא יש לפרש שמקורח ומגודד מחלל עבודה וממילא מיושבת קושיית המנח"ח דלא מטעם מום פסול הרמב"ן רק מטעם חילול וכפשוטו של מקרא (ע"כ מהפרדס יוסף).

יישוב נוסף לדברי הרמב"ן עפ"י המשך חכמה

עוד יש לפרש ע"פ מש"כ ה'משך חכמה' בפרשתנו על הפסוק "קדוש יהיה לך", שדרשו חז"ל שכופין אותו לגרש את האשה הפסולה אליו, ואע"פ שאינו מחלל את העבודה אף אם עדיין לא גרשה מ"מ מדין כפיה צריך להרחיקו מעבודת הכהונה, והוא אחד מדרכי הכפיות הגדולים שלא תניח אותו לעבוד ולהיות כהן ותרחיקו מכל כהונתו, עי"ש. ולפי"ז יש לישוב גם את דברי הרמב"ן, דמה שכתב שעבודתו מחוללת היינו שלא נניחנו לעבוד אם עשה את אחת מהעברות שהוזכר עליהם בפרשה, ולא שעבודתו מחוללת ממש אלא שזה בדרך של כפיה שעלינו לכפות עליו לשמור על מצותיו.

קדשים יהיו

שיחת מו"ר זצלה"ה,
מתוך 'שיחת בין השמשות'
שב"ק אמור תשס"ח
להרב תומר איזק שליט"א

"לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטות" (ויקרא כא, ה')

הקשה הרמב"ן בפרשת ראה על הפסוק 'בנים אתם לה' אלוקים לא תתגודדו' וגו', שלכאורה זו אותה מצוה שנאמרה לכהנים בפרשת אמור, ולמה צריך לאו מיוחד לכהנים. לכן מבאר הרמב"ן "ויתכן שהיתה המצוה הראשונה בכהנים לאמור שאם היה הכהן מקורח ומגודד אינו ראוי לעבודה, כמו שאמר "ולא יחללו שם אלוקים", והנה עבודתם מחוללת. וכאן ביאר כי המצוה גם לישראל, והוצרכו לשתיהם".

השגת המנחת חינוך על שיטת הרמב"ן

וכתב על זה המנחת חינוך^ב: "ואיני מבין דבריו הקדושים שכתב שאם היה הכהן מקורח ומגודד שהוא מחלל עבודה, דלא מצינו זה בגמ' וברמב"ם ז"ל דעבודתו מחוללת, דהא שיעור הקרחה על המת לדעת הרמב"ם היא בכגריס כמו שפסק בפ"ב מע"ז הט"ו, ולדעת הרא"ש חייב על שתי שערות וזה ודאי לא הוי מום וכו' וכן בשורט על המת דחייב אפילו

^א דברים יד, א'

^ב מנח"ח מצוה תס"ז

^ג מכות פ"ג

^ד סנהדרין פ"ד ע"א

^ה זבחים מ"ז ע"א

בכל מקרה העובר אינו נטמא דהוי טהרה בלועה שאינה מיטמאה' (למשל מי שבלע טבעת טהורה ואח"כ נטמא, הטבעת נשארת טהורה, ואם יטבול ויזו עליו מי חטאת ונטהר, ואח"כ יקיא את הטבעת הרי היא טהורה, למרות שלא נטהרה בהזאה שהרי המים לא באו עליה.

עובר כאמו – אם משום שאחד מאבריה ואם משום שהיני רביתה

האבני מילואים בסימן פ"ב תירץ שהגמ' ביבמות אומרת לגבי גיורת מעוברת שאין בנה צריך טבילה אע"פ שגוף אמו חוצץ בינו לבין המים, למ"ד עובר ירך אמו משום דהוי כאחד מאבריה, ולמ"ד אינו ירך אמו משום דהיינו רביתה דהיינו שכיון שנמצא במקום גידולו אין זו חציצה.

ומזה נלמד גם לחומרא לענין אהל המת, שכיון שנמצא העובר במקום גידולו א"כ אין זה נחשב לטהרה בלועה ומטמא באהל, ולכן היה צריך הרוקח להגיע לדין ס"ס.

טומאה בלועה – גזרת הכתוב

אמנם צריך עיון מנא ליה שדין טהרה בלועה הוא דוקא מדין חציצה, דלמא הוי גזרת הכתוב שטהור, וכן ראיתי בשיעורי הגר"מ פינשטיין זצ"ל שישנם שני דינים בטהרה בלועה, אחד שהגוף חוצץ, והשני גזה"כ של טהרה בלועה עיי"ש.

ועי' בספר קובץ שיעורים (ח"ב סימן מ"א) שתירץ דלדעת הסוברים שיש איסור לכהן להיות באהל המת אפילו היכא שאינו נטמא כלל, א"כ אין היתר של טהרה בלועה בכהן, כיון שזו גזירת מלך שטהרה בלועה אינה מטמאת אבל בעובר כהן לא שייך להתיר בגלל זה.

סברת המנח"ח שעובר ירך אמו ולכן נטמא

המנחת חינוך מצוה רס"ג סק"ג תירץ דנהי שאין העובר מטמא בעודו בבטן אמו, מכל מקום כיון שאנו פוסקים שעובר ירך אמו א"כ הוי כאחד מאבריה וכשנחתך הוי בשר בעלמא וא"כ נטמא כיון שנגע באמו הטמאה עיי"ש. וצ"ע מנ"ל שבאופן זה נחשב למגע שמטמא, דלמא הוי ככלי טמא שנשברה ממנו חתיכה דפקעה טומאה מינה, וכן גבי ע"ז שנשברו ממנה חתיכות (שבת פג: עיי"ש בראשונים), וכן יש לדון בזה מהגמ' בסוף גידה (דף ע: ע) גבי בן השונמית אינו מטמא.

יונגרמן (שליט"א) [זצ"ל], שבנה מקום תורה לתפארת בזכרון יעקב, והם למדו בבית הכנסת. הגבאים שם עשו להם מעין "גטו", שמותר ה' לבחורים ללמוד רק עד אמצע ביהכנ"ס כדי שלא ילכלכו את המקומות מקדימה, ועוד כל מיני הגבלות, ולכן הוא החליט בסוף להעביר את הישיבה.

וכנראה שמשמים נגזר שתפקידו של הרב שמעונוביץ היה רק להקים תורה בזכרון יעקב ולא במקום אחר, ולכן ברגע שהעבירו את הישיבה לכפר חסידים לקחו אותו מן העולם...

זכות הצדיקים תגן עלינו ועל כל ישראל אמנ!

ליל ש"ק פרשת אמור תשע"ה
**"אמר אל הפקנים בני אהרן ואמרף
אלהם לנפש לא יטמא בעמיו"** (ויקרא כא,
'א)

ופירש"י ע"פ הגמ' ביבמות קי"ד להזהיר גדולים על הקטנים שלא לטמאם.

ישנה שאלה ידועה האם מותר לאשת כהן מעוברת להכנס לאהל המת, שהרי אם יש לה ולד זכר הרי היא גורמת לו להיטמא. וכתב על זה הרוקח (סימן שט"ו) שמותר לה להכנס כיון שיש כאן ספיק ספיקא, ספק שמא הוא זכר או נקבה, ואפילו הוא זכר ספק שמא הוא נפל. והביאו הש"ך ביו"ד סימן שע"א סק"א.

אמנם מרן הרב אלישיב זצ"ל אמר שהיום קשה לסמוך על הרוקח כיון שישנה אפשרות לברר באולטרא סאונד את מין הולד וממילא נשאר רק ספק אחד.

קושיית המג"א מכח טהרה בלועה

המג"א בסימן שמ"ג סק"ב הקשה על הרוקח למה צריך להגיע לספק ספיקא שהרי

והנה הוא הקים את הישיבה בזכרון יעקב, שאח"כ עברה לכפר חסידים. והפלא היה שבאותו יום שעברו לכפר חסידים, ה' אייר תשט"ו, והוא אמר את השיעור פתיחה שם, פתאום קיבל דום לב ונפטר במקום. (אלמנתו שתחי' (ע"ה) ממשיכה עד היום לנהל את הישיבה, המטבח וכו'). אין לנו מושג להבין דרכי שמים למה זה קרה, אבל אולי אפשר לומר שני הסברים בזה:

יחי נח אחרי המבול

א. **הנה ידוע** שבשואה נגזרה גזירה על כלל ישראל שהיו שם ליהרג, אבל הקב"ה הציל כמה מיוחדים מגדולי הדור כדי שימשיכו ללמד את התורה לדור הבא, ולפתוח ישיבות וכו'. וכנראה שכשכל אחד גמר את תפקידו, וכבר לא היה צריך אותו בשביל זה, הוא נפטר מכח אותה גזירה של השואה!

יהי כל ימי נח... וימת

והנה בזכרון יעקב היו צריכים את הרב שמעונוביץ זצ"ל שיהיה ראש ישיבה, כי גיסי הרב אליהו מיישקובסקי זצ"ל שהיה גר בכפר חסידים היה בא משם רק פעם בשבוע לומר שיעור, אבל אחרי שהישיבה עברה לכפר חסידים וכבר היה יכול הרב מיישקובסקי להיות ראש הישיבה, כבר לא היה צורך ברב שמעונוביץ בשביל זה ואז לקחו אותו מכח הגזירה הנ"ל.

זכות ישיבת ארץ ישראל

גם באמריקה הייתה תקופה שהרבה מאוד מתלמידי ישיבת מיר נפטרו צעירים. יתכן שגם הם נשארו בחיים מהשואה כדי להמשיך ללמד את התורה לדור הבא, ולאחר שהקימו ישיבות ות"ת ובית יעקב והתורה התבססה באמריקה, אז לקחו אותם. אני זוכר שהמשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל התבטא: למה הם מחכים שיביאו את העצמות שלהם לארץ ישראל, שיעלו בעצמם בחייהם, ואולי זכות ארץ ישראל תגן עליהם! הוא אמר את זה גם על החתן שלו הרב גינזבורג זצ"ל שנפטר שם...

דעת מרן החזו"א זצ"ל גבי הישיבה בזכרון

ב. **עוד הסבר אפשר לומר**, שהנה דעת מרן החזו"א זצ"ל לא הייתה נוחה מכך שיעבירו את הישיבה מזכרון יעקב, הוא התבטא שזכרון יעקב כבר זכתה שתהיה בה ישיבה ולא ראוי לקחת לה את זה... אבל הישיבה סבלה שם הרבה צרות. לא היה להם מבנה מיוחד, (הרב שמעונוביץ לא ה' נוסע לאסוף כסף כמו הרב

פנינים משולחן רבנו הגאון רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הרטה ע"ה
בת הדיד רפאל
יונה זצ"ל

פרשת אמור תשע"ט

אינו בר חיובא

וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' (ט"ז כ"ג)

הנה כתב בפרי חדש (סי' תפ"ט סע' ח') דמי ששכח יום אחד לספור ספירת העומר, דאינו יכול לספור שאר הימים בברכה, מכיון דחיישינן לדעת הבה"ג, אם כן גם לא יוכל להוציא חבירו בהברכה ובהספירה, דכיון דאינו יכול לקיים המצוה חשיבא אינו בר חיובא. ודמי להא דאיתא בגמרא ראש השנה (כ"ט א') דאשה אינה מוציא איש בתקיעת שופר.

חזינן דאע"פ דהוה בר חיובא בעיקר מצוות ספירת העומר, אמנם מכיון דעכשיו אינו יכול לספור, לא מיקרי בר חיובא להוציא השני.

אמנם במקראי קודש (למהר"ח אבולעפא תלמיד הפרי חדש, סע' ז', מובא בברכי יוסף סי' תפ"ט אות י"ט) פליג על הפרי חדש וסובר דיכול להוציא. וטעמיה דזה חשיבא מחוייב בדבר אלא שאין קיומו קיום.

הנה המגרש אשה על מנת שלא תאכל מצה, ונישאת לאחר, אסור לה לאכול מצה, דאם תאכל מצה יתבטלו הגירושין ונמצא דהוה אשת איש שזינתה. כך כתב ברשב"א בגיטין (פ"ג א' ד"ה מתנה).

מעתה נימא דכמו דהאי אשה אינה יכולה לאכול מצה, אם כן לדעת הפרי חדש גם כן אינה יכולה להוציא אחרים בהברכה דאשר קדשנו על אכילת מצה, דהרי האי אשה לא הוה בר חיובא.

אמנם נראה דודאי אינו כן, דגם לדעת הפרי חדש האי אשה תוכל להוציא בברכה דאשר קדשנו על אכילת מצה, דחשיבא ברת חיובא אלא דאסירא לה לקיים. אלא דהיכא דאי אפשר לה לקיים מפאת חסרון במעשה המצוה סבירא ליה להפרי חדש דחשיבא לאו בר חיובא.

גם לפרי חדש יועיל

הנה יש לדון עוד בדעת הפרי חדש, מהו אם מכל מקום הוציא אדם אחר, האם האחר יכול לספור שאר ימים בברכה. וכמו כן יש לדון מהו באופן דכלפי שמיא גליא דיצא ידי חובתו.

א. אם הוציאו יצא בדיעבד

הנה בשערי תשובה (סי' תפ"ט סק"כ) הביא בשם הברכי יוסף (סי' תפ"ט סק"י"ט) דדעת הפוסקים כהפרי חדש ודלא כמקראי קודש, ואינו יכול להיות שליח ציבור להוציא אחרים.

תו הביא דהברכי יוסף (מחזיק ברכה סק"ז) קאמר עוד, דאם אדם יצא בספירה גופא על ידי מי ששכח יום אחד, יוכל למחרת לספור עם ברכה, מפאת ספק ספיקא, דילמא דלא כבה"ג ודילמא כמקראי קודש.

ותיקשי, דלכאורה הני תרי דינים סתרי אהדדי, דאם בדיעבד מהני מחמת ספק ספיקא, אם כן הוא הדין לכתחילה נימא דמהאי טעמא יוכל לברך להוציא חבירו.

וצריך לומר דאין דנין אפשר משאי אפשר, דלברך עבור חבירו, אמרינן שחבירו יברך לעצמו, [ואף באינו יכול לברך עצמו, דילמא התירו רק שיברך לעצמו]. אך נמצא לפי זה דמדינא שפיר הוי ספק

ספיקא דילמא דלא כבה"ג ודילמא כמקראי קודש.

ב. שני נכרים מוציאים

הנה בן נח שיש ספק בגירותו, מוקמינן אחזקתיה והוה נכרי, ולא יוכל להוציא חבירו בספירת העומר [וכיוצא בו בשאר מצוות].

והנה יש לדון מהו בהיו שני בני נח, והיו שתי מקואות אחת כשירה ואחת פסולה, ושני הבני נח טבלו לגירותן באחת מהני מקואות, כל אחד במקוה אחר, ולא ידוע מי טבל במקוה הכשירה ומי טבל במקוה הפסולה, דהנה דיינינן על כל אחד כנכרי גמור דמוקמינן אחזקת נכרי, ואע"פ דודאי אחד מהם טבל כדן, מכל מקום מוקמינן שניהם בחזקת נכרי, והוה כדינא דשני שבילין דמוקמינן לתרויהו בחזקת טהרה, אע"פ דאחד מהם ודאי נטמא.

והשתא אם שניהם יספרו העומר לאדם שלישי, אפילו בזה אחר זה, הנה כל חד דיינינן עליה שהוא נכרי, אבל חד מינייהו הרי ישראל ואם כן הדין נותן שיצא השומע.

וכמו בהני דהלכו בב' השבילין דכל אחד טהור, אבל אם נגעו שניהם בכרך אפילו בזה אחר זה הוי טמא, והכי נמי בנידון דידן.

והנה אע"פ דלדידיה אין כאן חיוב, מכל מקום אזלינן כלפי שמיא. וזה בין להפרי חדש ובין למקראי קודש כנלענ"ד.

לברך מחמת ספק ספיקא

הנה יש לדון האם יכול לברך מחמת ספק ספיקא. ולכאורה מצינו בזה סתירה בין הלכות ברכה אחרונה להלכות ספירת העומר:

א. בספק ספיקא אין לברך

הנה קיימא לן דספק ברכות להקל, והלכך לענין ברכה אחרונה דחייב רק בכזית, במסתפק אם אכל כזית, אמרינן דפטור מספק. וכן מספקין בבירה אם חייב בברכה אחרונה בפחות מכזית, וגם כן אמרינן ביה ספק ברכות להקל. כמבואר בשולחן ערוך (סי' ר"י סע' א').

והשתא דן במשנה ברורה (סי' רט"ז סק"כ) כאשר איכא ב' הספיקות, דאכל כמה בריות, וספק אם הם כזית, האם מצרפינן ב' הספיקות לחייבו לברך מחמת ספק ספיקא, ואיתי בשם הפרי מגדים וחיי אדם דאין לברך.

ב. לענין ספירת העומר חזינן לא כך

אמנם לאידך גיסא לענין ספירת העומר חזינן לא כך, דהנה אייתין (סי' תפ"ט סע' ח') דעת הבה"ג דבעינן תמימות ובדילג יום אחד אינו חייב, וקיימא לן דמכל מקום יספור משום החולקים על הבה"ג אבל לא יברך מחמת דעת הבה"ג.

ואיתא בשולחן ערוך (שם) דבמסופק אם דילג, יברך. וכתב במשנה ברורה (שם סק"כ ל"ח) דהיינו משום דאיכא ספק ספיקא, דשמא לא דילג כלל, ואם תימצא לומר שדילג, שמא הלכה דלא כבה"ג אלא כהפוסקים דכל יום הוא מצוה בפני עצמו.

ותיקשי מהא דברכה אחרונה, וזה הקשה בבית שלמה (או"ח סי' ק"ב), ותיקף דשאני התם דעיקר הדין דלא כבה"ג אלא דמכל מקום חיישינן

ובכף החיים (סי' תפ"ט אות מ') אייתי בשם ראב"ן, [והוא בהגהות מנהגים, מנהגי פסח אות כ"א, מובא במגן אברהם סק"ז, וכן מובא בב"ח ריש סי' תפ"ט בשם מנהגים ממנהר"א טירנא בהגהות עמוד ס"א אות כ"א] דיש מתירין לספור כך. וכך כתב במטה משה (סו"ס תרע"ג) שכך נהג ראב"ן. אך הב"ח (שם) כתב דאין לנהוג כן, וכך כתב בתשובות מהרש"ל (סי' י"ג) דאין לנהוג כן, דדינא דתוספת שבת אינו דהיום נעשה לילה. והנה אם נימא כראב"ן דיכול לספור בתוספת שבת ספירת היום הבא, אם כן ודאי דלא יוכל לספור ספירת היום הקודם.

ד. אם ספר כך מהני

אך נראה דודאי הא דבתוספת שבת יכול לספור הספירה שלאחריה, עכ"פ מכלל ספיקא לא נפקא. ואם כן בנידון דידן שספר בתוספת שבת את היום הקודם, נימא דלא מהני אלא מספק, ואם כן יש לדון האם יכול לספור שאר הימים בברכה.

והנה חזינן במי שלא ספר בלילה ולא ביום, ורק ספר לאחר השקיעה בבין השמשות את הספירה של היום שעבר, דבשערי תשובה (סי' תפ"ט ס"ק כ') אייתי דעת בית דוד (סי' רס"ח) דלא מהני, ויספור שאר הימים בלא ברכה, [דליכא בזה ספק ספיקא גמור], וכן הביא בכף החיים (סי' תפ"ט ס"ק פ"ג) בשם כמה פוסקים.

אך בתשובות בית שלמה (או"ח סי' ק"ב) פסק דלא כן, וטעמא משום דהאי דינא דאם לא ספר יום אחד כבר אינו יכול לספור שאר הימים בברכה, הוא שית הבה"ג, והרי שאר פוסקים פליגי, והלכך כל דיש עוד סניף, כגון הכא דשמא בין השמשות יממא היא, שפיר דמי.

מעתה בנידון דידן נמי, אם ספר בתוספת שבת את היום דלפניה, שפיר דמי, דאע"פ דלא מהני אלא מספק, מכל מקום איכא בזה ספק ספיקא, ספק דלא כבה"ג וספק דלא כראב"ן.

ה. יותר נוטה דתוספת עדיין כיום הקודם

אמנם חזינן דכל הני פוסקים דלעיל דסברי דבספר בתוספת שבת הספירה שלפניה, מהני לענין שיוכל להמשיך לספור בברכה, שמע מינה דסברי דעדיפא מנידון דבין השמשות, דסברי דיותר נוטה דלא מהני ספירתו.

[א"ה. היינו דמכיון דכתבו הני פוסקים דהתוספת חשיב כיום דלפניו, דעדיין יום הוא, ומשום הכי מהני לספור שאר הימים בברכה, ולא כתבו דאפילו אם איכא דסברי דלא מהני הספירה בתוספת דהתוספת כיום שלאחריה, ומכל מקום יכול לספור שאר הימים בברכה מכיון דאיכא ספק ספיקא, וכמו לענין בין השמשות, אלא חזינן מדבריהם דסברי דיותר נוטה דהתוספת הוא כיום דלפניה ולא מהני הספירה ליום דלאחריה].

ו. הוכחה מהבדלה

הנה מבואר (שולחן ערוך סי' תפ"ט סעי' ט') דבמוצאי שבת סופרין ספירת העומר אחר קדיש תתקבל וקודם הבדלה, משום דכמה דאפשר מאחרינן ההבדלה כי היכי דלא ליהוי עלן כמא.

ומשמע לכאורה דאיירי אף בשכח אתה חוננתנו, ולא מצריכין ליה לומר ברוך המבדיל בין קודש לחול.

חזינן מזה דאע"ג דסופר בתוספת שבת לאחריה, מכל מקום סופר היום הבא. ותיקשי להני פוסקים דאמרינן דבקיבל שבת יכול לספור ספירת היום הבא, דהתוספת שייך להשבת, ואם כן הכי נמי בתוספת דלאחריה אכתי הוה כשבת, ולא יוכל לספור היום הבא. ועייין.

ז. ממה נפשך

הנה כתבו בתוספות במנחות (סי' א' ד"ה זכר) דבבין השמשות יכול לספור את היום הבא, מפאת דשמא הוה לילה, וספיקא דרבנן לקולא. מעתה נראה בהאי דינא דבית שלמה דאם נזכר בבין השמשות של סוף היום לספור היום שעבר מהני על מנת שיוכל למחרת להמשיך לספור בברכה, היינו דוקא אם לא ספר בשום יום בבין השמשות את ספירת היום הבא, דאי לאו הכי אם כן הרי יש כאן ממה נפשך דלא ספר יום אחד, דאם בין השמשות יממא, לא יהני ספירת היום הבא, ואם בין השמשות לילה, לא יהני ספירת היום הקודם.

ומיחו כל זה כשספר ב' הפעמים באותו זמן בבין השמשות, אבל אם הספירה דלפניה קדמה להספירה שלאחריה, שפיר מהני, דיתכן דתרווייהו אמת והבין השמשות נתחלף באמצע.

מעתה מי שספר בבין השמשות בברכה דספירה לאחריה, ואחר כך

לענין ברכה, ובה מהני דיש עוד ספק, והעלה דלפי זה אף בנוכר בבין השמשות של סוף היום, למחרת יכול יברך.

אך באמת בחיי אדם (כלל ה' סעי' ו') דסבירא ליה דעל ספק ספיקא לא מברכין, יליף לה מהאי דינא דספירת העומר דבספק דילג מברכין, דהרי בתרומת הדשן (סי' ל"ז) שהוא מקור האי דינא, כתב דמשום הכי מברכין בספק דילג, דמצרפינן השיטות דספירת העומר דאורייתא ובספק דאורייתא מברכין, הרי אתי עלה רק מפאת דיש כאן ספק דאורייתא, ולא אתי עלה מחמת ספק ספיקא, דשמא לא כבה"ג ושמא לא דילג, שמעינן דבדרבנן אף בספק ספיקא לחיובא לא מברכין.

ולפי זה יש לעיין בקטן המסופק אם דילג, דבדידיה הכל דרבנן, ובה לא מברכין. [נועין מה שהארכנו בזה בפרשת וירא תשע"ט].

ג. עוד חילוקים בהנ"ל

הנה חזינן במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' ל"ג סעי' ד' ד"ה פסול) בצבע הבית של התפילין שלא לשמה ואחר כך העביר קולמוס לשמה, כתב במשנה ברורה דיש ספק ספיקא דילמא בית לא צריך להיות שחור ודילמא מהני כתב על גבי כתב. ומשמע דיכול לברך.

ותיקשי מאי שנא מהך דברכה אחרונה. ויש לחלק, דבהא דתפילין דיינינן על המצוה ולא על הברכה. אך אם כן גם בספירת העומר נמי ומאי הוקשה לתרומת הדשן. וצריך לומר דהתם בספירת העומר מכל מקום מיקרי דהנידון אינו על קיום המצוה.

ובחזון איש (סי' קמ"ז סק"ה ד"ה נראה) כתב להכשיר אתרוג משום ספק ספיקא ומשמע דמברך. ונימא נמי דהיינו מחמת דיינינן על המצוה.

[נועין בתשובות מכתם לדוד (להגאון דבי דוד פרדו בעל חסדי דוד על התוספתא, או"ח סי' ג') שהאריך דבספק ספיקא לחומרא לא מברכין, וכמדומה שם הנידון גם דהספק ספיקא על המצוה].

ספירת העומר בתוספת

עובדא הוה במי שהדליקה נרות של שבת ונוכרה שלא ספרה ספירת העומר של ערב שבת, לא בלילה ולא ביום.

א. יספור בתוספת את יום לפניה

הנה הדבר מבואר בכף החיים (סי' תפ"ט אות פ"ב) בשם הפוסקים (זרע אברהם סי' ס"ו, ומחזיק ברכה אות ה'), שערי ציון דף רצ"ח אות כ"ט, זכור לאברהם שם, בית עובד אות י"ט, נהר שלום אות ב', והערה"ה אות ט') דיספור בלא ברכה ושאר הימים יספור בברכה.

וטעמא דמילתא, דתוספת שבת לא מפקעא חובות היום ולא חשיבא היום דלמחר.

ולפי זה הוא הדין להיפוך, בתוספת שבת לאחריה אם יהא לאחר צאת הכוכבים לא תועיל ספירתו ליום הקודם.

ב. לענין ברכה הוה תרתי דסתרי

הנה אמרינן דלאחר שכבר התפלל מעריב מבעוד יום, לא יברך על הטלית אף דעוד היום גדול, מפאת דהוה תרתי דסתרי, דאם התפלל ערבית הוה לילה, ואם כן אי אפשר לברך על הטלית.

וכן ביום טוב שני של גלויות כשעדיין לא תקע בשופר, וכבר קיבל שבת, ועתה הוזמן לו שופר, מבואר במשנה ברורה (סי' ת"ר סק"ז) דיתקע בשופר אבל לא יברך.

אך אע"פ דלהאמור בתוספת לא יברך, מכל מקום לא פקע חובת היום.

וכן אשכחן דהסכמת הפוסקים [עייין שולחן ערוך סי' תרס"ח סעי' א' ומשנה ברורה ושער הציון שם] דבתוספת שמיני עצרת לפניה חייב בסוכה. [ולא כהט"ז שם]. חזינן דלא פקע חובת היום.

ג. תוספת שייך ליום דלאחריה

הנה דנו בפוסקים מהו בספר בתוספת שבת את הספירה דלאחריה, כגון בספר את יום השבת בערב שבת, לאחר תפילת ערבית וקודם השקיעה שהוא תוספת שבת.

נוצר שלא ספר יום הקודש, יספור עכשיו הספירה של יום הקודש, ובלילה יחזור ויספור הספירה של היום ובלא ברכה, ומהשתא יוכל לחזור ולספור בברכה.

קטן שהגדיל

הנה יש לדון בקטן שהגדיל באמצע ימי הספירה, לדעת הבה"ג היאך ימשיך לספור בברכה, הרי לא מהני ספירתו שספר בקטנות שיחשב ספירה בגדלות.

ויש לדון האם נימא דגם בגדול איכא עליו חובת חינוך, דדין חינוך שהיה לו בקטנות לא פקע. ואם כן גם אחרי שהגדיל חייב להמשיך לספור העומר מחמת חובת חינוך.

א. בחיוב הדרבנן לא יצא הדאורייתא
הנה ראשית כל, יש לבאר עיקר הדין שכתבנו, דלא מהני ספירתו שספר בקטנות שיחשב ספירה בגדלות.

דהנה חזינן דעל ידי חיוב דרבנן לא יצא החיוב דאורייתא, דהרי דעת הגרע"א (מתבאר מגילון הכפות תמרים ראש השנה כ"ז א') דקטן שעשה קידוש לאחר פלג המנחה ואחר כך בלילה הגדיל, לא יצא. וכך כתב במנחת חינוך (מצוה ל"א).

וכעין זה כתבו לענין ברכת המזון, במגן אברהם (סי' רס"ז סק"א) וביאור הלכה (סו"ס קפ"ד ד"ה בכזית) וחזון איש (או"ח מועד סי' ל"ד ס"ק ד'). [וכך כתב באבני נזר ובחידושי הרי"ם. ובחידושי הרי"ם הוסיף עוד, דלפי זה גם בקטנותו היאך יברך הא יודע שלא ישלמו לספור, וכדכתב בחיד"א (עבודת הקודש, מורה באצבע סי' ז' אות ר"ז) דלבה"ג בשכח יום אחד, כל מה שבירך עד השכחה הויין ברכה לבטלה].

ב. דין חינוך גם בגדלות
מעתה תיקשי, בקטן שהגדיל היאך יברך על ספירת העומר בגדלותו, הרי חשיב שדילג הימים הראשונים, דהא שסיפר בקטנותו לא מהני. ואולי נימא דאיכא ספק ספיקא, שמא דלא כבה"ג, ושמא מהני ספירת קטנות, וכדעת המרדכי במגילה (סי' תשצ"ח) שהביא מה"ר טוביה מווינא דהא דמהני קידוש בתוספת שבת אף אם הוי דרבנן, הוא משום דדרבנן מהני לדאורייתא. [ונדלא ככל הפוסקים הנ"ל].

[העירוני דהאי קטן שהגדיל יוכל לצאת מקטן אחר, דתרווייהו דרבנן. אך אינו כן, דהרי לחולקים על הבה"ג הא קטן שהגדיל חייב מדינא והיאך יוציאנו הקטן. אך עכ"פ כשאין אחר ישמע מהקטן ויצא מיהת לדעת הבה"ג את דין חינוך].

אמנם איכא דסברי דיש לבאר באופן אחר, דקטן שהגדיל באמצע ימי הספירה, יכול לברך על ספירת העומר גם כשהגיע לבר מצוה, דדין חינוך שהיה לו בקטנות לא פקע.

ג. כמה גוויי דספירה בלא ברכה
הנה אשכחן כמה גוויי דחייב בספירה בלא ברכה. אך אם יכול לצאת מחבירו בברכה יעשה זאת.

א. כגון בדילג יום אחד, דלענין ברכה חיישינן לשיטת הבה"ג.
ב. כגון בענה לחבירו היום כך וכך לעומר, דלענין ברכה חיישינן למאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה, אע"ג דנקטינן לעיקר דמצוות צריכות כוונה, ואף בדיני דרבנן, דהרי הכריע במשנה ברורה (סי' ס"ק"י) כהגר"א (סי' תפ"ט ס"ד) דגם בדיני דרבנן אמרינן דמצוות צריכות כוונה.
ג. כגון בלא בירך ימים ושבועות, או שסתרי אהדי הימים והשבועות.

מעתה לפי האמור דקטן שהגדיל בימי הספירה שסופר ומברך לעצמו, הוה כל חיובו רק מצד חובת חינוך, אם כן יש לדון האם יוכל גם להוציא אחרים בברכתו. ויש לחלק בין הני ג' גוויי דלעיל.

ד. לחלק בין האופנים
הנה לכאורה יש לחלק בין האופנים, דהנה בשלמא באופן הראשון, בדילג השומע יום אחד, בזה יוכל האי קטן שהגדיל להוציא, דממה

נפישך אם חיישינן לבה"ג, הרי השומע פטור, ואם דלא כבה"ג, הרי המשמיע חייב מדינא.

אך באופן השני, כגון שענה לחבירו שהיום כך וכך לעומר, לכאורה אינו יכול להוציא, דהרי מדינא חייב לברך דמצוות צריכות כוונה, ורק חיישינן לענין ברכה למאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה, והשתא להאמור האי קטן שהגדיל הא חיובו רק מצד חינוך ודמי לקטן, והרי קטן אינו יכול להוציא גדול בספירת העומר, דלקטן הוי תרי דרבנן ולגדול הוה רק חד דרבנן.

ה. חובת חינוך רק מדרבנן
העירוני דיכול להוציא, דהרי שאני לענין החובת חינוך בגדול דהוה חיוב מן התורה, דהרי האב חייב בחינוך מן התורה, וגם האי קטן שהגדיל חייב לחנך עצמו מן התורה. ולא ברירא לי.

[ובשכבר הימים שאלתי לגאון אחד שליט"א, אם הקטן אכל כדי שבעה ומסופק אם בירך, האם חייב אביו לחנכו לברך בשנית, והשיב דלענין מצוות חינוך ספיקא לקולא. ואם כי בתשובות שרגא המאיר נקט שחייב הן לברך שהרי בגדלותו יתחייב, דאז יהא ספק דאורייתא, אמנם מתשובות כתב סופר (או"ח סי' ל"א) יש למילף דלא כן. ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת וירא תשע"ט].

ו. האם מצטרף לספק ספיקא
וכי תימא דיוציאנו מספק ספיקא, דילמא דלא כבה"ג, ודילמא מצוות אין צריכות כוונה ואז יצא כבר בתחילה.

אך זה צריך עיון כיון דמעיקר הדין נקטינן דמצוות צריכות כוונה ואם כן היאך יצטרף צד זה להחולקים על הבה"ג.

אך באמת תליא זה במי שענה לחבירו כך וכך לעומר, וזולת זה לא ספר כלל אותו יום, האם למחרת יוכל לספור עם ברכה מספק ספיקא, דילמא דלא כבה"ג, ודילמא מצוות אין צריכות כוונה. ובזה יהא תליא נידון דידן אם האומר לחבירו יוכל לצאת אחר כך מקטן שהגדיל.

ז. מהו בספר רק שבועות
כמו כן יש לדון באופן השלישי הנ"ל, והיינו בכגון גוונא שספר רק שבועות וכיוצא בו, האם יכול לצאת מקטן שהגדיל.

ולכאורה נימא דאינו יכול להוציא, דהרי הקטן שהגדיל חייב רק מדרבנן. אלא גם הכא נימא כהנ"ל דאיכא ספק ספיקא, ספק כבה"ג ואז חייב הקטן שהגדיל מדאורייתא, וספק אם מהני רק שבועות. וגם זה תליא אם ספירה זו מצילתו כאשר לא ספר יותר, שיוכל לברך מספק ספיקא, דילמא דלא כבה"ג ודילמא יצא בספירה זו.

והרי ספירת יום מצלת לבה"ג, ולדעת הגאון בית שלמה (או"ח סי' ק"ב) גם ספירה של בין השמשות של סוף היום מצלת. ואם נימא דגם ספירה זו מצלת, אם כן יוכל לצאת גם מקטן מדין ספק ספיקא.

וכל דברינו רק להפרי חדש (סי' תפ"ט ס"ה) דלבה"ג כששכח דנפטר מספירה, גם לא יוכל להוציא אחרים. ואם כן הכי נמי האי קטן שהגדיל אינו יכול להוציא, אע"פ שעכשיו הוה גדול, דמכל מקום הרי לדעת הבה"ג אינו חייב מדאורייתא בהאי ספירה. ופליג עליו תלמידו בספר מקראי קודש (למהר"ח אבולעפא ס"ה ז', מובא בברכ"י סי' תפ"ט אות י"ט).

האם אכתי דין חינוך עליו

הנה יש לעיין בעיקר האי טעמא שקטן שהגדיל מברך, דאכתי דין חינוך ישנו עליו, דלכאורה מצאנו בזה סתירה:

א. ליכא חובת חינוך בגדול
הנה לחד גיסא לכאורה חזינן דליכא עליו חובת חינוך, דהנה אמרינן בסוגיא בחגיגה (ו' א') דחגור פטור מעליה לרגל, ומספקינן בגמרא מהו בקטן חגור שיתפשט בגדלות, האם מחמת חובת חינוך חייב לעלות לרגל כיון שבגדלותו יתחייב, ואסיק אב"י דאינו כן, דכל שאין כאן צורת המצוה ליכא חינוך.

ותיקשי לסלקא דעתך בגמרא, מאי איריא בקטן חגור, הרי גם גדול חגור שיתרפא לשנה הבאה יתחייב מדין חינוך. אלא יש למילף מכאן דאין חינוך בגדול.

ב. עוד הוכחה להנ"ל

כמו כן יש להוכיח מהא דהקשה בחזון איש (או"ח סי' קכ"ט סק"ג) אמאי קטן חייב לעלות לרגל מדין חינוך, הא לית ליה קרקע שהרי אביו קיים. ותיירץ דמכל מקום לחובת חינוך סגי בזה, כיון דאינו ניכר בגופו שפטור.

מעתה גם גדול שאין לו קרקע ליחייב מדין חינוך מיהת. [נבזה יש לחלק, דלא דמי לכל חינוך, דכאן חידשו לחייב אף דחסר פרטי החיוב, וחייבו בזה רק קטן]. וכן להסוברים (עיין משנה ברורה סי' תרנ"ח ס"ק כ"ח) לענין ד' מינים דיוצא קטן בשאול, דמצות חינוך מתקיים גם בשאול דהא גם בזה מתחנך הבה למצות, אם כן נימא דגם גדול בכחאי גוונא דיש לו רק שאול שיתחייב לקחתו.

אלא שמעינן מכל הלן דאין חיוב חינוך בגדול.

ג. חזיון דאיכא חינוך בגדול

אמנם לאידך גיסא חזיון לא כך, דהנה כתב הגרע"א (גליון או"ח סי' קפ"ו סעי' ב') דקטן שאכל בקטנותו והגדיל, אם לא בירך בקטנותו ודאי חייב השתא מדין חינוך. חזיון דיש חיוב חינוך לגדול, ותיקשי מכל הלן שכתבנו לעיל.

ד. לחלק

אלא צריך לחלק, דחיובו שהיה לא פקע, כגון בהא דהגרע"א דאכל בקטנותו וכבר התחייב בברכת המזון בקטנותו, אבל לא מחדשין

עניני שבת

קטן שקידש ואחר כך הגדיל

הנה דעת הגרע"א (מתבאר מגליון הכפות תמרים ראש השנה כ"ז א') דקטן שעשה קידוש לאחר פלג המנחה ואחר כך בלילה הגדיל, לא יצא. דבשעה שקידש היה עדיין קטן ולא היה חייב בקידוש רק מדרבנן, ועכשיו בשבת שכבר הגדיל, חייב בקידוש מדאורייתא, והרי על ידי חיוב דרבנן לא יצא החיוב דאורייתא. וכעין זה כתב במנחת חינוך (מצוה ל"א).

א. יקיים הדאורייתא בתפילה

הנה לכאורה תיקשי, דיקיים החיוב דאורייתא דקידוש בתפילה, ואע"פ שהתפלל מעריב גם מבעוד יום, אך הרי יתפלל שחרית ובה יצא הדאורייתא, ולענין הדרבנן, הרי עשה קידוש מבעוד יום בתוך קטן, ויועיל זאת לענין הדרבנן. [והוה ליה חד דרבנן של קטן מבעוד יום, על חד דרבנן של קידוש דרבנן, כי הדאורייתא יהא לו בשחרית].

ב. אוכל לפני הקידוש דאורייתא

יש לבאר דברי הגרע"א, דנימא דלא יעשה קידוש כך, מפאת דנמצא שאוכל סעודת שבת קודם שיתפלל שחרית ויקיים הקידוש דאורייתא. אך אם יאכל כל הסעודה מפלג המנחה עד השקיעה, אם כן שפיר דמי.

תו, העירוני דיש לומר דכיון דאיסור אכילה קודם המצוה הוה רק איסור דרבנן, ולגבי דרבנן שפיר יצא, אם כן שוב שרי ליה למיכל, וכי תימא דמכיון דעדיין לא קיים הדאורייתא אם כן חשיב שגם מדרבנן אכתי ליכא קידוש, אך הרי כתב הגרע"א (דמאי פ"ה מ"י) דהמפריש משאינו נקוב על נקוב, חל התרומה מדרבנן, מכיון שמדרבנן גם אינו נקוב חייב בתרומה, והדרבנן חל אף שאיכא החיוב דאורייתא, ויחזור ויתרום לקיים הדאורייתא. [והרי אין שיריה נכרים, וצריך תלמוד].

אמנם העירוני דלא יצא ידי חובת סעודה ראשונה כשאכל בקטנות, דבקטנות זה תרי דרבנן וכשהגדיל זה חד דרבנן. אך הרי מדינא כשקידש הלבנה לפני שהגדיל שפיר דמי.

ג. עוד אופנים כהנ"ל

אלא יש לבאר דברי הגרע"א, דכיון שהגדיל יש עליו חיוב דאורייתא, ואנן אתינן למפטריה מכח התפילה שלאחר מכן, אם כן נמצא דהדרבנן קדם לדאורייתא. ויש לדון דזה לא מהני.

חינוך לגדול שעדיין לא נתחייב בה, כגון כשמגיע הרגל לחייב חנוך או מי שאין לו קרקע.

ולפי זה קטן שאכל חצי כזית מצה והגדיל ויש רק חצי כזית, יאכלנה. וכן בד' מינים בסוכות דמהני בזה אחר זה והביא ב' שערות לאחר מין אחד ויש לו רק ג' האחרים, יטלם. דהרי כבר התחייב בהאי חיוב בקטנותו.

ה. מעתה מהו לענין ספירת העומר

מעתה יש לדון לענין נידון דידן דקטן שהגדיל באמצע הספירה למאי דמי.

ולכאורה דמי לגווי דלא מחדשין חינוך וכהא דהסוגיא בחגיגה, דהרי החיוב ספירה הוא על הימים שלאחר שהגדיל, והא לא היה לו ימים אלו בקטנותו.

אך העירוני דבאמת דמי לחיוב שכבר נתחייב בה, דהרי מפאת חינוך שהיה לו בימי הקטנות, חייב לספור בגדלות כדי שספירת הקטנות תועיל, ואם כן דמי לגוונא דהגרע"א ודלא כגוונא דהסוגיא בחגיגה. ולפי זה לבה"י חיובו בשאר הימים לא רק מחמת שאר ימים אלו, אלא מחמת ימי הספירה שעברו שחייב להשלים בתמימות כדי שיעלו לו. ונפקא מינה בזה אם מספירה דהשתא יהא פטור. אך הערה זו לא ברירא לי.

וכעין זה יש לדון, באופן שבירך ברכת התורה בהיותו קטן ובגדלותו שמע מאדם אחר אהבת עולם, דיש הסוברים דמדרבנן לא מהני לשמוע אהבת עולם מאחר אלא מהני רק מן התורה.

וכן יש לדון, במי שאכל כדי שביעה וחייב בברכת המזון מן התורה, ושמע ברכת המזון מקטן, ולא יצא ידי החיוב דאורייתא, ואחר כך בירך בעצמו ושכח רצה, דיש לומר דאם לאחר ששכח רצה היה שומע מקטן, זה שפיר דמי, אבל מכיון ששמע מקטן מקודם, להאמור בדברי הגרע"א לא יועיל.

ד. דרבנן לפני הדאורייתא

ותליא זה בנידון המנחת חינוך (מצוה ל"א) בגוונא דקידש פעם אחת על היין במקום סעודה, אבל לא כוון לשם מצוה, נמצא דרך מדרבנן יצא ידי קידוש, להמגן אברהם (סי' ס' סק"ג) דסבירא ליה דבדיני דרבנן אמרינן דמצוות אין צריכות כוונה, [והאחרונים פליגי, עיין משנה ברורה סי' ס' סק"ג], אבל החיוב דאורייתא לא קיים, ואחר כך קידש שנית וכוון לשם מצוה, אבל לא היה לו יין או לא היה במקום סעודה, נמצא דיצא קידוש רק מדאורייתא. האם יכול לצאת הדרבנן קודם הדאורייתא.

[וכן יהא נפקא מינה לכולי עלמא, בגוונא שיצא בקידוש בפעם הראשונה על הכוס מקטן, דיצא רק מדרבנן, ואחר כך קידש בלא כוס, דיצא רק מדאורייתא].

ואם נימא דיכול לצאת הדרבנן לפני הדאורייתא, אם כן תיקשי דברי הגרע"א.

ה. דגול מרבבה

אך הנה בעיקר ספיקא דהמנחת חינוך, לכאורה מבואר בדגול מרבבה דלא מהני, דהרי כתב בדגול מרבבה (סי' רע"א סעי' ב') לענין קידוש, דאיש שכבר התפלל מעריב לא יכול להוציא אשה שעדיין לא התפללה מעריב, דהרי האיש כבר קיים קידוש דאורייתא בתפילת שמונה עשרה ועכשיו חיובו רק מדרבנן, ואם כן אינו יכול להוציא אשה שחייבת מדאורייתא, [דלשיטתו דליכא ערבות מאיש על אשה]. ומתבאר מדבריו דמהני רק בהתפללה מקודם ולא בהתפלל אחר כך.

וקשה דלמה לא אמרינן שעכשיו האשה תצא ידי חובת קידוש מאיש, ותקיים החיוב דרבנן, ואחר כך כשתתפלל תקיים המצוה דאורייתא. אלא על כרחך מתבאר מדבריו דאי אפשר לקיים הדרבנן לפני הדאורייתא.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון
המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7
בני ברק
ravganichovski@gmail.com
L5703949@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

להזהיר גדולים על קטנים

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְ אֲלֵהֶם (כא, א)

וברש"י: "אָמַר וְאֶמְרָת - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים".
הפסוקים הללו עוסקים בטמאת הכהנים, והקב"ה אומר למשה להזהיר את הגדולים לשמר על הקטנים לבל ישמאו.
מקשה על כך רבי זלמן סורוצקין זצ"ל: מדוע דוקא במצוה זו מזהירים הגדולים על הקטנים? הלא את כל התורה כלה עליהם להנחיל להם?
הלא, כאשר ילד קטן נוגע במקצה בשבת, אומרים לו: זה מוקצה... כשילד רוצה לאכול משהו, אומרים לו: אל תאכל אם אין לזה הכשר טוב... מה מיוחד, אפוא, במצוה זו, שהתורה מדגישה להזהיר גדולים על הקטנים?
הוא תרץ ואמר, כי אנו רואים יסוד גדול מאד בעניני חנוך, מתוך הדברים הללו: כאשר אב אומר לבנו לא לגעת באבן בשבת, הוא מרים את עינו ורואה שכולם לא נוגעים. כאשר אב מסביר לבנו לא לאכול מאכל שאינו כשר, הוא מתבונן סביבו, ורואה שאכן כולם אינם אוכלים אוכל שאינו כשר. כל איסור אחר ילד מבין - אסור לאכול ללא ברכה, אסור לשלטל מוקצה, כי גם כל החברים שלו נוהגים איסור בדבר.
לא כן במה שנוגע לאזהרות הכהנים על טומאת מתים.
הבה נדמיין לעצמו את המקרה הבא:
באחד הימים משתחרר הילד לביתו מן החדר, משום שגדול הדור נפטר. הוא רץ הביתה ורוצה לצאת עם אבא להלויה, אבל לא. אבא עוצר אותו: "אנחנו איננו הולכים לשם, אנחנו כהנים...".
"ומה אם אנחנו כהנים?" - מתפלל הילד - "האם אנחנו יותר צדיקים מכולם?"
הרי כל הרבנים הולכים להלויה הזאת...
כאן מתחילה הבעיה... כאן צריך האב לחנך את בנו כנגד הורם. כשהרב ששמו 'כולם' מתיר, נצב האב בפני בעיה לא פשוטה.
כשצריכים להלחם נגד "כולם", באה התורה ומוזהירה "אמר ואמרת", להזהיר גדולים על הקטנים.
זהו יסוד חשוב מאד בחנוך כל אדם לעצמו ובחנוך הילדים בבית, ומי שישכיל לעשות בו שמוש נכון, יוכל להחדיר לביתו עקרונות חנוכיים רבים ולרומם את הליכות הבית.
הוא יזכיר לילדיו: אנחנו מקפידים על ענין כלשהו יותר מאחרים, משום שאנחנו שונים ואחרים, בגלל היותנו כהנים!

"שמירת" המצוות

וְשִׁמְרָתֶם מִצְוֹתַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה' (כב, לא)

השתוקקות לקיום המצוה

רש"י מפרש: ושמרתם - זו המשנה, ועשיתם - זה המעשה".
אולם שבעים פנים לתורה, וה"חתם סופר" כותב, כי ל"ושמרתם" יש פירוש נוסף, מלשון "ואביז שמר" את הדבר" (בראשית לו, יא) - יעקב אבינו ע"ה המתין וציפה לקיום החלומות של יוסף.
בכך באה התורה הקדושה ללמד ולהורות לנו שלא רק לעשות את המצוות, אלא לחכות ולצפות לעשייתן, להשתוקק לעשיית המצוות.
נאמר בגמרא (שבת סג ע"א): "אמר רב חנינא בר אידו: כל העושה מצוה כמאמרה - אין מבשרין אותו בשורות רעות, שנאמר: 'שומר מצוה לא ידע דבר רע'. אמר רב אסי ואיתימא רבי חנינא: אפילו הקדוש ברוך הוא גזור גזירה - הוא מבשלה".
במהרש"א הובאו כמה ביאורים מה הכוונה "מצוה כמאמרה", אולם מה שברור הוא, כי ראיית הגמרא היא מהפסקו "שומר מצוה לא ידע דבר רע", היינו, שלא רק שעושה את המצוה, אלא "שומר" מצוה - מצפה ומשתוקק לקיומה, וזוהי המעלה של "מצוה כמאמרה".
אדם קם בבוקר מיצונו, שיחשוב לעצמו: 'אה, עוד מעט אוכה להניח תפילין'! לפעמים הוא מתעורר בבוקר והשאלה הראשונה שעומדת בראשו היא: 'מה

השעה? האם אפשר לישון עוד חמש דקות?... רגע מדוע הנך משתוקק לישון, הרי תיכף שעת הנחת תפילין! תתרגש. מצוות תפילין: תצפה לתפילין.
בישיבת חברון שימש כראש ישיבה **רבי אהרן כהן** זצ"ל, גאון עולם וצדיק, רוב ימיו הוא היה חולני ובעל ייסורים. משקלו היה כמשקל של ילד, והיה חלש מאוד.
ראש הישיבה, **רבי יחזקאל סרנא** זצ"ל, היה גיסו וידע היטב את מצבו וחולשתו. הוא סיפר בליווייתו, כי בהזדמנות שאל אותו: "רבי אהרן, כיצד אתה מצליח לקום להתפלל, מהיכן אתה שואב כוחות להתרומם מהמיטה [מתוך חולשה רבה]?" ורבי אהרן השיב לו: "באמת אין לי כח, אבל כאשר אני נוכר - אוי, צריכים ללכת להתפלל, זה מרומם אותי ממשכבי, מקים אותי".
"ושמרתם מצוותי" - זו ההכנה למצוה, התשוקה למצוה. וכשזוכים, ל"ושמרתם את מצוותי" מתקיים "ועשיתם אותם".

שמירה כפשוטו

אפשר גם לפרש בפשטות: "ושמרתם מצוותי" מלשון שמירה - לשמור את המצוות, להגן שלא יתקלקלו, שהאיכות תישמר. כי אם לא שת לבו ומקיים מצוה ללא לב, ללא שמחה וללא מחשבה - אין לה ערך רב.
שמעתי פעם מהרבי **רבי שלום שבדרון** זצ"ל דבר יקר. על הפסוק "ושמרתם את המצוות" (שמות יב, יז) דרשו חז"ל במכילתא: "מצוה הבאה לידך אל תחמיצה". שאל רבי שלום: מדוע דוקא בפסוק זה משמיעה התורה את הכלל "מצוה הבאה לידך אל תחמיצה" ולא במקום אחר?
והוא השיב פלאי פלאים. כדי שמצה תהיה חמץ, אין צורך לעשות פעולה כלשהיא בידים, די אם נניח את המצה ללא עסק. עיסה העשויה ממים ומקמח, אם לא עושים בה דבר, ממילא היא מחמצת.
לכן, דוקא כאן מרמזת לנו התורה ומדגישה "מצוה הבאה לידך אל תחמיצה", לומר: דע לך כי כדי לקלקל מצוה ולהפסידה, אין צורך דווקא בעשיית פעולה שלילית. די אם אינך שומר עליה, היא נפסדת ומתקלקלת.
כאשר אדם מברך ברכת המזון, זו שעת קירבת ה'; נודה לך - גיועלדיק, ברית ותורה. "אם לא אמר ברית ותורה לא יצא ידי חובתו", אך גם אם אומר, והראש לא איתו - הוא מאבד הרבה! כך כתוב בספר "יסוד ויורש העבודה" ובספרים נוספים, שכאשר אומר ואינו יודע מה שאומר, אפילו שאמר ברית ותורה, הוא מפסיד את ערך המצוה. אם רק לא שומר ולא מניח את כל כובד משקלו להתרכז ולחשוב מה שמוציא מפיו, מפסיד ברכה זו שהיא מדאורייתא.

אם לא תשים לב - יבוא הגנב!

נספר מעשה אמיתי, שאינה שייכת לעניינינו ממש, אבל מוסר ההשכל שייך לכאן.
יהודי פלוני הגיע לאמריקה לאסוף כספים למוסד מסוים. בהגיעו לשם יצא אל הכביש הסמוך לשדה התעופה ונעמד לחפש מונית.
נהגי המוניות השחורים שם הם דוגמת בני ישמעאל אצלנו, שהצד השוה שבהם - שדרוך להזיק ושמירתן עליך.
עצר מונית. הנהג השחור התעניין: "להיכן אתה צריך?"
השיב: לבורו פארק. כמה המחיר?
הנהג זרק סכום מופרז. האיש התרעם וטען כי הסכום גבוה במיוחד. "בסך הכל לתחילת בורו פארק, לא צריך לעלות כל כך יקר", ככה דיבר איתו לכאן ולשם. בקיצור, עסק קצר של ויכוח, עד שבאו לעמק השווה. לפתע הכושי ברח לו, התניע את המונית ונסע לדרכו.
בריה משונה, כבר סיכמנו על מחיר והכל טוב מדוע ברח?...
טוב. בעוד שניות נוספות תגיע מונית אחרת. בינתיים הוא מסתכל מאחוריו איה המזוודות ומגלה כי אין מזוודות... גנבו לו את המזוודות.

קרבן העומר - להזכיר את ה"עומר לגולגולת"

כִּי תִכְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קִצְיָהּ וְהִבְאֵתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֹרְכֶם אֶל הַלֵּהָן (כג, א)

מובא במדרש (ויקרא רבה כח, א): "אמר רבי ברכיה: אמר הקב"ה למשה, לך אמור להם לישראל: כשהיית נותן לכם את המן, היית נותן עומר לכל אחד ואחד מהם, הלא הוא דכתיב (שמות טו) 'עומר לגולגולת', ועכשיו שאתם נותנים לי את העומר אין לי אלא עומר אחד מכולכם, ולא עוד אלא שאינו של חטים אלא של שעורים. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם 'והבאתם את עומר' ולכאורה תמנה, מה עניין העומר שירד במן להקרבת העומר בבית המקדש? עוד יש להבין, התורה מפרשת לנו את המדות: 'העומר - עשירית האיפה הוא' (שמות טו, לו), ואם כן מדוע במנחת חוטא התורה קוראת לזה 'עשירית האיפה', ואילו כאן היא קוראת לו בשם 'עומר'?

כשעם ישראל היו במדבר הם ניוונו במשך ארבעים שנה מהמן שירד להם מהשמים. היו לו תכונות מיוחדות, פלאיות, כידוע, היו בו כל הטעמים שבעולם, כל אחד יכול היה להרגיש בו את הטעם הרצוי לו. המן היה יורד מידי יום ביומו בעבור אותו יום בלבד. ביום שישי, לשם שינוי, היתה יורדת כמות כפולה, עבור יום שישי וגם עבור שבת, שכן בשבת לא ירד מן. מדי יום היו מלקטים את המן מוקדם בבוקר, ומה שלא נלקט היה נמס מחוס השמש. המן מכונה "לחם אבירים" (תהלים עח, כה), שהיה נבלע באבירים, נס על גבי נס על גבי נס.

כל אחד מישראל, בין עשיר ובין דל, ירד לו מן מהשמים. אין אחד שלא קיבל. כדי להשיג מן לא היה צריך לשלם מאומה, הכל חינם אין כסף... כמו כן לא היה צריך לחרוש וזרוע ולעבד את האדמה ולקצור את החיטה. המן ירד להם ישר מן השמים, בלי שום טרחה ומאמץ.

המנה היומית של המן היתה קבועה - 'עומר לגולגולת'. אין אפליות, אין הבדל בין עשיר לעני, אין הבדל בין 'חברה' לבין 'ליבטל', כולם קיבלו כמות שווה, קצבה אחידה. היה אחד בעל יוזמה ומרץ שחשב שיוכל להשיג יותר מאחרים. נטל עמו כמה שקים, מילא בהם את המן, סחב אותם לביתו, פתח את השקים, וכמה היה שם? עומה, לא יותר. לעומתו, שכנו ה'בטל' יצא החוצה עם שקית קטנה, ליקט כמה שנשאר, נכנס הביתה ופתח את השקית, ומה היה בה - עומה? "ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו" (שמות טו, יח).

הוא שניסה להתחכם המשיך בהתחכמות שלו: הוא לא ידע מה יהיה למחרת, וליתר ביטחון השאיר מעט מהמן עבור מחר. "ליתר ביטחון?" [לחוסר ביטחון!...] למחרת בבוקר, כשקם, הלך לבדוק מה נשאר מהמן של אתמול, והנה הכל הבאיש... אי אפשר להתחכם על בורא עולם! וראה זה פלא: כל השבוע מה שנשאר מהמן הבאיש ורק המן שנלקט ביום שישי עבור שבת לא הבאיש כלל ולמחרת בשבת הוא היה טרי כאילו ירד היום.

עם זאת, למרות השוויון בין כולם, היה איזשהו הבדל בין האנשים: לפי מדת צדקותו של האדם, כך היה המן יורד סמוך לביתו, ובכך חוסך לו טרחה ללכת וללקט את המן מרחוק. הרשעים קיבלו אף הם מן, אך מנתם היתה יורדת הרחק מביתם והם נאלצו לטרוח כדי ללקוט אותה ולהביאה לביתם. לפי המן יכלו כולם לדעת מי צדיק ומי רשע, אי אפשר היה להסתיר...

אם כן, המן היה סמל של האמונה והביטחון בבורא עולם. אדם לא יכול היה לייחס את השגת המן ל"כוחו ויעוצם ידיו" שלו, למעמד החברתי שלו, ליכולת הכלכלית שלו או ל'קשרים הטובים' שיש לו במסדרונות השלטון...

כולם קיבלו, באופן שוויוני וכמות שווה - 'עומר לגולגולת'. כך זה נמשך ארבעים שנה, אלא שאז נכנסו לארץ ישראל, ישבו איש תחת גפנו ותחת תאנתו, וכאן התחיל ניסיון קשה. בני ישראל נחלו את הארץ, אנשים היו בעלי אדמה, עיבדו את שדותיהם, חרשו, זרעו, השקו, ולבסוף קצרו את החיטה. האחד השיג יכול רב והחישים היו יפות ומשובחות, ואילו שדה רעהו לא הניבה כי אם יכול מועט והחישים היו עלובות. רואה הראשון את יכולו לעומת יכול חברו, לבו מתמלא גאווה והוא חושב בלבו: בזכות חריצותי ובזכות מומחיותי בעבודת האדמה הניבה השדה שלי יכול רב ומשובח כל כך...

לכן בא הקב"ה וציווה על הקרבת העומר. עד שלא קוצרים את העומר לקרבן אסור לך לקצור ולאכול מן התבואה. ולמה? כי כל זה לא שלך, הכל של הקב"ה! דבר ראשון תן לו! האדם מביא את מנחת העומר לבית המקדש, מקריב אותו לה', "מוליך ומביא למי שהרוחות שלו מעלה ומוריד - למי שהשמים והארץ של" (מנחות סב ע"א).

לכן נקרא שמו 'עומר', להזכיר את ה"עומר לגולגולת" של המן, ללמד את האדם ששום דבר לא בא מכוחו ויעוצם ידיו, הכל מיד ה'!

באותו זמן הגיע למקום יהודי ממונסי בשם הרב ניהו זצ"ל [הוא שמון בבית החיים פוניבו] וראה לפניו יהודי מבוהל, מסתובב ומחפש בבהלה. התעניין מה קרה, והאיש סיפר לו את שארע לו בדקות האחרונות, שנעלמו לו המזוודות. הרב ניהוה אמר לו: "מה, אינך יודע? זו הדרך שלהם. הם שולחים נהג לבלבל לך את הראש - דולר מה דולר שם, אתה מתנוכח איתו ובינתיים, עד שאתה עסוק איתו, מגיע רכב נוסף ובו כושי אחר, תופס את המזוודות ובורח.

עובדה זו היא א מורידקער לימוד מוסר השכל. אחד מתכסיסיו של היצר הוא: אתה מתחיל לברך ברכת המזון, והוא מיד נכנס ומבלבל לך את הראש - 'אסור לי לשתוק לפלוגי על מה שעשה לי אמש...', אחר כך מעלה בדעתך רעיונות כיצד לא לריב איתו, עצות כיצד לבוא עמו לעמק השוה, בינתיים 'הנדה לך ה' אלוקיני ברח'... אתה ממשיך לומר 'ועל הכל', והוא מעסיק אותך עם הסיפור, אתה מסיים ברכת המזון, ו...אבוי לי, להיכן נעלם ה'ברכת המזון? גבנו לי אותו!

הנך מרגיש רגשות חרטה - וכי כך מקיימים מצוות ברכת המזון?! מסתכל על עצמך בתימהון, אבל מה אפשר לעשות, ה"ברכת המזון" כבר נעלם ולא ישוב לעולם. הגבנו הגדול העסיק אותך במשהו אחר. "כפיו ובשפתיו כבדונו" ובינתיים הוא גונב ממך את התפילה.

"ושמרתם את מצוותי" - תשמרו עליהם מהיצר הרע האורב לגונבם. שמירה מעולה!

מדרגת המלאך הנברא מהמצוה

והאלשיך הקדוש פירש את כפילות הלשון "ושמרתם ועשיתם" כך: מכל מצוה שיהודי עושה נברא מלאך, ולפי המצוה - כך המלאך, אם זו מצוה 'מסכנה', הנעשית ללא מחשבה, ללא התבוננות וללא התלהבות וקדושה - גם המלאך נראה כך, אבל כאשר המצוה נעשית עם כל ההתלהבות - נברא ממנה מלאך עם כל השלמות והחוזק, והוא הסגור והמלאך.

זהו שאומר הכתוב: "ושמרתם מצוותי", וכתוצאה מכך מה יהיה? - "ועשיתם אותם", אתם תעשו את המצוות, "את ההווה של המצוה" כלשוננו. מה נהיה מהמצוה? מלאך, אתם תעשו את אותו מלאך, תקבעו כיצד הוא "יראה".

שלא יהא דיבור של שבת כדיבור של חול

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שְׁפָתַינָן מְקַרְא קֹדֶשׁ כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ (כג, א)

מלבד איסור עשיית מלאכה בשבת, יש להקפיד ביום זה גם על - "וּבְיָדְתָּ מַעֲשֵׂת דְּרָבִיק מִמָּצוֹת חֲפָצָךְ וְדָבָר דְּבָר" (ישעיהו נח, יג), וכמו שדרשו חז"ל (שבת קיג ע"ב): "ודבר דבר - שלא יהא דבורך של שבת כדיבורך של חול".

חז"ל התבטאו על כך מאד בחריפות, ואמרו (בירושלמי): בקושי התיירו שאלת שלום בשבת, אבל לדבר דברים של חול ממש - זה ודאי אסור! בעולם רווח היתר שיפשי, היתר של רב הונא (ימא פו ע"ב): "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - נעשית לו כהיתר"... ומהו אותו היתר שפשי? - מדברים כל דבר אסור ומוסיפים את המילים "נישט קין שבת גערעט" [אני לא מדבר בשבת]...

יהודי הולך בשבת בבוקר לבית הכנסת עם הטלית, ובדרך פוגש את חברו. אומר לו: "משה, האושו שלך, נישט אין שבת גערעט, אבל אתה רוצה למכור אותו? כמה אתה רוצה עבורו?"

אומר לו החבר: "נישט אין שבת גערעט, חמשת אלפים ש"ח..."

אומר לו: "נישט קין שבת גערעט, אבל אני אחשוב על זה".

מגיע למנחה אומר לו: "משה, נישט קין שבת גערעט, אבל אני מסכים לקנות את האוטו", והלה עונה לו: "נישט קין שבת גערעט, אבל כבר מכרתי אותו..." סוחרים, עושים הכל - ורק מוסיפים: "נישט קין שבת גערעט..."

עלינו לדעת כי זה איסור גמור! כמו שמשהו יאמר: "נישט לשון הרע גערעט, אבל ההא שייג גול", כך הוא בדיוק כשמתכננים דברים בשבת ורק מוסיפים "נישט קין שבת גערעט" - אבל אתה הרי כן מדבר בשבת!

יתרה מזו כתוב בחז"ל: אמנם הרהורים מותרים, אבל מדת חסידות גם לא להרהר. שיהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה. והגמרא מספרת על חסיד אחד שעבר על יד כרמו וחשב שאחרי שבת צריך לעשות גדר לסתום את הפרצה. אחר כך נמלך בעצמו: מה פתאום חשבתי בשבת על מלאכות! לא אתקן זאת! ומספרים חז"ל שנעשה לו נס וצמח שם גדר מעצמו.

כל זה במחשבה - אבל דיבור ודאי אסור. "ודבר דבר", קדושת השבת!

פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המשנה ברורה. מותאם להספק של לומדי הדף היומי בהלכה

דין זה שימושי מאוד בזמנינו, למרות שאין קושי להניח פת של עירוב חצרות בכל מקום, אבל יש בעיה גדולה בעשיית השכירות מגוי או מומר שגר בתוך שטח העירוב, ובמקומות אלו לא מועיל הנחת פת העירוב לפי הרבה פוסקים, וא"כ העירוב נחשב כמו חצר שהיא רה"י אבל אינה מעורבת, ואסור להוציא מבית לחצר, ולהכניס מחצר לבית, אבל מותר לטלטל כלים ששבתו בחצר מחצר לחצר, בלי להכניס לבית. ומה יצא הפתרון הידוע להשאיר את העגלה בחדר המדרגות שהוא כחצר, ואז מותר לטלטל את העגלה לגינה בשבת אחה"צ. כמו כן אפשר ללכת עימה אל ההורים והדודים שגרים בתוך גבולות שטח העירוב הטוב, אך לא להכניס את העגלה אל ביתם.

אמנם החלק שנשאר הוא התינוק בעצמו, שאסור לטלטלו מהדירה לחדר המדרגות, ולכן ההיתר יכול להועיל רק במצב שהילד כבר הולך ברגליו או זוחל, והוא יעביר את עצמו מהדירה אל חדר המדרגות, ורק אחרי שהוא נמצא בחדר המדרגות, ניתן להרימו אל העגלה. ותינוק כזה [שכבר הולך או זוחל], אינו מוגדר ככלי ששבת, אלא כאדם שאינו קונה שבתה לענין זה.

כמו כן יש להדגיש מאוד, שפתרון זה אינו מועיל לחפצים כלל, כגון בקבוק ומוצץ ובגדים להחלפה. א. משום שאינם יכולים לצאת בעצמם מהדירה, ולא להיכנס, ואסור לאדם לעשות זאת בכל אופן שאין עירוב חצרות. ב. גם אם מישוה הוציא אותם [בין באיסור ובין בהיתר], אסור להעבירם מחצר לחצר, כי הם כלים ששבתו בבית.

יש שעושים פתרון מורכב יותר, ע"י עשיית עירוב פרטי בתוך הבנין, ויש צורך לדעת היטב את פרטי הדינים בזה, כדי לא להיכשל. ויש עוד הרבה להרחיב בזה, ועיין בחיבורנו "פתח העירוב" ח"א בדיני כלים ששבתו בחצר.

מה מוגדר חצר: חצר הוא כל מקום שלא משמש לדירה, והם חצרות הבתים, גינה, פרדס וכדומה, מבוי [כל הרחובות], גג [שאינו מקורה], מרפסת פתוחה, חדר מדרגות או לובי של בית משותף, וכן כל שטח שאינו מיועד לדירה כמו מחסן מקלט וכדומה. וכן בית הכנסת כיון שאין ראוי לדור בו מחמת קדושתו. ובית שלא אוכלים בו.

והנה המשנ"ב (סי' שס"ו ס"ק כ"ט) ביאר שבית הכנסת אינו כבית מפני שאינו ראוי לדירה מפני קדושתו שאסור לאכול בו, ובמג"א שם כ' שאינו דירה כיון שאין דרים בו. וצ"ל שהמשנ"ב רבוא נקט, ובאמת גם בית רגיל שלא אוכלים בו אין לו דין בית, ויש לעיין בשטב"לאך שאוכלים בהם, דלכא' ייחשבו דירה לכו"ע, כיון שסוברים שמותר לאכול בהם. וצ"ע בבית כנסת שעושים שבע ברכות בעזרת נשים, [דבית תלוי באכילה ולא בשינה] וא"כ ייחשב בית באותה שבת.

מה מוגדר בית: עיקר הבית הוא החדר שאוכלים בו סעודות שבת. שדירה לענין שבת היא רק מקום שאוכלים בו, כדק"ל מקום פיתא גורם, ולא כל דירה אפילו שישנים או מבשלים בה. כן מבואר בחזו"א (סי' צ' ס"ק מ"א וס"י צ"א סק"א). וכן נקטו אחריו (חכמת הלב, עירובי חצרות, ועוד ספרים ומורי הוראה).

שאר החדרים שבבית שלא אוכלים בהם, למשנ"ב (סי' שנה"ב ס"ק ל"ד) דבית הכסא שבבית דינו כבית) הם טפלים לעיקר הבית וכולם נחשבים בית אחד, [ודבריו הם גם דברי רע"א והבית מאיר, וכן פשוט כל הפוסקים כולם]. ולחזו"א (סי' צ' ס"ק מ"א, וס"י צ"א סק"א) דינם כחצר.

סימן שע"א סעיף ד'. אחד מן החצר שמת בשבת וכו', בסעיף זה מבוארים כמה יסודות בדין מי שמת ודירתו התבטלה באמצע שבת, ולעומת זאת בדין יורש, והנידון מה הדין של דירה שהתחילה להיות דירה באמצע שבת, ויש נפק"מ אם עירבו אותה לפני שבת או לא.

א. אם עירב הנפטר שהוא המוריש, דהיינו שהוא היה שותף בעירוב בכניסת שבת, הרי דירתו מעורבת, וגם אחרי פטירתו שבא אדם אחר לגור שם, אמרין שבת הואיל והותרה הותרה.

ב. אם לא עירב ובא לגור אדם מן השוק שאינו שייך לעירוב, הרי הוא אסור.

ג. אם לא עירב והיורש גר בחצר, למרות שהיורש עירב את הדירה של עצמו, אינו מועיל לגבי דירה שירש באמצע שבת. וזה חידוש גדול שמבואר כאן שהעירוב אינו רק באנשים הגרים, אלא מתיחס לחפצים, שיתכן שהאדם שותף בעירוב ובכל זאת כלפי החפץ הזה אינו מועיל.

ד. אם לא עירב ומת, וירשו אחד מן השוק שלא בא לגור שם, לדעת השו"ע מותר לטלטל, והעירוב שהניחו בלעדיו יכול להועיל באמצע השבת. אבל בביתאור הלכה (ד"ה כל) הביא שדעת כמה ראשונים לאסור, משום דאמרין שבת הואיל ונאסרה בכניסתה נאסרה לכל השבת, וסיים בצריך עיון.

והנה לפי דינים אלו יש לשאול, הרי בעיר גדולה מצוי שנפטרים בשבת אנשים בעלי דירה, ואחד מבניהם גר באותו אזור או אפילו אותה חצר, א"כ כאשר הוא יורש את הדירה ומצידו לא חל עליה העירוב בכניסת שבת, הרי זה יאסור את העירוב של כל העיר.

והתשובה לכך, שבדרך כלל חל העירוב בכניסת שבת על זכות אביו בדירה, והואיל והותרה הותרה, ואינה נאסרת אפילו כשבא יורש. וגם אם אביו לא היה לו דיורים בדירה, כגון שהיה מאושפז מלפני שבת וא"כ עקר דירתו מביתו, ולא היה חייב בעירוב, מ"מ לא היה צריך עירוב, והחצר הותרה באופן זה. אלא שיש לעיין כשהיה גוסס או קרוב לכך, הרי זה כמו מצב שעתיד להתנוסף דיורים, וצ"ע אם יש בזה הואיל והותרה.

ועוד יש לחדש, שאם כפי המציאות בזמנינו ברור שהיורש לא יבוא לגור בבית אביו בשבת, לא אמרו בכה"ג שאסור, והוי כמו שירש אחד מן השוק ולא בא לדור. וצ"ע.

סימן שע"ב

סעיף א. הוצאה מבית לחצר: חצר שיש בתוכה כמה בתים, אסרו חכמים לטלטל מבית לחצר, וכן מחצר לבית, וכן מבית לבית, עד שיערבו. וזו היא תקנת עירובי חצרות. והנה השו"ע כתב שהאיסור נאמר במעביר מבית לחצר, ופשוט שה"ה מחצר לבית כמבואר בסי' שפ"א ס"א ובהרבה מקומות. ואיסור זה הוא אפילו בכלים שלא קנו שבתה בבין השמשות. כמבואר בתוס' (עירובין דף צט: ד"ה לא), לגבי מי גשמים שירדו לגג של ראובן, דאסור לשמעון להכניסם לביתו [אע"פ שמותר להכניסם לגגו], ולכן גם להכניס ילד על הידיים, למרות שמבואר לקמן שאינו ככלי ואינו קונה שבתה, מ"מ אסור מדרבנן לטלטלו מבית לחצר המשותפת לאחרים, כי התקנה היא שיש איסור על מעשה הוצאה מרשות לרשות של דיורים חלוקים.

טלטול מחצר לחצר: אע"פ שאסרו חכמים להוציא מבית לחצר ומבית לבית, לא אסרו להוציא מחצר לחצר, משום שתשמיש כל החצרות שווה, וכולם נחשבים רשות אחת. אבל דוקא לגבי כלים ששבתו בחצר, אבל כלים ששבתו בבית אסור להוציאם מחצר לחצר.

המשנ"ב (ס"ק מ"ט) שהרמ"א חשש כאן לשיטות שאסור להחליף גם ברשויות דרבנן, והשו"ע לעיל הביא בזה מחלוקת (בסו"ס שמ"ו).

בזמנינו רוב הגדרות שבין הבנינים אינם רחבים ד' טפחים, לא רק אם מדובר בגדר רשת ברזל, אלא אפילו קיר אבן הוא 20-30 ס"מ בלבד. לכן הדין הנוהג בזמנינו כאשר אין סומכים על העירוב הכללי שברחובות, וכל בנין עושה עירוב לעצמו ודואג שחצרו תהיה מוקפת וסגורה כהלכה, מותר לכל חצר להניח על גבי הכותל, אבל אסור שיורידו את החפץ של חצר א' לחצר ב'. אמנם צריך לשים לב שיהיה שווה לשניהם בדרגת קושי השימוש, שאם הכותל גבוה י' לצד אחד, ונמוך מ' לצד שני, והדבר מצוי כשהבנינים בנויים למרגלות ההר וחצר אחת גבוהה מחברתה, במקרה כזה ראש הכותל נחשב כחלק מהחצר העליונה, ואסור לבני החצר התחתונה להניח עליו.

מעשה באדם שגר בעיר שרובה חילונית, ואין צד שאפשר לסמוך על העירוב הכללי בעיר כזו, לכן הוא מערב את החצר שלו בנפרד ואינו מטלטל לרחוב. אולם השכנה בחצר הסמוכה אלמנה בודדה שאינה יודעת להקפיד בזה, מיוחדת איתם מאוד, עד כדי שמעבירה להם בשבת מאכלים דרך הכותל שביניהם. והנה כדי שיהיה מותר לקבל ממנה היה צריך שיערבו ביניהם, אבל יש כותל גבוה י' טפחים לכל האורך, שלא שייך לשבור ממנו ד' על ד' טפחים, וממילא לא יכולים לערב יחד. בא אותו אדם ושאל, האם מותר לו לקבל ממנה את הדברים בשבת ולהביאם לביתו.

והנה לפי המבואר כאן, מותר לשכנה להניח על הגדר, אבל אז אסור לשכן לקחת אותם מהגדר לחצר שלו. אבל אם היא לא תניח על הגדר אלא בתוך החצר שלו על גבי איזה מדף או חפץ כלשהו, [שסבורה שמותר לטלטל] יהיה מותר לו לקחת ולטלטל אותם בכל החצר, ובלבד שלא יכניסם לביתו. והטעם משום שהאיסור הוא להעביר מרשות לרשות, אבל כשכבר העבירה לתוך החצר מותר לטלטל בתוך אותה הרשות, [ועי' ביאור הלכה (ס' שע"ב ס"א ד"ה שמא) שהביא מחלוקת כאשר החצר אינה מעורבת רק סגורה במחיצות, אבל במקרה זה שהחצר מעורבת בפנ"ע מותר לטלטל בתוך החצר לפי הכרעת הבה"ל שם בדין טלטול בתוך הבית]. ומ"מ להכניסם לביתו אסור, כיון שהם שבתו בבית שבחצר אחרת, וע"ז לא מועיל העירוב לדעת כמה פוסקים, [כמו שביארנו בחוברת פתח העירוב, דיני כלים ששבתו בחצר]. ולכן יכול לאכול מהם רק בחצר, ולא להגישם לשולחן סעודת השבת.

יש לציין שהאיסור להעביר מחצר לחצר כשכותל מפסיק, הוא רק בכלים וחפצים שהיו בכניסת שבת [בבין השמשות] בבית, אבל דברים שהיו בחצר כל בין השמשות מותר להעבירם על גבי הכותל ישר לחצר הסמוכה, רק לא להכניסם לבית כמ"ש המשנ"ב (ס"ק מ"ז), ולכן הנידון הנ"ל היה במאכלים שבודאי היו בבית בכניסת השבת, אבל ילדים המשחקים בכדור וכדומה, יכולים להוציאם מהבית לפני שבת, והיו מותרים לזרוק אותם מחצר לחצר.

ולמעשה בפוסקים הנ"ל מבואר בענין זה דלא כחזו"א. וכ"כ בשאר ספרים (נתיבות שבת פכ"ו הערה ז'), חכמת הלב (פ"א הע' ס"ט), ועי' עירובי חצירות שכתב שאף תלמידי החזו"א אינם מקילים כדבריו, ואחד מגדולי הפוסקים הורה שבמקום זה אין צריך להחמיר כדבריו.

בחכמת הלב (פ"א ס"ט) הביא קולא, לפי דעת החזו"א שחדר שלא אוכלים בו נידון כחצר [דלא כמשנ"ב והרבה פוסקים], שלפ"ז יהיה אפשר להכניס את התינוק או החפצים שהובאו מחצר אחרת, מחדר המדרגות לבית לחדרים שאין אוכלים בהם. הטעות והמכשול בקולא זו מצוי מאוד, וכמעט לא שייך להזהר בזה. א. החכמת הלב הדגיש שם שזה דוקא כשחדר הכניסה מובדל מהחדר שאוכלים בו בשבת, ולא כפי שמצוי שהכניסה מחוברת לסלון. ב. באופן זה מותר להכניס לבית, אך עלולים להיכשל פי כמה, ע"י הכנסתו מחדר שלא אוכלים בו לסלון, שהרי לא משאירים אותו כל הסעודה בחדר סמוך. ולא רק את התינוק אסור להעביר, אלא הרבה חפצים שהובאו בשבת, ואפילו כובע שהונח בביהכ"ס בדרשת ליל שבת, או עלון לפרשת שבוע שהובא ע"י ילד שמטלטל, לפי החזו"א אסור להעבירו מהסלון לשאר חדרים. ולא שייך פעם לנהוג כחזו"א ופעם לא, כי אם הלכה כחזו"א זה מחייב. והבעיה היא בפרט משום שכאשר מכניסים מחדר מדרגות לבית מבינים שזו הוצאה וחושבים פעמיים אם מותר, אבל להעביר מחדר לחדר לא חושבים בכלל שזו הוצאה [מאחר ואין המנהג כחזו"א] ולכן כמעט ודאי שייכשלו באיזה דבר. ואף אם מישוהו אחר יעביר מחדר לחדר, אינו נכון לבנות על כך שאחד יעשה כחזו"א ואחד כמשנ"ב ושניהם לקולא. ג. מלבד כ"ז דעת החזו"א יחידאה, ודלא כרמ"א בית מאיר רע"א ומשנ"ב הנ"ל, ואף לענין להחמיר יש מתלמידי החזו"א שאינם מקפידים ע"ז וכנ"ל, וכאן מדובר להקל כמותו. וגם בחכמת הלב (בסוף הערה כ"ו) סיים שאין להקל בזה.

להביא מאכלים לשמחה שבבית הכנסת דרך חלון גבוה

סעיף ד' ה'. הסעיפים שלפנינו מדברים באופנים שאפשר לערב חצר אחת עם חברתה, למרות שיש מחיצה המחלקת ביניהם. דינים אלו לא שכיחים בזמנינו כלל, משום שמי שמטלטל הרי סומך על העירוב הכללי או השכונתי ומטלטל גם ברחובות, ממילא יש חיבור לחצרות דרך הכניסה מהרחוב, ומי שאינו מטלטל, נשאר בבית שלו, או בחצר שלו, ואין מה לחפש לערב עם עוד חצר לידו.

ומכל מקום גם בזמנינו קורה לפעמים דבר כזה. מעשה במשפחה שעשתה שמחה בבית הכנסת, וחלק מהמאכלים [הצריכים שימוש במקרה או ע"ג פלטה חשמלית] הוצרכו להניח בבית פרטי הסמוך לבית הכנסת, כעת באו לשאול האם יכולים לעשות עירוב פרטי בחצר הבית, כדי להעביר מהחצר שלהם לבית הכנסת.

והנה בבית הכנסת יש חלונות הפונים לחצר, אלא שהחלונות גבוהים ותחילתן [הצד תחתון של החלונות] למעלה מ' טפחים, והרי מבואר בשו"ע שחלונות שבין שתי בתים יכולים להיות גבוהים י' טפחים, כי ביתא כמאן דמליא, אבל חלון שבין שתי חצרות צריכים להיות בתוך י'. במקרה כזה שמצד אחד יש בית ומצד שני חצר, כתב החזו"א שמהצד של הבית יכול להיות גבוה למעלה מ' ובצד של החצר צריך שיהיה בתוך י'. וא"כ חלון זה שגם מצד החצר גבוה י' אינו יכול לחבר בין החצרות. אולם לענין מעשה יש לדון להחמיר כאן ללא עירוב עם בית הכנסת, כיון שאין אדם שגר בבית הכנסת ואין דיורים האוסרים, ולא צריך עירוב. אמנם לכאורה עדיין יש לדון לאסור ע"פ מה שנחלקו בזה רש"י ותוס' (דף עד. ופה). בדין חורבה, שהוא מקום השייך לבעלים מסוים ואינו גר במקום ההוא, ועיין בביאור הלכה ס' שע"ו מש"כ בזה. ויש לעיין בפרט זה.

דין השתמשות בראש הכותל ולהעביר בין החצרות בזמנינו

סעיף ו'. השו"ע פוסק שאם אין בעובי הכותל ד' טפחים, ראש הכותל הוא מקום פטור, ומותר לשתי החצרות להניח עליו גם דברים ששבתו בכניסת שבת בבית. אבל הוסיף הרמ"א שמ"מ אסור להחליף, כלומר שהאחד יביא מביתו לכותל, והשני יקח מהכותל לבית שבחצר השניה, שמא יבואו לטלטל ישר מחצר א' לחצר ב' בלי להניח על הכותל. וביאר

פתיחת מסלולי לימוד הלכות עירובין למעשה

ההלכות המצויות בזמנינו,

עם פרקטיקה והתמצאות בהוראות פוסקי זמנינו

כולל שיעור מידי שבוע, מסודר לפי נושאים

ע"פ המשנ"ב והחזו"א

עם שקופיות מדברים שהתגלו במאות עירובים בארץ

וספורים בשטח בעירובי השכונות והישובים

עם דפי סיכומים ומבחנים

מתחילים בס"ד בימים אלו בכמה ערים:

ירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, בית שמש, אופקים

ניתן להצטרף כעת בטל

054-850-8003

"צדיק באמונתו יחיה"

קיום לדמותו של ראש "ישיבת חכמי צרפת" – הגה"צ

רבי חיים יצחק חייקין זצ"ל – שבעה לפטירתו

מאמר מהסופר הנודע הרב ר' אהרן סורסקי שליט"א,

כהספד על הרב חייקין זצ"ל

[שהיו בקשר בענין כתיבת הספר על החזו"א].

אמרו חז"ל "מהספדו של אדם ניכר אם בן העוה"ב הוא", ורש"י הקדוש מבאר "שאם כשר היה, הכל בוכין עליו ומורידים דמעות ומספרים שבחו". בהתאם לכך ראוי לנו לשים לב כמה המונים הצטערו בהסתלקות האי גברא רבא, הגר"ח חייקין זצ"ל, ויקוננו עליו כמספד על היחיד, כפי שראינו בהלוויות הענקיות שנערכו לו בצרפת ובארצנו הקדושה במעמד רבבות אלפי ישראל.

פטירתו האבילה את אלפי תלמידיו, אשר קרבתם והכניסם תחת כנפי השכינה, אבל גם שאר בני התורה ושלומי אמונים התעטפו ביגון וביכו תמרורים את סילוקו של גאון וצדיק בשיעור קומתו, שהיה רב זכויות בהקמת עולה של תורה במדינתו מזה יובל שנים, וקרין מאישיותו הזכה שפעם של תורה וצדקות כפי שקיבל מרבותיו הגדולים "החפץ חיים" והג"ר אלהן וסרמן הי"ד, אשר התאבק בעפר רגליהם.

מזה קרוב לשלושים שנה התקיימה בינינו, אבלח"ט, חליפת מכתבים מעניינת שיש בה כדי לשפוך מעט אור על דמותו, מכתבים ספוגי אמונה זכה, שתוכם רצוף אהבה וענוה, התבטלות והכנעה, ורוח נדיבה. חלק מהם עוסק בסיפור עובדות ומעשים מגדולי ישראל, כדוגמת החזו"א זצ"ל ואחיו הג"א איצ"ל הי"ד מקוסובה, הח"ח והג"ר נפתלי טרופ זצ"ל, הגר"א וסרמן הי"ד והגר"ש שקופ זצ"ל. חלק אחר עוסק בחוויות אישיות שעברו על ראש הישיבה בחייו הסוערים, כגון ימי ענותו בשבי הנאצים ימ"ש בימי השואה, שיש ללמוד מהם הרבה.

מפני קוצר היריעה מעדיף אני לצטט פסקאות אחדות מתוך המכתבים האלה, אשר לא רק ללמד על עצמם יצאו, ולא ארחיב הדיבור בניתוח משמעותם והפקת לקחים, דבר זה מוטב יעשו גדולים וטובים ממני, תלמידיו ומעריציו. ויהיו נא הדברים המובאים כאן לעילוי נשמתו בבחינת "שפתותיו דובבות".

במכתב אחד כתב אלי בזה"ל: "אני מוסר לכם מה שעשיתי אני, בשעה שהייתי בימי המלחמה באשכנז שבוי במלחמה, וחזרתי הרבה הרבה "אני מאמין שהבית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים כולם". בשעה שיודעים שהכל הוא ההשגחה, אז הדאגות מתקטנות וחולפות. אני חוזר תמיד האריך האחים של יוסף דיברו ביניהם "מה זאת עשה אלקים לנו", עשה את הכל, ידעו שזה מהשגחה, אמרו "אבל אשמים אנחנו" אבל תיכף תלו שהכל מן השמים. ובמעשה דצקלג דוד כתוב ג"כ ויתחזק דוד בד' אלקיו, ובעל התנא אומר יפה מאד על "כל הכתוב כאילו עובד עבודה זרה", מפני מה כעס הוא כע"ז? יען הוא כועס על אנשים שחושב כאילו הם גרמו לו את הצער, וזה שטות, זו עבודה זרה, אילו הבורא לא היה רוצה, לא היתה הצרה, וכשיודעים שזה מן השמים, מתנחמים ומוצאים מנוחת הנפש...".

ובהמשך מכתבו הזכיר: "שמעתי פעם מפיו הקדוש של החפץ חיים זצוק"ל שאמר, שנכד הגאון מוילנא שגר בעיר סלונים אמר פעם אחת - כשאנשים התלוננו על מצבם הגשמי - בזו הלשון "דער זיידע הוט געזאגט אז אלמלא היסורים לא מצאנו ידינו ורגלינו באותו העולם", ואחרי אריכות ימים כל אחד ואחד יהיה שמח מהיסורים שסבל...".

ראש הישיבה זצ"ל היה מעודד הרבה את כותב השורות בחיבור ספריו על גדולי ישראל. אחרי שקרא את הספר "רבי שמעון ותורתו" מיהר לבשרני שעבר על תכנון פעמים ושלוש, ועודנו מעיין בו לפרקים ושואב חזיון "יען כי עמודי עולם כרבי שמעון שקופ זצ"ל וכיו"ב מחזקים את הלב ומאמצים ומחממים אותו". להלן הוסיף ש"בעולם השטוף אפיקורסות, והאידוא צריך להעביר כנגד העינים תמונות-הוד האלו לעתים תכופות, והם הם תריס חזק נגד כל האפסיות והאפיקורסות של העולם... וזה גם גורם חשק לעמלה של תורה". עוד

טרח לשבר אנזינו "שגם התמונות הן דבר חשוב, התמונה של רבי שמעון שקופ כשהוא מתרכז ושם אזנו כאפרקסט להאזין לכל מילה של רבי ברוך בער ז"ל (בעמ' פ"ו) היא רבת ערך, ואחרי השיעור סיפרתי לתלמידים פה (באקס-לה-בן) מגדול העמל של ר"ש בתורה, והראיתי להם בתמונה עמלו בעמק הלכה, וזה עשה עליהם רושם חזק מאד... אנו צריכים ללחום נגד יצה"ר בכל האמצעים... קראתי אחרי המלחמה העולמית השניה, שהאשכנזים חשבו כי האמריקאים לא יוכלו להיכנס למלחמה נגדם מפני שהחיילים האמריקאים לא היו מאומנים... והצדק היה עם האשכנזים, אבל האמריקאים הצליחו לאמן את החיילים מהר מאד, מפני [ש]לימדו אותם תכסיסי המלחמה ע"י התמונות מהקולנוע, וזה לימוד גם לנו ללמוד תכסיסי מלחמה נגד יצה"ר ע"י תמונות של גדולים אמיתיים, ומאוייבי תהכמני... ראיתי בשם אה"ח שההסתכלות בפני הצדיק משפיע ברכה, גם תמונה היא בבואה של השפעה לטוב בבחינה מסוימת...". והלאה: "התפעלתי הרבה משובת רבי שמעון שקופ זצ"ל ביום פטירת הח"ח (וכשבא מיישהו לדבר עמו בחד"ת) "היום לא". הסתופפתי בצל החפץ חיים שבע שנים, כשלמדתי בראדן, וראיתי משובת הגר"ש כי אנו התלמידים בראדן לא היתה לנו השגה אמיתי בגודל ההעדר של האי סבא קדישא...".

ואף גם זאת: "זכורני, בשנת תרפ"ח בערך, כשלא נבחר אף ציר אחד מהחרדים ל"סיים" הפולני, כל בני הישיבה בראדן היו שרויים בצער, ואז קרא הח"ח זצ"ל את כולנו לביתו והשיח גם צערו לפנינו מזה, ואמר: כתבתי קול-קורא ש יצביעו בעד החרדים והם החפשים כתבו בעיתונות שלהם כאילו לא אני חתמתי על הקול-קורא רק אחרים חתמו בשמי, והייתי רוצה לכתוב הכחשה, אבל גם על ההכחשה יאמרו שלא אני חתמתי עליה רק אחרים חתמו בשמי... ואח"כ ניחם אותנו ואמר: הגר אמרה "אתה ד' א-ל רואי", הכוונה, זוהי הנחמה בעדי שאתה ד' רואה את צערי, וגם בעדנו הנחמה היא שהקב"ה רואה ומרגיש את צערנו...".

וכשקיבל ראש הישיבה זצ"ל את הספר על "חזון איש", ישב וכתב אלינו בהתלהבות שצריך להכריז עליו באותיות גדולות כמו שהכריז הרוכל דרבי ינאי "מאן בעי חי! מאן בעי חי!" מכיון שיש בו עצות ותרופות לכל אחד לשאלותיו המסובכות. הוא זצ"ל, יליד קוסובה, הכיר היטב מילדותו את כל משפחת החזו"א וכתב לנו הרבה זכרונות שנכללו אח"כ בספר. "נוכחתי" כתב עכשיו "שצדקתי בכתבי לכם בשנה ששלחתי העובדות כי כדאי לעשות אפילו ביטול תורה כדי להמציא העובדות מחייהם, יען שזה באמת ספר מוסר! למשל האמירה של החזו"א כי הוא מתייגע בתפילה יותר מסוגיא עמוקה בש"ס, הלא אילו יש ביכולתי כדאי היה לשלם אלף אלפים דינרי זהב בעד המימרא הזאת. וכן כמה חשק ונעצמות גורם להלומד סוגיא עמוקה בליל שבת, בשעה שהוא יודע שהחזו"א אמר שהוא מרגיש בהירות ומתיקות יתירה בלימוד בשבת מפני הנשמה יתירה...".

במהלך הכנת ספר "אור אלהן", תולדות הג"ר אלהן וסרמן הי"ד, פתח לפנינו ראש הישיבה זצ"ל בעין טובה את אוצר זכרונותיו ומסר לנו הרבה מאד ידיעות חשובות ששימשו אבני-יסוד לחלקים נכבדים של הספר. בשולי אחד המכתבים מצא לנכון והוסיף את השורות הבאות: "מדי דברי ע"ד ישיבת אהל תורה דברנוביץ', יכול אני להוסיף לכם, שהיתה שם עוד מעלה יתירה, כי הישיבה שכנה בברנוביץ' ועי"ז הלכנו יחידים מזמן לזמן בלילי שבתות אחרי הלימוד אל השטיבל הסלונמיאי, וגם זה גרם הרבה להתעלות ביר"ש. הרבה זצ"ל (בעל "בית אברהם") דיבר בהלהבות... הוא היה ממש להב אש... זכורני פעם אחת רצה לרמוז ע"ד הרמב"ן שיש נבל ברשות התורה וצדק בהתלהבות בזה"ל: "פאראן אנדערע זוכן די גארישקייטן דורך כשר'ע וועגן!" ודבריו השאירו רושם גדול...".

ואף גם זאת: "יישר כח גדול בעד תיאור דמותו של הגה"צ רבי משה מינדער זצ"ל. בלמדי בברנוביץ' הלכנו לפעמים, איזה תלמידים מתנגדים, אל השטיבל, ועשה רמ"מ עלי רושם גדול מאד. ובקראי תיאורכם עליו, הוחרה לי שוב אותה הרגשה עילאית שהרגשתי אז...".

"גם יישר כח מיחוד בעד האימרה של הגר"מ קלירס זצ"ל "את אור השבת אצל הרבי (בעל דברי שמואל זצ"ל) היו ממששים בידים ממש". אני שמעתי בברנוביץ' את הקידוש בליל שבת של בנו האדמו"ר רבי אברהם זצ"ל, בקולי קולות ובלהבי להבות, והבנתי ע"י קל-וזומר כפול את האימרה הנ"ל".

כאמור קצרה יריעתנו, ולא העלינו כי אם "על קצה המזלג" מעט פירוורים משולחן גבוה של ראש הישיבה זצ"ל שיש בהם אולי לשקף מעט זהרורים מאישיותו הנשגבה, ישמע חכם ויוסיף לקחו, כמו שכתוב "והיו עיניך רואות את מוריד". ואנצין תשמענה דבר מאחריך לאמור, זה הדרך לכו בו".

זכר צדיק לברכה

המאמרים על הרב זצ"ל, וחייו וכו', יו"ל ע"י תרומה של א' מתלמידיו של הרב חייקין זצ"ל, הממשיך דרכו בהרבצת התורה ויראה בא", במסדורת "אור גאון" המפורסמים, שהרב זצ"ל ייסדם והחזיקם ברוח התורה.

בס"ד
מאמרים ומכתבים
מהג"ר חיים יצחק חייקין זצ"ל
מתוך
קונטרס
"חיי יצחק"*

העתקת פנקס של הרב חייקין זצ"ל

נראה שזה פנקס שהיה מזומן אצלו, וכתב מדי פעם, בין דברי תורה שנתחדשו, ובין באגדה, ובין בחיזוקים וקבלות. [הכותרות הם מהעורך, וכן רוב הפסיקים וכדומה].
(השמטנו כאן מתוך הפנקס כמה הערות בסוגיות ההלכה ועוד, וחלק הערות שנכתבו בקונט' הנ"ל)

[דמות דיוקנו של אביו. לישא אשה ההוגנת לכבוד אביו].

נתיצבה לו דמות דיוקנו של אביו. יש כאן כוונה עמוקה, שלא רצה לעשות העבירה מפני שאינה כמו עבירה של חילול שבת וכדומה, שלא נשאר רושם בעוה"ז, אבל עיני הזנות הלא יולד ממזר וזהו "מענות לא יוכל לתקון", שאף שלעצמו אין כל כך פגם דבר זה, מפני שהוא הלא הוא הבעל עבירה, אבל לא יוכל להניח, כי הממזר בן אשת פוטיפר יהיה נכד ליעקב אבינו. וזה מוסר השכל לישא אשה ההוגנת גם לאביו.

[שתי הלחם בשבועות מחמץ, ותורה תבלין, ממהר"ל].

הסבר מהר"ל מפראג ז"ל (נצי דרוש על התורה עמ' כ"ד), ששתי הלחם בשבועות הי' מחמץ, שאינו נמצא בכל המנחות, מפני שהעצה לנצח היצחק"ר הוא עיני לימוד התורה, כמאמרם ז"ל בראתי יצחק"ר בראתי לו תורה תבלין, ולכן אחרי נתינת התורה בשבועות החיוב הוא להקריב מנחת חמץ מפני (ש)היצחק"ר נקרא חמץ כידוע שאומרים נתחמץ פלוני¹, ועיני התורה מכניע היצחק"ר.

[י'שתו וישכרו עמו, לשבח].

לכאורה תמיהה רבה איך כתבה התורה בגנותן של השבטים אחי יוסף וישתו וישכרו עמו. אך לפי דברי רש"י שלא שתו כל זמן שלא ידעו מיוסף נחא, יען כי ידוע שאנשים שלא הורגלו לשותות, משתכרים אף אם שותים מעט, וזוהי כוונת התורה וישתו כלומר כיון שרק שתו מעט אז תיכף וישכרו, מפני שלא הורגלו בשתי כפי פרש"י ז"ל.

[וייטב בעיני פרעה, ספורנו, לתועלתו].

וייטב בעיני פרעה (מ"ה ט"ז), כתב הספורנו שהוא חשב כשיראה יוסף שאביו ואחיו מיושבים במצרים אז לא יחשוב יוסף את עצמו כמו נכרי, ויעבוד בכל כחותיו בשביל פרעה. אנו רואים מזה, אף שלכאורא זהו דבר מובני (מובן) שפרעה היה שמח שיהיה נחת ליוסף, אעפ"כ אומר הספורנו שה"וייטב" הוא רק בשביל שפרעה ראה בזה לו תועלת, אנו רואים מכאן את המאמר שהקשות מקרבין לאדם רק להנאתו (אבות פ"ב).

[ואעשך לגוי גדול, ספורנו, דקא במצרים].

ואעשך לגוי גדול, לכן יעקב צריך ללכת למצרים. ומעיר הספורנו (ויגש, מ"ו ג', עה"פ אנכי חקל), שרק עי"ז שהלך למצרים [נ]צלו מטמיעה, מפני שתועבה למצרים לאכל לחם עם עַם העברים, אבל בכנען, שלא היה להם תועבה לאכל לחם עם העברים, הי' חשש גדול שיטמעו חייב בין הכנענים, ורק עי"ז ירידתם למצרים, ששם הי' גזירות נגדם ולא חפצו לאכל לחם עמהם וכדומה, רק עי"ז נצלו ונשתמרו יהודים אמיתיים. (עי' ביה"ל (דרש') על 'הפך לבם לשנוא עמו', [מפני שהתקרבו למצרים]. והעמק דבר (שמות י') 'ותמלא הארץ אותם' – שלכן באו הגזירות).

[לא כהתה עינו, אף שהוא אב לנביאים].

נכתב אצל משה רבינו ע"ה "לא נס ליחו ולא כהתה עינו", החדוש הוא מפני שעי"ז שהאדם משולל מחושי הוא מתקרב אל הנבואה, כמו שהי' עלי, -כבדו עיני מראותי, וכן יצחק 'ותכחינה עינו מראותי'. וכן אברהם אבינו לפי דברי הרמב"ם נפלה עליו אימה חשכה, הכל בשביל הנבואה, אבל משה רבינו הי' בכל חושי אף שהי' כולו בתוך הנבואה. (עי' מ"ב בתורת חיים סנהדרין כו', שפי' להא דתורה מתשת כחו של אדם, שהוא בשביל שיבין יותר את התורה, וכן הא דת"ח כ"ז שמזקינין, חכמה מתווספת בהן).

* יו"ל לע"נ החבר יצחק ב"ר מנחם ז"ל, ומרת אדל (עדלה) בת ר' משה הלוי ע"ה
ביתן להשיג את הקונט' ברח"ה עט"ה 4 (2) ב"ב, טל 03-6778989, או מימון 49/1 ב"ב 03-6161259
¹ [נמצא לשון ה'לבושי מרדכי' בהקדמת ספור, וידעתי בבחור א' אשר נתחמץ והקדיח ונידח וכו'. (וכאן זה בגליון ד' לש"ש, בשלח ע"ז, שירון ע"ז זכרון טבת ע"ז)].

[סדר].

לסדר כמו שאמר בעל החתם סופר וצ"ל, שאנשים צריכים להסיר את הפקק של המקוה מפני שהנשים עצלניות הן (עתו"ס פסחים, ד: ד"ה הימנוהו, מירר', ובמ"ב תל"ז סקי"ח).

לסדר עניינו מה שמוטל עליו לעשות תיכף. ואם צריכים לתפור קנעפיל (-כפתור), אין צריכים לתפור קנעפיל ממין אחר. מפני שאין זה כמו דיעבד, מפני שיכולים לקנות תיכף בחנות של קנעפלך מאותו המין ומאותו הדמות, ואם לאו יכולים להחליף כל הקנעפלאך (-כפתורים) ועי"ז ימנע חלול השם.

[ולבן שיניים מקלבי].

לקיים את הפסוק ולבן שיניים מקלבי כפשוטו וכדרשת חז"ל.

[ציווי לתלמידים].

לתת ציוויים ללמוד ולכל העניינים, התלמידים שמחים לקיים תפקידם וצוויים. רק צריך לבחון אותם.

[הקפדה].

חזרתי על כל צדדי ההקפדה ולא מצאתי שום תועלת בזה. ר' ישראל ז"ל.

[שתיקה].

פיך אל ימהר להוציא דבר עד אשר תשקלנה במאזני שכלך (אורחות חיים להרא"ש), למעט בכל האפשר בדבור. בזמן השתיקה לחשוב בשיקול הדעת כל העניינים שמוטל לעשות, הן גדולים, הן קטנים.

[ענוה].

על כל צעד צריך רחמים, והעיקר בשביל הצאצאים שדי' ישמרים מכל נזק ומכל מחלה, והאידך יכולים להיות בגאווה!!

[סדר].

להניח כל דבר על מקומו, הן ספר והן דבר אחר, וזה מונע בטול זמן לחפש אחר החפץ, וגם מונע בלבול הדעת, יען בשעה שמחפשים את החפץ שלא הי' מונח על מקומו אז האדם הוא מבולבל מפני שאינו יודע איפה לחפש ויש לו חרטה על האי סדר.

[זריזות].

כשצריך לעיין איזה הלכה בשו"ע. אין צריך לומר לך ושוב ומחר תבא, רק צריך לעיין תיכף. (עב"מ ק': ברייתא ודרב ור"י).

[ללמוד בחברותא או ברבים, וזו עצה טובה].

חז"ל אמרו (ברכות סג:) חרב על שונאיהם של ישראל שעוסקים בתורה בד בבד, ולא עוד אלא שמטפשים. צריך ללמוד או בחברותא או שעור ברבים, ואז אם שואלין אותו דברים, הלא באופן זה מכריחים אותו להתעמק ולעבוד, וזוהי עצה טובה נגד יצה"ר שאינו מניח ליגע בתורה.

[מנוחה].

יותר טוב לנוח שעה במטה לפשוט גם את הבגדים ואח"כ ללמוד היטב במוח בהיר.

למנוע חלול השם ע"י זהירות...

[שבטך ומשענתך, על משניות].

'שבטך ומשענתך' המה ינחמוני' (תהלים כ"ג), נ"ל שמשענתך הכוונה על משניות, כמו שדרשו משען ומשענה, "משענה" אלו בעלי משנה (עי' חגיגה יד.).

[הולך וחזק מאד, וגלי מסכתא].

יו[הי] [קול השופר הולך וחזק מאד] (שמות י"ט י"ט), לא כקולו של בשר ודם וכו'. בעל הטורים הוסיף, אצל דוד גי'כ נאמר הולך וחזק מאד, מפני שהיה גלי מסכתא כדאיתא בגמ' עירובין.

[תשובת מצורע מלשה"ר].

כדי להזכיר החוטא לעשות תשובה מלה"ר המצורע נסגר. אחרי ימי חלוטות צריך ימי ספורו. בימי חלוטו הוא משול כחרס הנשבר ואין יכול לחשוב מחשבות, בימי ספורו הוא כבר בדעה צלולה וצריך להסגר לעשות חשבון עם נפשו, זוהי הכונה 'תשב אנוש עד דכא' זהו ימי חלוטו (לפנע"ד), 'ותאמר' בלשון רכה, זהו ימי סיפורו, (לפנע"ד).

[שיר השירים, קדו']

משנה במסכת ידים אר"ע ח"ו לא נחלק אדם מעולם על שיר השירים שאינו מטמא את הידים. מפני מה אמר ח"ו, זהו מפני שאם אינו מטמא את הידים, הלא זה רק דברי הוללות. כמו הכרובים, אם לא נעשו כפי צווי השם, הם עבודה זרה (ערישי סו"פ יתר). וכמו הקטורת, אם חסר מין אחד, אז הלא אסור לכנס לקודשי קדשים [להכניס לקה"ק].

[חטאת ציבור שלא לשמה, וכיו"ב בשואה].

קרנן צבור אף קרנן חטאת כשר שלא לשמו מפני שהשחיטה מושכתן לשמו². כמו כן כשנהרגו 6 מיליאן יהודים הם כמו קרנן צבור, יען שאנו מוצאים שתבואה שהביאה שלישי נחשבת כמו כולה נתבשלה, כמו כן שלישי כלל ישראל נחשבין כמו כולו, ואף שרק יחידים כיונו ליהרג לשם שמים, אבל בקרנן צבור אף שלא לשמה הישחיטה מושכתן לשמה. בלע המות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים.

[דג חי בכסלע..].

דגים טמאים אין מקבלין טומאה (כלים פ"ז י"ג כל שבים טהור וכו', ובפיה"מ, וברמב"ם בהל' כלים א' ג', וע"פ בשבת פ"ט:). אם מחזירים אותם למים ויכולים לחיות, אימתי הוא הסימן אם יכולים לחיות, אם נשאר כרוחב סלע תחת הסנפירים שאינו יבש (שבת קז: ותענית כד., ובר"מ פ"א משבת), זאת אומרת, אם נותן מעות לתורה אז סימן שיש לו חיות³.

[מאתים זה, וחמשים ונו"נ, לצדקה, ודמיון לש"ס].

מי שיש לו מאתים זה לא יטול לקט שכחה ופאה. וכן מי שיש לו חמשים זה והוא נושא ונותן עמהם לא יטול. כמו כן אלה שידועים רק סדר אחד וחצי- זה רבע ש"ס, דומיא דנ' מתוך מאתים]. ונושאים ונותנים בהלכה, נחשב כמו ש"ס.

[גילוי כשרות ע"י קילוף קרום, בהלכה ובאגדה].

מעשה דרינוס שקלפו הקרום ונתגלו האונות והאומות. (עי' חולין מ"ז ע"א). וכך בעלזאס שהוא גליל רינוס הי' רק קרום וקלפוהו ונתגלו אוהבי וחובבי ושומרי תורה.

[כרם דל, בהלכה, ובישראל, להרחקה].

כרם דל עשר גפנים נטועים כהלכתם (משנה), כן אם יש עשרה אנשים ששומרים התורה כהלכה נקראים עכ"פ כרם אף שהוא דל, והרא"י שצריך ד' אמות להתרחק ממנו. כן מאלה ששומרים התורה [הגויים] מתרחקים מהם, וזה גם ראייה שהם "כרם", אבל במקום שאין שומרי תורה אז אין מתרחקים מהם.

[ויהי בנסוע הארון, תורה מפסקת מצרות].

ויהי בנסוע הארון (בהעלותך, י"ל"ה, ששי), נון הפוכה להפסק בין פורענות לפורענות, (רש"י שם, מנמ' פ"י כל כתב). רק ע"י לימוד התורה יכולים לשאוף רוח ולנוח בין הצרות. יתן ד' לנו שמחות תמיד.

[יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך, רמז לצרות שמעוררות תשובה].

ויהי בשלח. יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך. בשעה שהוא מצב טוב ליהודים, שהוא בבחינת "יומם" אז הקב"ה נותן ר"ל מעט צרות שהם בבחינת "ענן" כדי להנחותם הדרך הישרה להיזכר שצריך לשוב לד' כמו שהי' באמעריקא במלחמת העולם הראשונה, שכומר אחד התחיל להרעיש נגד היהודים ואז הבינו ועשו תשובה.

[סוס ורכבו רמה בים, קשורים, עיקר וטפל].

רש"י כתב 'סוס ורכבו רמה בים', קשורים זה בזה, הסוס הוא העיקר והרכבו הטפל כמו פרא אדם. ע"י ההסבר של הסבא מסלואבאדקע.

[יתרו, שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, הלימודים מזה].

מה שמועה שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, כלומר שהקב"ה לא רק ברא בריאה אלא גם מנהיג אותה. ועוד ע"י מלחמת עמלק שמשוה העמיד חמה, רואה שיש בכח האדם לעשות דבר מה בהבריאה לשמוע ד' בקול איש.

² בשבועות יב, ובזבחים ו: דאר"י אמר שמואל קרבנות צבור סבין מושכתן למה שהן, (עי"ש פירש"י ותוס', ועי'). ועי' ברע"ב ריש זבחים. [ועי' בר"מ הל' שגגות ב' י"ג, ובמהר"י קורקוס, וציין לסופט"ו מפסיה"מ (ה"ש) וכו'. ועי' ברע"א שם (נמנין) בשם צ"ח, דהיינו היכא דהקרבן כשר שלא לשמו, כגון עולת צבור, וכו'. (ועי"ש בספר"ט). ועי' בריש פט"ו מפסיה"מ, שם ר"מ, כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם, בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור, כשרים, וכו' חוץ מן החטאת והפסח וכו' פסולין. והביאו שם (במהר"י פרנק) שבמהדו"ק של פיה"מ כ', שקרבנות ציבור אין פוסלת אותן שחיטה שלא לשמן, וברע"א (בית"ל רע"א במשניות ריש זבחים, והעיקר שם) תמה על הרע"ב (שהעתיק כן) והר"מ, הא להדיא מבואר בסוגיין ד"ד דשינוי קודש ישנו בציבור כביחיד וכו', ועי' במהרש"א ביצה ד"כ ב' ד"ה בפרש"י, דנקט נמי בפשיטות דבב"א אין בו דין שלא לשמן, וכו'. (ועי"ש בספר"ט) [9].

³ לכא"ל כוונת הדברים שבכאן הם כך, דכיון שהתורה משולה למים, א"כ (י"ל ד) זה השעם דכל שבים טהור, דכיון שמחובר לטהור [מים המשוליים לתורה, וכמשל דאמר ר"ע לפפוס בן יהודה (ברכות סא)], מה דגים שבים וכו', אף ישראל אינו יכול בלא תורה]. לא מקבל טומאה. והוא חזין עוד, דבשביל חיבור למים, [לענין חיות הדג], סגי בשלא יבש בין סנפיריו וכרוחב סלע, וזה י"ל דמשול למי שעכ"פ מחזיק תורה, ולכך המשילו זה למעות (לסלע), לרמז ענין זה, שהסלע מחברו למי הדעת, הם התורה.

[יומן המקדש לא יצא, ב' שיטות].

בסנהדרין במשניות (פ"ב מ"א) יומן המקדש לא יצא, "לא יצא מקדושתו", ואחד אומר לא יצא כל עיקר. שתי שיטות חד שיטה "לא יצא כל עיקר" כמו נטורי קרתא, וחד שיטה "לא יצא מקדושתו" אבל הולך בעולם, זוהי שיטת ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל.

[ביאור התורה שבע"פ להכתובים].

בסנהדרין במשניות (פ"ו מ"ב) "עכרך ד' היום הזה", היום הזה אתה עכור ואית [ואין] אתה עכור לעולם הבא. במשנה שני בסנהדרין (פ"י מ"ב) אצל משנה (צ"ל מנשה) השיבו ד' למלכותו ולא לעוה"ב. מי שלומד רק מקרא כמו "ביבל", הוא חושב שעכן הוא אומלל ומנשה מאושר. לפי המשנה הוא להיפך, מנשה אומלל אין לו חלק לעוה"ב ועכן מאושר שיש לו חלק לעוה"ב.

[יוען לבן ובתואל, בלא דרך ארץ, רשע].

"יוען לבן ובתואל, רשעי אומר, רשע היה שענה קודם אביו. אף שהלא ד[נ]בר דברי יראת שמים "מד' יצא הדבר" אבל אם אין דרך ארץ אז הוא רשע.

[אם כן למה זה אנכי, והפיתרון ע"י התקרבות לה].

"אם כן למה זה אנכי", כלומר, שכל התקוות והדימויות היפים אחרי התגשמותם משתנים למצב של "ויתרוצצו", "א"כ למה זה אנכי", (אבל) [וצ"ל] התשובה ותלך לדרוש ד', רק ע"י התקרבות לד', יש פתרון לכול(?!).

[קטונתי מכל החסדים, הודאה ובקשה].

"קטונתי מכל החסדים", ראשית כל, הודה שכל מצבו הוא טוב מאד, רק אח"כ התפלל "הצילני נא", אף בשעת הנסיון של חולי וכדומה ר"ל גם אז צריך להזכיר שהכל הוא תמיד טוב, רק פרט אחד צריך רחמים וגם זה יעבור.

[פשט ב-טף כדי ליתן שכר למביאיהם].

האנשים באים ללמוד והנשים לשמוע והטף כדי ליתן שכר למביאיהם, אפשר הפשט מפני שהאב והאם מחויבים לעלות לרגל, א"כ הטף ישארו בלי השגחה, ובעל כרחך צריך להביאם, ולכך אמרה התורה: מצוה להביאם ואז יהיה שכר בעד ההבאה.

[שלא יסתור, עצה מסנהדרין, או דבר א' לדור].

משה אמר ליהושע שיקבל עצה מהסנהדרין, אבל הקב"ה אמר לו דבר אחד לדור ולא שני דברים, אפשר לומר שמשה אמר כמו הקב"ה כביכול, רק משה דבר על דבר הסתר. לכן אמר שיטול בסתר עצה מאחרים. אבל הקב"ה כביכול דיבר בשעה שיהושע "ידבר" בגלוי, אז צריך שידבר בשמו לבד ולא בשם אלה שנתנו לו העצה בשביל (זה) כתוב "דבר אחד" ולא כתוב "מנהיג אחד".

[קבעת עתים לתורה, להתאים עצמו לתורה].

רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל אמר, קבעת עתים לתורה, זאת אומרת האדם צריך להתאים את (אותו) לתורה, ולא להתאים - "צופאסין" את התורה להעיתים.

[שני צמידים על ידיה, לחנך עצמה שתהיה ראויה..].

"שני צמידים על ידיה" כנגד שני לוחות, "עשרה זהב משקלם" כנגד עשרת הדברות. עשרת הדברות זאת אומרת נתן לה רמז שהיא צריכה לחנך את עצמה שתהי' ראוי' שיצאו ממנו בנים שיהיו ראויים לקבל הלוחות ועשרת הדברות.

[אשת חבר - אשת גביר].

שמעתי מהחפץ חיים זצ"ל שאשתו של הגאון הצדיק ר' מנשה איליער התאוננה שהוא לומד תמיד, ואמר לה בזה"ל, אז דער מאן איז אגביר איז די ווייב אגביר'טע. (תרגום: כשהאיש הוא גביר, אז האשה היא גבירתא [-עשירה]).

[אין חרטה על זה שלמד].

אז מען זיצט און מען לערינט, האט מען קיינמאל ניט קיין חרטה (תרגום: כשיושבים ולומדים, אף פעם לא מתחרטים). מהר"ם שיק זצוק"ל.

[עשה תורתך קבע, יקדים למלאכתך עראי].

עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי, ראשית ללמוד ואח"כ לעשות את הארעי, ולא להיפך.

הגאון ר' מיכל [בעל האפיקי ים] אמר: זעהט ר' אלחנן אשבת צוא נאכט און זעהט מין שבת צוא נעכט⁴.

[מהו 'יחד']

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. מה משה לא מעל אף אהרן לא מעל או להיפך, גמרא הוריות. יחד כוונה בדעה אחת. זה גם כונת יחד 'אחים יחדיו' ממעט אשת אחיו שלא הי' בעולמו, רק בעולם רוחני אחר.

[סעודה שתלמידי חכמים מסובין בה, דייקא]

הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה, זאת אומרת מסובין מרגישים עצמם בני חורין הם כמו הבעלים ולא הבעלי בתים [חשובים].. כמו המלה מסובין בהגדה של פסח.

[הולך אל דרום וסובב וגו', לא ניצל עד ששב הרוח]

מהחפץ חיים - הולך אל דרום וסובב אל צפון, העיקר הוא רוצה תורה, אבל הוא סובב וסובב עד ששב הרוח.

[אברהם אבינו כבש רחמיו, שעיקר בריאתם, מרצון ה']

אברהם אבינו כבש רחמיו לשחוט את בנו, מפני שהוא הבין שהרגש של רחמים הלא הוא רק רצון הבורא שיהי' רגש כזה, ואם רצון הבורא לשחוט את בנו, זהו כמו- CONTRE ORDRE (-פקודה נגדית) על ORDRE (-פקודה) שצוה שיהי' בחיים.

[אשר מלך, בטרם וכו', וילעולם ועד' ע"י הבנים]

אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא הוא כבר הי' מלך ואנו ממליכים אותו כמו שהאבות הם רגלי כסא הכבוד או רגלי השכינה⁵. וכשבניו של יעקב אמרו שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד (ע"י פסוקים 11), אז אמר יעקב עכשיו הלא כבר ממליכים את השם גם הבנים, אז זה נקרא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' ע"י הבנים.

[הקשר בין 'זמירות היו לי חוקיך' לעוזא, ול'בכתך ישאון', רמז לתורה בעמל גופו]

בשעה שאמר דוד 'זמירות היו לי חוקיך' נענש שנהרג עוזה בשעה שנשא את הארון על עגלה חדשה ואמרו לדוד הלא טעית בדבר שתינוקות של בית רבן יודעין את זה, 'יולבני קהת לא נתן עבודת הקודש עליהם בכתך י(נ)שאון'. הכונה שלימוד התורה צריך יגיעה בגופו ממש ובמחו לא ע"י עגלות [וסאבה ביי]

מכתבים

[מתוך מכתב, אם להתקין או בקירוב. ושכל דברי חז"ל, קדושים..]

ב"ה יום ב' לסדר "אל תרגזו בדרך" ...דברתי שלשום ביום השבת עם הגראנד ראבבין [-הרב הגדול] וויל ואמר לי מדעת עצמו שצריך להיות מאד דיפלומאט איד לדבר עם הצעירים מ.. בכדי שלא לדחוף אותם לתוך זרועות החפשים, אמר לי שהגאון שלהם היא תוצאה מהילדות. בנוגע דברי חז"ל אמר לי שדברי חז"ל בנוגע הלכה אין להרהר אחריהם, אך דברי חז"ל בנוגע למדרש, לפעמים דברו בסגנון משונה, כי נמצאים לפעמים סתירות בדבריהם⁶. ואני אמרתי לו שאין לנו לזוז בשום אופן בשום דבר מדברי חז"ל, וכתבתי מכתב להרב (אלעזר שמחה) וואסערמאן שיהיה שלא להשיב את הצעירים האלה בדברי זלזולים בכדי שלא לגרשם כדי שלא לדחוף אותם שיעשו פראנט נגד התורה, אך כתבתי לו שבנוגע דברי חז"ל אין לו להשתמש בדיפלומטי, אך צריך לאמר להם בפרוש, שכל דברי חז"ל בין בענייני הלכה ובין בענייני מדע, הם קדושים, ואין לזוז מהם בשום אופן. אני חושש שצריך לעשות כמו שר' מרדכי שליט"א פארגעמאנסקי אמר לכם....

***

[מכתבים ובירור בענייני כוונת השמות הקדושים]

[נוסח השאלה שנשאלה מהסטייפלר זצ"ל, לנוסח שהיה לפניו זצ"ל]

קיבלתי מכתב מאממו"ר הרב חייקין שליט"א (מצרפת) וביקש ממני לשאול את מרן שליט"א ע"ד המבואר באורח חיים סימן ה' לכיון בשם הוי' כקריאתו וכתובתו, אדון הכל, ושהיה והוה ויהיה, ובמשנה ברורה שם הביא בשם הגר"א זצ"ל דמעותק הדין מספיק לכיון כקריאתו (חוץ מק"ש). ושאל האם הכוונה שכך יש לנהוג בפועל ממש (רק באדנות) או שלמעשה יש לנהוג כהשו"ע, רק דמעותק הדין מספיק כקריאתו, כי הלשון "מעומק הדין" משונה. ואיך מנהג בני תורה בזה.
[ב] ונשאל שוב באמצע השו"ת: לפני כל שם צריך להסתכל?
[ג] גם רציני לשאול אודות דפוס ..., מה לעשות עם ספרים שהדפיסו?

⁴ תרגום: תראו איך נראה מוצש"ק של הג"ר אלחנן (שהיה מתיישב מיד במוצ"ש חורפי ולומד שש שבע שעות בריציפות, ומכין את השיעור לשבוע הקרוב), ובין מוצ"ש שלי. [והמעשה שזיה בענין זה, הוא, שבעל האפיקי ים כותב בהקדמה לח"ב, שאל יתמה הירואה, למה חידושיי כעת פחות מבח"א. כי איבד עשרו, (שתחילה עסק בחזרה בלא עיל עיל כלל, שחזר פרנס, ואח"כ ירד חזר מנסיון), ולכן הוכרח לקבל עליו עול דרבנות, [ושמח ודחה על שקבל עיר קטנה ולא גדולה], ואינו יכול ללמוד כ"כ בריציפות במוצ"ש, שבאים דביעה"ב, וא' שואל בפרשה וכו'. [ורמז זה בהקדמה שם]. וזה אמר (למחזירם בראשית) מאמר זה, שר' אלחנן יכול במוצ"ש וכו', והוא לא יכול ללמוד בעומק ובריציפות זמן רב כ"כ, (נפשו הג"ר אייטשן שליט"א)].

⁵ אולי הדימוי הוא, שאף שקדמה מלכותו ית', שייך "המלכה", [וכמו שממשיך, 'לעת נעשה בחפזו כל, אזי מלך שמו נקרא'], וזהו כמו שהאבות הם רגלי המרכבה, (וידוע המלך ג"כ), אף שהיה כבר כסא הכבוד לפניו⁵, (שרש"י ריש בראשית, ורוח אלקים מרחפת. כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני הים וכו').

⁶ ודברו בדרך משל ומליצה וכדומה.

[מכתב התשובה ששלח הבן ר' אלימלך שליט"א, לאביו זצ"ל, את מה שהשיב הסטייפלר זצ"ל].

בעזה"י

יום ב' לפרשת ויצא ו' כסלו תשל"ו לפ"ק פה בני ברק ת"ו

לכבוד אאמו"ר שליט"א

הייתי אצל מרן הסטייפלער שליט"א וכתבתי לו השאלה, וזה אשר ענה לי בערך: איני בקי בהלכות אלו [כידוע שכך דרכו בקדש להשתמש מלענות בשאלות הלכתיות הגם שהוא בקי גדול בהם]. אבל הכי טוב זה כמו שיש איוו סידורים שנדפס למעלה בראש הדף שתי הכוונות, ואם מסתכלים בזה זה מספיק. ואמר שראה מישהו שבסידור שלו לא היה כתוב, ורשם את זה ביד. וניגש מרן שליט"א לארון הספרים והוציא סידור ישן ובולוי (ונדמה לי שהיה סידור דרך החיים, אבל אני לא בטוח, אבל הוא הזכיר בין הדברים את סידור דרך החיים) שהיה כתוב כך בראש כל דף, ואמר שלמי שרגיל בזה זה לא קשה, ואם מתפללים בע"פ זה מבלבל, אבל אם מתפללים מתוך סידור זה קל. אז כתבתי לו לשאול אם צריך להסתכל בזה לפני הזכרת כל שם, ואמר שנותנים רק מבט על מה שכתוב וזה מספיק.

ואמר שלא לדקדק מידי הרבה כי אח"כ זה מביא ליד עצבנות (נערוועז) ומפסיקים לגמרי להתפלל, (והדגים את זה כמה פעמים במשך דבריו, שלא להתאמץ בזה הרבה), ואמר לי שהוא מכיר ת"ח אחד שהתחיל לדקדק בכל מיני דיקדוקים, ואח"כ התקלקל לגמרי, וזה נובע מזה שלא רוצים לשמוע, אלא פוסקים לבד, כי חושבים שיודעים. באים לשאול, ואומרים להם שלא לדקדק מדי הרבה, והוא חושב את עצמו יותר חכם, ומצא כאן דין וכאן דין ורצה לדקדק בהם עד שהיה מתחיל להתפלל רק בשעה שתיים עשרה כי אמר שהוא עוד לא מוכן, והתפלל במשך שעותיים, ועכשיו הוא לגמרי עובר בטל.

אח"כ כתבתי לו שאלה אחרת וענה לי עליה (נ.ב. כדלק). ואח"כ אמר לי עוד פעם אודות השאלה הראשונה איר זאלט שריבען (תכתוב אתה זה) שמספיק אם כתוב למעלה וכנ"ל, הגם שאני לא אומר הלכה בזה.

וכשרציתי כבר ללכת כי חשבתי שגמר דבריו, אמר לי לשבת עוד, ואמר שהוא חושב (והוא הדגים עוד פעם שהוא לא אומר הלכה אבל כך הוא חושב כמעט בבירור) שאם חושבים בשעת הזכרת השם "גאט", זה כבר מספיק כי נכלל בזה הכוונת הניצרכים.

עכתי"ד מרן שליט"א [זצ"ל] בערך, ואולי השמטתי כמה דברים כי לא יכולתי לזכור הכל בדיוק, אבל דקדקתי בדבריו ורשמתי מיד אחרי ששמעתי מפיו.

השאלה ששאלתי באמצע היתה אודות דפוס ... מה לעשות עם ספרים שהדפיסו. וענה שפעם היו בדפוסם משומדים שתיקנו כל מיני דברים והכניסו צורות ע"י, ואמר שפעם היה לו גם מספר שלהם כי לא ידעו מזה, וקנו הרבה מדפוסם, ואח"כ כשנתוודע שם אותם בגניזה והוא לא מכניס אותם לביתו. ואמר שאומרים שעכשיו הפסיקו מזה, כי בתחילה עשו את זה בגלל כסף, שהמשומדים בקשו מהם ולא היה איכפת להם לעשות את זה בעד בצע כסף, ואח"כ כשראו שמפסיקים לקנות מהם הפסיקו את זה, אבל א"א לדעת אם זה ספרים חדשים או ישנים. ואם היה בדור הזה בית דין חשוב שהיו נשמעין לו, בודאי היה מן הראוי לקנוס אותם שלא יקנו מתוצרתם כלל, אבל היום אין ב"ד, ומי ישמע להם, אבל בודאי מאוס להתפלל בסידוריהם ולהשתמש בדפוסם, כי הסכימו לעשות את זה לכתחילה, ע"כ. (גם את זה רשמתי לעצמי מיד אחרי שחזרתי ממרן שליט"א [זצ"ל]).

[עוד מכתב, בענייני כוונת שמות בתפילה].

יום ה' י"ד טבת תשל"ו לפ"ק בני ברק

העתק מכתב מאאמו"ר שליט"א (ביקש באחד המכתבים הקודמים לשאול אם גם על "אלקי" אברהם וכו' צריך לכוון תקיף ובעל היכולת וכו', ותמה אחד דבודאי צריך, דמ"ש, וז"ל התשובה:)

יישר כח לכולכם בעד זה שכתבם ע"י השמות, וזה לי לתועלת גדולה, מה שאלימלך יחי' כתב לי דברי מרן הסטייפלער שליט"א, וגם מה שי. מ. יחי' כתב שבעל הלכה גדול אמר שכוונת הגר"א היא לחלוק על השו"ע, גם זה תועלת בעדי.

ויישר כח מיוחד לה. יחי' מה שנתן לי הסידור "דרך החיים" ששם כתוב בראש העמוד כמו שכתב הסטייפלער שליט"א, עוד טרם קבלי מכתב אלימלך יחי' הבטתי בראש העמוד, זה הקיל לחשוב כוונת השמות.

בשעה שמישהו מתפלל אז הוא אומר השבחים, וזה עבודה, וצריך אז לחשוב כוונת השמות, אבל בשעה שאומרים "אלקי אברהם", אז הכוונה "זהו שאברהם עובד אותי", גם אנו עובדים אותו. וזה שבח מיוחד שכולם עובדים אותו ית"ש, אבל אימתי היא העבודה, בשעה שאנו אומרים השבחים יְשָׁר אֱלֹהֵינוּ יתב"ש, ואז צריך לחשוב כוונת השמות. הגע עצמך, בשעה שאומרים "אלקי אברהם", האם הכוונה ח"ו שהוא יתב"ש הנהו רק התקיף ובעל יכולת ובעל הכוחות כולם של אברהם ח"ו, והלא הוא יתב"ש הנהו התקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כלם אצל כל אחד ואחד מישראל ועל כל העולם כולו, וכי תימא הכוונה של "אלקי אברהם" היא שהוא יתב"ש הנהו זה שאברהם מתפלל אליו בהכונה הָלָזוּ: "תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם", גם זה אי אפשר לומר, יען שהלא אברהם והקאבות הלא גם כִּנּוּ "אדון הכל", ו"היה הווה ויהיה", א"כ למה מזכירין רק שהאבות כוונו "תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם".

התרוץ לזה לכאורה הוא כמו שאני חושב שאין הכוונה בזה להשבחים שהם אמרו אליו יתב"ש, רק הכוונה עוד שבח מיוחד בתחילת התפילה: שהוא יתב"ש הוא הנהו היחידי שכל האנשים הענקיים הרוחניים כמו האבות, שיש להם דעת נכונה, וכן כל אחד שיש לו דעת נכונה, פונה רק אליו יתב"ש להגיד לו יתב"ש שבחים ולעבוד אותו, והשבחים אליו הם בשעה שאנו פונים אליו יתב"ש בתפילתנו.

חביבי ויקירי תלמדו כולכם היטב: הרבה תורה "רב תבואות בכח שור", וכן "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה", במי אתה מוצא מלחמתה של תורה, במי שיש בידיו חבילות חבילות וכו'. אני זוכר שהחפץ חיים זצוק"ל אמר פעם אחת בין השמשות של סעודה שלישית

בשבת כמעט בזה"ל "מי שאין לו תורה" ז.א. [זאת אומרת] מי שלא למד הרבה בקיאות, אף שהוא למדן גדול מאוד, בהבנה וסברה: הוא דומה לפנקסן שידוע היטב לחשוב, ו"א יודע היטב לעשות חשבונות, אבל אין לו כסף על מה לעשות החשבונות!! ובכן חזקו ואמצו, למדו הרבה וחזרו הרבה על מה שאתם לומדים, וזה האושר הגדול בעולם בזה ובבא.

אביכם חיים יצחק

מהבן הג"ר אלימלך שליט"א

היה בחור, נכד של הגאון ר' רפאל ברוך טולדנו זצ"ל, שהיה דיין במרוקו, שבגלל האליאנס, שפשט שם רח"ל, רצה ללמוד לימודי רפואת שיניים, שיהיה לו פרנסה. וסביו הצליח לשכנעו שילך לשיבה של הרב חייקין, רק לזמן של החודשים חופש, שבין כה לא מתחיל עדיין לימודי אוניברסיטה, ונתן לו כרטיס הלוך חזור, שאם לא יהיה מרצה, יחזור מיד. וכן היה, שהלך לשם לחדשיים אלו, אבל רצה להמשיך, ושייך אותו הרב חייקין זצ"ל למסלול שעם לימוד חול, [שבתקופה זו היה במסלול זה שמגיעים מורים גויים מבחורין לזמן מסויים ללימודים אלו], שכן ילמד גם לימודי רפואת שיניים. וההמשך היה שנהיה בן ישיבה רגיל וגדל לת"ח, ואח"כ הוא ראש ישיבה.

וסיפר אח"כ הרב הנ"ל, ששני דברים במילים אחדות תפסו אותו לתורה. א' שמע מהרב חייקין, שצריך לעשות 'ברית' עם התורה, [ואז עדיין לא הבין מה הכוונה]. ב. אמר הרב בשם ר' אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד, שכמו שבתורה צריך להיות לשמה, כך (בגשמיות) בחכמות אחרות [לפרנסה], הדבר הראשון צריך להיות שלא לשמה. והוסיף הרב זצ"ל, שזה כי צריך פרנסה, ויש גזירה של 'בזיעת אפיך תאכל לחם', ואם היה משיג את הפרנסה ע"י שהיו אומרים לו לרקוד על הגג, זה מה שהיה עושה, ושירגיש שכן הוא ההתעסקות בחכמות חיצוניות לפרנסה, ואינו ענין מצד עצמו כלל. וכששמע כן הרב הנ"ל, זה כמו הוריד לו את כל הרוח מהמפרסים, מכל הענין של לימוד חכמת הרפואה. וניגש לרב חייקין, ואמר לו שרוצה להפסיק מיד את הלימודי חול. אבל הרב חייקין לא הסכים לו, ואמר שימשיך עד סוף השנה, [וזה סוף לימודיו אלו], ויקבל תואר, ואז [פת בסלון] ויעזוב את כל הענין ורק ילמד. [כך היה אומר ברוב הפעמים, שלא יקפצו מיד, ושאל לא יסתדר לו אי פעם בפרנסה, לא יאמר שזה בגלל שאמר לו להפסיק הלימודים. וכן בענין של שינוי הלבוש והפיאות, לא היה מרשה לקפצו].

***

מדברי הרב ברכין שליט"א, שהוא מגדולי תלמידי הרב חייקין זצ"ל.

א. הגיע זמן של שחרית. - כשראה בחורים מתעכבים בלילה מללכת לישון, או במסיבת חנוכה, היה אומר, בהגדה כתוב, רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית. וכי היו לומדים עד שהגיע (סוף) זמן קריאת שמע של שחרית, וגם א"כ, וכי לא היו מתפללים כבר עם הגן החמה. ופירש הגיע זמן עכשיו בלילה ללכת לישון כדי שמחר בבוקר נגיד בזמן קריאת שמע של שחרית.

ב. "משכו תורא קדש בכספא פסול במדבר שלח בוכרא". - היה אומר על מה שכתב בשו"ע, סימן קריאת ימי פסח, שהיא, משכו תורא קדש בכספא פסול במדבר שלח בוכרא. ואמר (בשם הח"ח או ר' אלחנן), שמרמוז על לימוד וקנייני התורה. משכו תורא, מרמוז על לקנות תורה במשיכה (גם כי המילים דומות, וגם שדרשו חז"ל כשור לעול וכחמור למשאו). 'קדש בכספא', מרמוז, שאם לא הצליח, אף יקנה התורה ע"י כסף, יקנה לו חבר ורב. אם לא מצליח, 'פסול במדבר', שלפעמים המונע הוא התאוות, ולכן 'פסול', שיקנה את התורה, על דרך הפסוק 'פסל לך', במדבר, בלא תאוות ועניונו, (על דרך שהאריך האור החיים הקדוש על מה שהתורה ניתנה במדבר מכמה טעמים). ואם לא, סימן שיש בעיה של גאווה, ועל זה נאמר, 'שלח בוכרא', שישלח את גאוותו, שהוא דבר מצוי אצל בכורים.

ז. לחם של אתמול, פחד מהדין. - פעם נכנס לחדר אוכל וראה שבחורים פורסים את הלחם הטרי בשעה שיש לחם מסביב, ושאל למה פורסים עוד לחם כשיש עדיין לחם מסביב, הבחורים ענו לו שזה מאתמול. הרב לקח מגש, מילא מהלחמים האלה ובכנס למשרד של ר' גרשון קהאן, ואני גם הייתי במשרד, ואז אמר הרב חייקין, ר' גרשון ר' גרשון, מה זה הלחמים האלה, ככה זורקים?! זה עדיין נראה רך. ענה לו ר' גרשון שכן זה היום הבחורים מפונקים וכו', ניסה להמליץ טוב. אז הוא לקח את המגש ואמר, תשמע ר' גרשון, תשמע ברכין, אתם שני עדים, לאחר מאה ועשרים התורמים, הבעוה"ב הנדיבים, יזמינו אותי ויביאו את המגש הזה לפני, בטענה שזרקתי לחם טוב למאכל, ויגידו לי, אנחנו תרמנו כסף לצורך הישיבה, ואת הכסף הזה, במקום לטפל בבחורים זרקתם את הכסף, מה אני יענה להם, מה אני יגיד שהבחורים היו מפונקים, שלא רצו לאכול?! תגיד ברכין מה אני יגיד, מה אני יענה ליום הדין...

ח. פעם יצא בחור בצהריים אחרי אוכל, וחילקו תפוחים גדולים עסיסיים והבחור לקח את התפוח ונגס בו כך בשלמותו. ומהחלון של חדרו נשקף החצר, והרב חייקין ראה אותו, ומיד ניגש לחדרו של ר' גרשון ושאל אותו איך מחלקים כאלה תפוחים לבחורים, למה לא מחלקים אותם לשלשה או לארבעה, זה תאוה! זה תאוה! ודרך יצה"ר. אז ר' גרשון ענה, נו בחורים צעירים. אמר הרב חייקין, בדיוק בגלל שהם בחורים צעירים צריכים ללמד אותם להתגבר על התאוה, ובפרט, לאכול כך בלי להסתכל על הפרי אולי יש בו תולעים...

ט. פעם חזר משטרסבורג, ואמר בהגיעו לישיבה שראה שני דברים מתוך הרכבת, (1) גוי אחד היה סוחב אופנוע בעליה, ולא הבין. לבסוף הבין, ששם למעלה היתה תחנת דלק. כך אמר לתלמידים, שהתפילה (שחרית) היא הדלק לכל היום. (מובא גם בהספד, ע"ש).

י. והדבר השני, ראה מפעל שהיה מגודר בגדר תיל מחושמל, ושאל למה, הרי יש מי שיכול להתחשמל אפילו מי שלא מתכוין לפרוץ. אלא זו אזהרת משנה. כך אפשר להבין גזרות דרבנן, משמרת למשמרת. וזהו בכדי שאם יכנס להסתכל, בסוף יכול לגנוב, כי נמצא בתוך הבניסיון.

***

בקונט' בחלק ב', ישנם מאמרים נוספים:

ב. מהרב אליהו שטרנבוך, סיפור על יסוד הישיבה 'חכמי צרפת' בעקס-לע-בען.

ג. מאמרים שנאמרו על הרב זצ"ל, בישיבתו.

מה שמצאנו, מכתבי תורה ששלחו לרב חייקין. ומספר חלקת יעקב של הרב ברי"ש משוויץ.

ד. מכתב מהרב נתן ווייל, בזמן שהרב חייקין היה שבוי מלחמה.

ובחלק ג': ליקוט נידונים שהיו ביהדות צרפת, בתקופה שלפני השואה, שנתקבלו מהרבנים בענייני הנהגת הקהל.

ובחלק ד': מהרב ברכין שליט"א. חלק הובא לעיל.

זכינו, וכשהבאנו למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, את הקונט' 'חיי יצחק', עיין בו דקות ארוכות, בפרט במכתבים הנ"ל.